

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Sociální a charitativní práce

Bc. Blanka Kašparová, DiS.

*Praktická realizace případové konference v rámci sociální
práce s mnohoproblémovou rodinou*

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Knausová, Ph.D.

2017

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Kunštátě dne 24. 3. 2017

Bc. Blanka Kašparová

PODĚKOVÁNÍ:

Děkuji PhDr. Ivaně Knausové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce a její cenné rady a připomínky během zpracovávání teoretické i výzkumné části. Zároveň děkuji za podporu své rodině a za trpělivost synovi Jiřímu.

Obsah

ÚVOD	5
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Problematika rodiny	8
1.1 Funkce rodiny	9
1.2 Mnohoproblémová rodina	11
2. Podpora rodiny	13
2.1 Vymezení počátku práce s rodinou	13
2.2 Východiska podpory rodiny	14
3. Možnosti sociální práce s mnohoproblémovými rodinami	14
3.1 Sanace rodiny	15
3.2 Rodinná mediace	21
3.3 Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny	27
3.4 Individuální plán ochrany dítěte	32
3.5 Case management	36
3.6 Rodinné konference	38
4. Spolupráce organizací při práci s rodinou	42
4.1 Právní rámec podpory rodiny	43
4.2 Sociálně právní ochrana dětí	44
5. Případové konference jako nástroj pomoci	46
5.1 Hlavní zásady a principy případové konference	47
5.2 Příprava a vhodnost případového setkání	48
5.3 Průběh případového setkání	50
5.4 Průběh po skončení případového setkání	53
II EMPIRICKÁ ČÁST	54
6. Realizace výzkumného šetření	54
6.1 Výzkumné otázky a cíle výzkumu	54
6.2 Strategie výzkumu	54
7. Analýza informací získaných výzkumným šetřením	56
7.1 Tvorba případových studií	57
7.2 Deskripce realizace případové konference	86
7.3 Realizace polostrukturovaných rozhovorů s vybranými účastníky	87
7.4 Analýza odpovědí získaných polostrukturovanými rozhovory	88
7.5 Diskuze výsledků výzkumného šetření	90
ZÁVĚR	92
RESUMÉ	95
SUMMARY	96
BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM	97
SEZNAM LITERATURY	98
SEZNAM PŘÍLOH	101

ÚVOD

„ Každé dítě je jedinečné. Jeho jedinečnost souvisí i s tím, jak se s ním zachází, jestli se cítí bezpečně a je přijímáno se všemi částmi své osobnosti. “

(Když se děti ptají na Boha, 2013, s. 89)

„ Být úspěšným rodičem je jedna ze životních rolí, která člověku přináší největší uspokojení, je to ale také jedna z nejnáročnějších rolí. “

(Efektivní rodičovství krok za krokem, 2008, s. 9)

„ Abychom byli schopni udržovat se svým dítětem uspokojivý vzájemný vztah, musíme s ním účinně komunikovat. Abychom svým dětem usnadnili komunikaci s námi, musí je náš způsob komunikace přesvědčit, že nám na nich záleží natolik, že jim budeme naslouchat. Bohužel, typickým rysem života mnoha rodin je právě špatná komunikace. “

(Efektivní rodičovství krok za krokem, 2008, s. 61)

Každá rodina má své dané specifické potřeby. Právě mít respekt k těmto různostem a specifickým potřebám rodin je hlavní podmínkou v procesu a efektivitě případových konferencí. Každý člověk se chce cítit být respektován. Když by nebyla tato potřeba uspokojována, tak to může přinést v rodině spoustu potíží.

Rodiče i dítě, kteří se cítí sociálně odmítáni těmi, kteří jim mají pomáhat, prožívají intenzivní negativní pocity. Jejich dlouhodobé pocity frustrace, lítosti a hněvu mohou být příčinou případného neadekvátního chování během případové konference. Respekt a úcta k dětem i jejich rodinám ovlivňuje profesionální dovednost odborníků zbavovat se předsudků či tendencí sklouznout ke stereotypu ve spolupráci s rodinami. Pomáhá jim udržet si objektivitu, individuální přístup, schopnost nehodnotit, ale vyhodnocovat, nepředjímat, ale hledat řešení, nezobecňovat, ale individuálně hledat cesty k porozumění situaci nebo určitému vzorci chování. Rodiny se vyrovnávají různě s dopady obtížných situací, chovají se podle dlouhodobě naučených vzorců chování, jimž rozumějí a dávají jim smysl, pocit bezpečí a identity. Tyto vzorce mohou být výrazně jiné než chování, které od nich očekávají pomáhající. Pro pomáhající může být obtížné udělat z těchto odlišností téma konzultace s rodinou a zbývá jim už jen málo, aby si začali vytvářet negativní úsudek (předsudek) o rodině, uvěřili mu a prezentovali ho na případové konferenci jako objektivní charakteristiku rodiny. (Případové konference, 2012, s. 20)

Kopřiva (2006) vyjádřil známé doporučení, jak lze respekt projevat v praxi všude, kde se setkáváme s odlišnostmi, nehledě na věk, sociální status, rasu nebo pohlaví:

- Chovat se k lidem tak, aby to nezraňovalo jejich lidskou důstojnost. Základním vodítkem při tom je nedovolit si k nim nic, co nechceme, aby si oni dovolili k nám.
- Přijmout fakt, že se od nás mohou lidé lišit - mají jiný vkus, chutná jim jiné jídlo, mají jiné názory, nadání, životní styl, než máme my. Liší se ještě v mnoha jiných věcech, aniž by byli lepší nebo horší než my. Jsou prostě jiní, a to přesto, že jako lidstvo jsme stejný druh a máme tytéž základní potřeby.

Struktura diplomové práce

Moje diplomová práce je strukturovaná na teoretickou část a empirickou část. V teoretické části se věnuji pojmu rodina, její definici, funkci a podpoře. Dále popisuji možnosti práce s mnohoproblémovými rodinami. Případovou konferenci jako nástroj pomoci rodiny vymezuji nejdříve teoreticky pro pochopení jejich zásad a principů. Sociálně – právní ochrana dětí má mnoho oblastí s legislativním ukotvením. Má mnoho možností pomoci v péči o dítě a jeho rodinu. Empirická část je tvořena popisem realizace výzkumného šetření. Na základě studia zápisu z případových konferencí byly tvořeny případové studie a na základě polostrukturovaných rozhovorů s vybranými účastníky případových konferencí a s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsem zjistila efektivitu případové konference. Dále jsem si stanovila dílčí výzkumné otázky, kdy na jejich základě jsem formulovala cíl diplomové práce. Na závěr empirické části popisuji realizaci případové konference na orgánu sociálně-právní ochrany dětí na našem městském úřadě.

Cíl diplomové práce

Cílem mojí diplomové práce je praktická realizace případové konference v rámci sociální práce s mnohoproblémovou rodinou a dále výzkumným šetřením zjistit, zda jsou případové konference efektivní.

Motivy pro volbu tématu diplomové práce

K volbě tématu mne vedl můj dlouhodobý zájem o sociální problematiku. Dále moje osobní zkušenost s danou problematikou v rámci mé práce jako terénní sociální pracovníce a v současné době jako referent náhradní rodinné péče. S případovými konferencemi mám dlouhodobější zkušenost.

I TEORETICKÁ ČÁST

1. Problematika rodiny

Rodina je v životě dítěte tou nejdůležitější institucí, neboť mu zajišťuje pocit bezpečí, vštěpuje základní dovednosti a učí samostatnosti pro vstup do jeho života. „Pokud je v rodině stálé a citově příznivé klima, dítě se vyvíjí ve zdravou a pro společnost užitečnou osobnost“ (Matějček, 1994, s. 16). Vzhledem ke skutečnosti, že vymezení pojmu rodina bylo nejen ve společenských vědách věnováno mnoho pozornosti, lze se setkat s celou řadou jejích různých definic. Obecně bývá rodina charakterizována především z hlediska svého postavení ve společenském systému, dále pak z hlediska vazeb a sociálních procesů, které v ní probíhají.

Jedna z nejjednodušších definic popisuje rodinu jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými, příbuzenskými nebo jinými odbornými vztahy a zvláště společným způsobem života.

Dítě potřebuje pro svůj uspokojivý vývoj citově vřelé a sociálně stálé prostředí. V něm si postupně utváří vlastní identitu a přijímá vlastní společenskou roli. V ideálním případě jsou jeho nejbližšími průvodci na této cestě milující rodiče, kteří mu poskytují vedení, ochranu a především také důležitý příklad svým životem. Každé dítě, které přichází na svět, potřebuje podnětné prostředí pro rozvoj svých sociálních dovedností a schopností. Z dítěte, které vyrůstá v klidném domácím prostředí, kde je respektováno, kde je otevřená komunikace a kde se zjevně projevuje láska, by měla vyrůst zdravá a silná osobnost. První roky života dítěte v rodině, jsou nejdůležitější a mají největší vliv na jeho vývoj. Rodiče předávají dítěti veškeré vzorce společenského chování, prvotní lásku, a stimulují jeho přirozený rozvoj.

Rodina je základní jednotkou každé lidské společnosti, nejen že reprodukuje lidské bytosti, ale také zprostředkovává dítěti vrůstání do jeho kultury a společnosti. Rodina je systémem vztahů, který dítěti předurčuje jeho osobní vývoj, vštěpuje dítěti hodnoty, zajišťuje mu podporu a ochranu. Předává dítěti sociální dovednosti, bez kterých by se v dospělosti a samostatném životě neobešlo (Matoušek, 2003, s. 9).

1.1. Funkce rodiny

Seskupení muže, ženy a jejich dětí se označuje jako nukleární rodina a ta je všude na světě považována za základní jednotku solidarity a vzájemné zodpovědnosti. Ve většině kultur je rovněž uznávána jako legální legitimní sociální jednotky plodící potomky a mající zodpovědnost za jejich výchovu.

Rodina je nesmírně důležité společenství, těsně spjaté nejrůznějšími vztahy uvnitř i navenek. Vůči okolnímu světu se podle momentální potřeby otevírá či uzavírá, čímž se stává jakým si malým samostatným světem, jehož hlavním posláním je poskytovat svým členům péči a ochranu.

Další funkce rodiny:

Reprodukční: plození potomků

Ekonomická: hmotné zajištění členů rodiny

Socializační: učí děti zařazovat se do dané společnosti a kultury

Emocionální: zajišťuje citové zázemí pro své členy

Tím nejdůležitějším koenzivním faktorem rodiny je právě poslední jmenovaná emocionalita. Emocionální funkci v rodině dokáže plně zastávat pouze jedinec (rodič), který je dostatečně zralý, zodpovědný a dokáže vytvořit trvalé citové zázemí pro všechny její ostatní členy. Emocionální jistota je potřebná nejen pro děti, ale také pro dospělé, i když v trochu jiné podobě. Přesto lze v poslední době vysledovat, že v některých kruzích vystupují do popředí spíše faktory hmotné povahy.

Biologické potřeby zahrnují řádnou výživu, dostatek tepla, čistotu atd. Jakmile jsou uspokojeny tyto biologické potřeby, přicházejí ke slovu potřeby psychické, tzn. potřeba náležitého přívodu podnětů, potřeba jistoty, vědomí vlastní identity, potřeba otevřené budoucnosti. S těmito psychickými potřebami velice úzce souvisí také potřeby sociální, jako je potřeba lásky a bezpečí, potřeba akceptace dítěte takového, jaké je, zabezpečení všech možností

k rozvinutí jeho schopností atd. Někdy se tyto dvě kategorie slučují a označují se jako potřeby psychosociální. Vývojové potřeby jsou aktuální opět až po řádném uspokojení potřeb předešlých a zahrnují motivaci a následné činnosti, kterými se lidský jedinec sám rozvíjí.

Je zřejmé, že charakter potřeb se neustále mění s postupujícím vývojem dítěte. Ještě jeden důležitý fakt by bylo dobré připomenout, že vztah dítěte k jeho lidem je dán tím, že mu dávají pocit bezpečí.

Ne méně důležité je to, že rodina působí na své členy podle potřeby:

restriktivně: omezuje určité tendence;

direktivně: usměřňuje své členy určitými pokyny;

projektivně: chrání zájmy a normy rodiny;

predikativně: díky normám rodiny lze do jisté míry předvídat, jak se člověk v určité situaci zachová (Kohoutek, 1998, s. 109).

Funkční rodina má vypracované ritualizované činnosti umožňující součinnost a posilující vzájemnost. Jde o různé společné činnosti probíhající ustáleným způsobem, např. společné jídlo, ukládání malých dětí k spánku, zvyk po příchodu z práce – posedět a popovídat, společné sledování televize, výlety, sportování. Tyto činnosti vznikají spontánně.

Funkční rodina má vypracované způsoby řešení konfliktů – vyjasňování stanovisek, vyjednávání, uzavírání kompromisů. Rodina komunikuje tak, že zprávy jsou vnímány a je na ně přiměřeně reagováno. Funkční komunikace vyžaduje jasné vyjadřování, naladění na toho, kdo něco sděluje a kontextové zhodnocení významu zprávy. Reakce na zprávu se řídí nejen potřebami příjemce zprávy, ale i potřebami ostatních členů rodiny.

Členové rodiny se mohou naučit dovednosti, které postrádají. Rodina je řízena dospělými členy, kde jsou jasně rozdělené odpovědnosti. Děti se mají podílet na chodu rodiny podle uvážení dospělých a nemají být zatěžovány odpovědnostmi, které jsou nad jejich možnosti jinak se stávají tzv. rodičovskými dětmi a jsou tím poškozovány.

1.2. Mnohoproblémová rodina

Jedna z cílových skupin podpory rodiny byla od poloviny 20. století označována jako mnohoproblémové rodiny. Termín „mnohoproblémové rodiny“ se pokládá za užitečný, přestože ve smyslu etiketizační teorie může být považován za „negativní nálepkou“.

Pojem mnohoproblémová rodina je do teorií a metod sociální práce zaveden již poměrně dlouhou dobu. Většina autorů a odborníků se však ve svých publikacích zaměřuje spíše na specifika jednotlivých problémů, které se mohou mnohoproblémových rodin dotýkat.

Mnohoproblémovou rodinou je rodina, která má dlouhodobě více než jeden problém. Soubor problémů takové rodiny se týká řady jednotlivců i řady sfér rodinného života, přičemž rodina sama je nedokáže řešit ani nedokáže využít existujících sociálních služeb. (MATOUŠEK, O. a kol. Sociální práce v praxi. Praha. Portál, 2005, s. 75).

V rámci typologie problémů mnohoproblémových rodin není podstatné, že se rodina dostává do kontaktu s pracovníky sociálních služeb kvůli jednomu konkrétnímu problému, který je pro rodinu právě akutní. Už první kontakt s mnohoproblémovou rodinou obvykle ukáže, že problémů v rodině je více a že spolu vzájemně souvisejí. Dvě základní třídy pro označení rodinných problémů bývají nazývány problémy vnitřní a vnější. Pro bližší charakterizaci vnitřních problémů v rodině bývají v odborné literatuře nejčastěji používány pojmy jako nediferencovanost rolí, dezorganizace, dezintegrace, chaos, izolovanost jednotlivců, nejasnost komunikace, negativní emoční reakce a destruktivní konflikty. Mezi oblastí vnějších obtíží mnohoproblémové rodiny pak nejčastěji patří sféry vzdělávání a práce, hospodaření s finančními prostředky, provoz domácnosti, bydlení, výchova dětí, vztahy v širší rodině, kontakt s ostatními lidmi či rodinami a v neposlední řadě i kontakt s institucemi.

Dalšími problémy, které se v mnohoproblémových rodinách vyskytují, jsou problémy individuální. Problémy individuálního charakteru, které se v mnohoproblémových rodinách v různých kombinacích opakují, jsou nejčastěji zločinnost, závislost na návykových látkách, závislost na hazardních hrách, nezaměstnanost, prostituce, neplánované nebo předčasné těhotenství, týrání, zneužívání nebo zanedbávání dětí, incestní chování, záškoláctví, útoky dětí z domova, osobnostní poruchy, duševní nemoci, sebevražedné chování, somatické nemoci, zdravotní, mentální postižení nebo jejich kombinace, poruchy chování u dětí, poruchy učení, předčasné ukončení vzdělávání u dětí nebo dospělých a podobně.

Mnohoproblémové rodiny mívají problémy dlouhodobé, jež mohou přesahovat i výměnu generací. Do kontaktu s pomáhajícími organizacemi se velmi často dostávají hlavně v situaci krize. Po odeznění krizové situace je pro mnohoproblémové rodiny typické, že o

pomáhající organizace ztrácejí zájem. Z tohoto důvodu bývají monohoprobémové rodiny také nazývány rodinami v opakujících se krizích. Pro mnohohoprobémové rodiny bývá typické, že se stávají častým střídáním krizí proti krizovým situacím zdánlivě imunními. Mnohohoprobémové rodiny mohou z krize paradoxně do určité míry čerpat energii. Krize je jim přínosná zejména tím, že rodině zajišťuje kontakt s jinými lidmi, kteří se jim snaží pomoci. Mnohohoprobémová rodina se tak na nějakou dobu dostává ze své sociální izolace a alespoň krátkodobě přenechává řízení vlastních událostí někomu jinému. Tím se prakticky vyhýbá konfrontaci s dilematy, jejichž řešení by pro rodinu bylo mnohem náročnější.

Všechny negativní civilizační vlivy se u dětí z mnohohoprobémových rodin násobí. Tedy pokud se obecně snižuje pohybová aktivita dětí, je tento fakt ještě patrnější u mnohohoprobémových rodin, které často nemají dostatek financí na to, aby dětem zařídily kvalitní trávení volného času v rámci různých kroužků, a zároveň mají nedostatek vlastního času, energie a motivace na aktivní trávení času s dítětem.

Při vymezení chování mnohohoprobémových rodin danou rodinu nelze jednoduše srovnávat s rodinou chudou.

Chudoba bývá pouze jednou z podmínek vzniku mnohohoprobémové rodiny. Chudá rodina tak nemůže být jednoznačně označována za mnohohoprobémovou. Naopak mnohohoprobémovou rodinou se v některých případech může stát i rodina, jež nemá nouzi o živobytí. Daleko větší riziko vzniku mnohohoprobémových rodin přináší takové faktory, jako je nedostatečný kontakt rodiny s širší společností, nedodržování kulturních norem a zvyklostí a po několik generací předávané nefunkční vzory rodinných rolí, nepřiměřené způsoby řešení konfliktů a zátěžových situací. Pro interpretaci chování mnohohoprobémových rodin je typická rovina naučených způsobů chování. Běžnou motivací jednotlivých členů rodiny je zbavit se traumat z minulosti, a to zejména cestou jejich externalizace. To znamená, že jedinec se zbavuje vnitřního napětí tak, že nevědomky řídí situaci konfliktu mezi ním a ostatními jedinci a vinu za vzniklý konflikt pak může připsat druhému. K externalizaci často dochází mezi jednotlivými členy rodiny, ale i mezi rodinou a jejím okolím. Otevřené střety mezi rodinou a jejím okolím vyvolávají často u mnohohoprobémových rodin pocit, že se okolí proti nim spiklo. Mnohohoprobémové rodiny svá minulá traumata obvykle přenášejí do nových situací, a tím se v podstatě marně snaží těchto traumat zbavit. Zvyšuje se tak pravděpodobnost toho, že se vývoj rodiny neustále vrací k jednomu bodu. Obvyklé bývá i to, že se krize stává pro rodinu v určitém smyslu záležitostí návyku. Návykovými se pak mohou stát i způsoby chování, které se běžně pod závislosti neřadí,

např. zneužívání dětí, úteky z domova, krádeže apod. Návyk je tedy také častým řešením problému a tzv. náplastí na trauma.

Mnohoproblémové rodiny tvoří nejnáročnější klientelu, na níž je možné ukázat, co všechno podpora rodiny může zahrnovat, jaké si může klást cíle a na co její uplatňování naráží.

2. Podpora rodiny

Jako podporu rodiny označujeme programy, jejichž cílem je napomáhat členům rodiny, aby navzájem naplňovali své potřeby a aby s ohledem na zájmy rodiny jednali i v prostředí mimo rodinu. Podpora rodiny v tomto širokém pojetí nesleduje jen zájmy dítěte, ale zabývá se i tím, jak se chovají dospělí a jak jsou v rodině spokojeni. Pracovníci poskytující podporu rodiny kontaktují rodinu v jejím přirozeném prostředí. Podpora rodiny se zabývá nejen fungováním rodiny, ale i vazbami rodiny na místní společenství a na různé organizace. Podpora rodiny nespolehá pouze na profesionální zdroje (profesionálem může být např. sociální pracovník, psycholog, pedagog), nýbrž využívá všechny dostupné lidi – např. širokou rodinu, sousedy, dobrovolníky. (Oldřich Matoušek, 2014, s.13).

Rodina má potenciál k řešení vlastních problémů a objevování tohoto potenciálu je procesem. Cílem podpory rodiny je zlepšit její fungování v těch oblastech, kde vnímá problémy rodina, po případě daný pracovník. Při podpoře rodiny je třeba směřovat ke shodě všech zainteresovaných v definici problémů. Definice problémů rodiny má být pokud možno výsledkem dohody mezi členy rodiny a pracovníkem. Výjimkou jsou případy definované zákonem, kdy jednáním někoho z rodiny vzniká vážná újma jinému členu rodiny, např. zanedbávání dětí, násilí muže na ženě. Pokud je to možné, je dobré začít práci s rodinou od záležitostí, které sama rodina cítí jako nejnaléhavější.

2.1 Vymezení počátku práce s rodinou

Pro pomáhajícího pracovníka je důležitá informace, kdo se v minulosti rodinou zabýval a s jakým výsledkem. Neméně důležitá je informace, kdo se rodinou zabývá v současnosti. Při práci s rodinou mají pracovníci často dojem, že se rodina brání tomu, aby si něco uvědomila, něco nechce vidět v nabízené jiné perspektivě, nechce měnit nějaké svoje zažité zvyklosti.

2.2 Východiska podpory rodiny

Rodina je společenská instituce. Je to univerzální fenomén všech lidských společností. Struktura a fungování rodiny přímo souvisí s tím, jak je strukturována a jak funguje společnost. Pro současnou postmoderní společnost, která podporuje individualismus a orientaci na pracovní úspěch – je typická rodina malá a proměnlivá. Péče o rodinu a zaměstnání se stávají konkurenčními životními sférami jak pro ženy, tak pro muže. Hlavním poutem v tomto typu rodiny je emocionální bilance dospělých, jinak řečeno spokojenost s tím, co člověk partnerovi dává a co od něj dostává. (Matoušek, 2014, s. 17).

Dle Bartlettové (1970) v rámci prostředí a podmínek, které lidi determinuje, se formuje určité chování. Změnou prostředí je možno dosáhnout změny chování člověka. Je nutno, aby se sociální pracovníci soustředili na prostředí, ve kterém se lidé pohybují, protože tím je ovlivňováno sociální fungování. Poté může být pracovníkem nabídnuta pomoc určená přímo dle potřeb člověka, nebo rodiny.

Dle Watsona a West (2006) je důležité při posouzení životní situace jedince či rodiny identifikovat potencionální oblasti změny životní situace tak, aby bylo možné navrhnout vhodnou intervenci.

3. Možnosti sociální práce s mnohoproblémovými rodinami

Soubor postupů označovaný jako podpora rodiny se dá užívat i u jiných rodin, než jsou rodiny mnohoproblémové. Mnohoproblémové rodiny tvoří nejnáročnější klientelu, na níž je možné ukázat, co všechno podpora rodiny může zahrnovat, jaké si může klást cíle a na co její uplatňování naráží. Podporu rodiny si neumíme představit jinak než jako **týmovou práci**. Problémy členů rodiny tvoří komplex propojených těžkostí. Podpora rodiny je přístup, který chce v zájmu dítěte i dospělých nejdříve posílit možnosti rodiny a až při případném neúspěchu hledat pro děti náhradní řešení, např. formou umístění do pěstounské péče se zachováním kontaktu s biologickou rodinou a pokud možno i s perspektivou návratu dítěte do biologické rodiny. Jako podporu rodiny tedy označujeme programy, jejichž cílem je napomáhat členům rodiny, aby navzájem naplňovali své potřeby a aby s ohledem na zájmy rodiny jednali i v prostředí mimo rodinu.

3.1 Sanace rodiny

Rodiče učí své děti to, co umí a co předat dokážou. V. Satirová

V zahraničí se ve stejném smyslu, v jakém mluvíme o podpoře rodiny (*family support*), používá také pojem udržování rodiny (*family preservation*). V našem prostředí je užíván i výraz sanace rodiny. Sanace pochází z latinského *sanare*, což znamená „uzdravit“. (Matoušek, 2014, str. 13).

Sanace rodiny je soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Důsledkem neřešené nebo akutní situace ohrožení dítěte může být jeho umístění mimo rodinu. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.

Cílem sanace rodiny je předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku. Konkrétně se jedná o činnosti směřující k odvrácení možnosti odebrání dítěte mimo rodinu, k realizaci kontaktů dítěte s rodinou v průběhu jeho umístění nebo k umožnění jeho bezpečného návratu zpět domů. (Bechyňová, 2008, str. 18).

Sanace rodiny byla v českém prostředí sociální práce prvotně definována Oldřichem Matouškem (2003), pro kterého znamená sanace rodiny propojení postupů podporujících fungování rodiny, které jsou opakem postupů, vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen.

Sanace rodiny dle definice Marty Konvičkové (2008) je jedním z nástrojů podpory rodičům, kteří péčí o své děti zvládají obtížně. Důsledkem těchto obtíží bývá neprospívání dítěte v rodině. Jde o rodiny, které se často dlouhodobě ocitají v situaci nejrůznějších starostí – existenční nejistota, strach ze ztráty bydlení, nestabilní a nejisté vztahy v rámci užší i širší rodiny, sociální pozice outsidera na okraji společnosti. Obtíže se pak nabalují jedna na druhou a často rodičům nezbývá energie na nic jiného. Špatné prospívání dítěte nebývá v těchto případech většinou důsledkem záměrného ubližování ze strany rodičů, ale spíše projevem jejich snížené kapacity vyladit se na dítě a jeho potřeby. V těchto situacích obvykle hovoříme o zanedbávání péče.

Základní znaky sanace rodiny:

- Je sestaven multidisciplinární tým sanace rodiny, který má jasného koordinátora.
- Členem multidisciplinárního týmu je vždy pracovník sociálně-právní ochrany dětí (SPOD), pracovník centra pro sanaci rodiny (CSR), pracovník zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ÚV), je-li dítě aktuálně umístěné mimo rodinu, a další odborníci pracující s dítětem nebo celou rodinou (např. psycholog, učitel, dětský lékař).
- Role a úkoly každého člena týmu jsou známy všem zúčastněným, tým pracuje dle předem domluvených pravidel.
- Pravidla jsou známá i v rodině a všichni zúčastnění s nimi souhlasí a dodržují je, pokud nedojde k výraznému zhoršení situace dítěte a nutnosti zásahu pracovníka SPOD.
- Rodiče a dítě vědí, že jsou zařazeni do programu sanace rodiny, podíleli se na sestavení sanačního plánu a souhlasí s ním.

Sanační plán minimálně obsahuje:

- Cílový stav situace rodiny, ke kterému jednotlivé dílčí sanační kroky směřují.
- Časový úsek předběžně určený pro naplnění cílového stavu.
- Minimální časový úsek, po kterém bude efektivita dílčích sanačních kroků vyhodnocována.
- Jsou domluveny znaky, podle kterých bude efektivita hodnocena. Rodiče i dítě jim rozumějí a souhlasí s nimi.

Podmínky sanování rodin

Naplnění cíle sanace rodiny záleží na řadě faktorů, jejichž vzájemné působení ovlivňuje míru ohrožení dítěte v rodině i pravděpodobnost úspěšnosti posílení zdravých funkcí rodiny. Je třeba s nimi od samého počátku pracovat a brát je reálně v úvahu při sestavování sanačního plánu:

Rizikové faktory rodiny – rodiče (nebo jeden z rodičů) žili v dětství v dysfunkční rodině, část života prožili v zařízení pro výkon ÚV, některé z dětí mají odebrané mimo rodinu, u některého z dříve narozených dětí dali souhlas k adopci, zneužívali drogy, alkohol apod. Rodiče mají

zpravidla nízké vzdělání, jsou nezaměstnaní nebo nezaměstnatelní, dlouhodobě se pohybují kolem hranice minima, mají těžkosti s hospodařením, mají dluhy na bydlení, dluží různým finančním společnostem apod. Rodiče nedůvěřují sociálním pracovníkům ani pracovníkům jiných pomáhajících profesí, nevěří institucím. Obávají se změn, nevěří, že by jich byli schopni, jako by sebe i dítě předem chtěli chránit před dalším neúspěchem. Mají proto tendence k odvrácení pozornosti pomáhajících pracovníků od podstaty svých těžkostí, bagatelizují je, mnohdy na ně nemají reálný náhled.

Rizikové faktory prostředí, ve kterém rodina žije a bude žít – je třeba vždy citlivě hledat kompromis mezi životem rodiny v širší rodině, v komunitě a sociálním vyrovnáním obtíží, které ohrožují děti v rodině a k jejichž nápravě směřují jednotlivé kroky sanace rodiny. Důležité je, aby rodina měla kde bydlet. Pokud rodina přišla o bydlení, sanace rodiny není nástrojem k získání bydlení, to se neobejde bez úzké spolupráce obce na plánu a řešení bytové situace rodiny.

Aktuální sociální situace rodiny – při zařazení do programu sanace rodiny je třeba znát výše uvedené faktory rizikovosti, pravděpodobnou délku trvání. Dále je nutno posoudit úroveň rozvoje dítěte, jeho situace v rodině a v širším sociálním prostředí. Při posuzování je vhodné se zaměřit na fyzické zdraví dítěte, jeho psychosociální rozvoj, kvalitu vztahů v rodině (mezi dítětem a rodiči, sourozenci, případně širší rodinou), schopnost rodičů zajistit odpovídající péči a výchovu dítěte. Důležité je vědět, které instituce doposud v rodině intervenovaly, jaká byla jejich strategie, zkušenosti a jak situace dítěte a rodiny posuzovaly při ukončení své spolupráce s rodinou, případně jaký je jejich aktuální názor a představa o další práci s rodinou.

Kdy lze rodinu ohroženého dítěte sanovat:

- Nastávající rodiče, kteří během svého vývoje byli zanedbáváni nebo ohroženi, jsou nositeli rizika, že nebudou umět o dítě pečovat, nemají pro dítě připravené podmínky odpovídající jeho potřebám, nemají ve svém okolí spolehlivou sociální podporu.
- Ohrožené dítě žije ve vlastní rodině a jeho zdravotní, psychická a sociální situace vykazuje konkrétní rizika a nedojde-li při sociální práci s rodinou v průběhu alespoň tří měsíců ke zlepšení, nebo pokud nastane její zhoršení u dítěte samého nebo u jeho sourozenců.
- Dítě bylo aktuálně umístěno dobrovolně nebo na základě předběžného opatření do zařízení pro ÚV. To, že rodiče nabídku zařazení do programu sanace rodiny odmítli před umístěním dítěte do ÚV, neznamená, že nemá smysl jim možnost sanace v situaci po jeho umístění znovu nabízet.

- Dítě je umístěno v zařízení pro výkon ÚV. V situaci jeho separace od rodiny je cílem sanace rodiny vytvořit podmínky pro kvalitní, bezpečný a smysluplný kontakt dítěte s rodinou, případně s jeho sourozenci. Tato práce může postupně vést až ke svěřeni dítěte zpět do péče rodičů.
- Dítěti soud zrušil nařízení ústavní výchovy z důvodu kvalitativních změn v rodině a svěřil ho zpět do péče rodičů. Sanace rodiny je důležitým faktorem pro podporu a udržitelnost kvalitativních změn v rodině po návratu dítěte domů.
- Dítě bylo svěřeno soudem do pěstounské péče na přechodnou dobu. Sanace rodiny je vhodným přístupem k udržování nebo zlepšování podmínek pro kontakt dítěte s vlastní rodinou a pro přípravu jeho návratu zpět domů. V této situaci je bezpodmínečně nutná účast zástupce organizace podporující pěstounskou rodinu v multidisciplinárním týmu.

Situace, ve kterých sanace rodiny není vhodným řešením pro dítě:

- Dítě je obětí obzvláště krutého zacházení ze strany rodičů, znalci nedoporučují kontakt.
- Znaleckým posudkem dítěte a rodičů je prokázáno, že rodiče nemají k dítěti žádnou citovou vazbu.
- Rodiče jsou závislí na alkoholu, drogách nebo jiných návykových látkách a odmítají léčbu závislosti.
- Rodiče mají psychiatrické onemocnění nesouhlasí se spoluprací multidisciplinárního týmu s jejich lékařem.
- Rodiče jsou částečně zbaveni způsobilosti k právním úkonům a nesouhlasí se spoluprací multidisciplinárního týmu s jejich opatrovníkem.

Sanace rodiny se týká formálních stránek rodiny i obsahových stránek rodičovství. V praxi se osvědčuje začínat s formálními stránkami rodiny, protože jsou pro rodiče bezpečnější a přímo ovlivňují kapacitu a možnost jejich vyladění na obsah rodičovství. Od začátku sanace rodiny je ale třeba s rodiči mluvit o formálních i obsahových stránkách rodinného života a zjišťovat, jaké mají představy o své roli a o rolích ostatních členů týmu. Předejte se tím nedorozuměním, která vznikají dlouhodobým zaměřením pozornosti pouze na řešení formálních stránek rodiny (úklid, docházka do školy, dávky státní sociální podpory apod.). Mnozí rodiče dětí ohrožených odebráním mimo rodinu považují otázky rodičovství za svou soukromou záležitost. Zároveň vnímají, že nedostatky v těchto oblastech jsou riziky pro

odebrání dětí. Aby byli schopni blíže se věnovat svému rodičovskému chování, potřebují od začátku spolupráce vědět, že s nimi i o těchto aspektech budou pracovníci mluvit otevřeně, že budou mít právo říci „ne“, že jim pracovníci budou naslouchat bez zahanbování a výčitek, že budou povzbuzováni a podporováni tak, jak to oni sami budou považovat za přiměřené.

Formální stránka rodiny zahrnuje sociální a praktické zázemí rodiny. S rodiči se pracuje například na následujících tématech:

- Zajištění matričních dokladů a platných dokladů totožnosti
- Zajištění dávek státní sociální podpory, případně dalších dobrovolných dávek
- Hledání a udržitelnost zaměstnání
- Postupné vyrovnávání rodinného rozpočtu
- Zajištění splátkových kalendářů
- Úklid v domácnosti a systém jeho udržování
- Udržitelnost bydlení
- Zajištění finančních prostředků na obědy dětí, na volnočasové aktivity, školy v přírodě
- Návštěvy za dětmi v zařízeních pro výkon ÚV
- Úpravy bytových podmínek, aby děti mohly zůstat v jejich péči nebo se mohly vrátit domů, případně aby mohly alespoň jezdit domů na návštěvy.

Obsahová stránka rodičovství: S rodiči se například pracuje na těchto tématech:

- Jejich názor na aktuální situaci dítěte a rodiny.
- Jejich vztah k jednotlivým dětem v rodině, jak rozumí jejich potřebám i způsobům, kterými si o ně říkají.
- Jak probíhá jejich den s dítětem.
- Management rodiny – kdy je v rodině čas pro práci (včetně školních povinností), výchovu, hru, odpočinek.
- Pochopení smyslu udržování pořádku v domácnosti.
- Jak vypadají chvíle, kdy se cítí dobrými rodiči a kdy ne.
- Systém pochval a trestů v rodině.
- Jaké to bylo u nich doma, když byli dětmi
- Možnosti změn, co pro sebe a pro děti mohou udělat oni, širší rodina, okolí
- Možnosti k nácviku rodičovského chování v konkrétních situacích (např. při příchodech ze školy, při jídle, školní přípravě).

Sociální práce s rodinou realizovaná pracovníky sociálně-právní ochrany dětí obsahuje řadu činností, které upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Je mimo jiné zaměřena na sociální poradenství rodičům, fyzickým osobám, kterým jsou děti svěřeny soudem do výchovy, nebo nezletilým dětem v obtížných životních situacích. Cílovou skupinu dětí, na které se vztahuje sociálně-právní ochrana, podrobně upravuje § 6 tohoto zákona. Pracovníci sociálně-právní ochrany dětí jsou podle jmenovaného zákona povinni chránit veškeré zájmy, život a zdraví nezletilých dětí, jsou-li ohroženy. Proto mohou jako jediní pracovníci pomáhajících profesí bez souhlasu rodičů nebo dítěte provádět sociální šetření v místě bydliště rodiny, dotazovat se na dítě a na péči rodičů o ně v MŠ a ZŠ, u dětského lékaře, u zaměstnavatele rodičů atp. Získají-li informace, které vyhodnotí jako ohrožení pro dítě, mají právo/povinnost (výběr podle závažnosti situace dítěte) podat soudu návrh na konkrétní opatření, například na nařízení soudního dohledu nad dítětem, na jeho umístění do zařízení pro výkon ústavní výchovy, na omezení nebo zbavení rodičů rodičovské zodpovědnosti. Rozhodne-li soud o nařízení některého opatření, jeho plnění sleduje pracovník sociálně-právní ochrany dětí v rámci sociální práce s rodinou. Pracovníkům sociálně-právní ochrany dětí vyplývá ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí řada pravomocí, jež mohou být pro cílovou skupinu rodin, kterým je sanace určena, brzdou ve spolupráci. Přesto má sociálně-právní ochrana dětí, realizovaná státem prostřednictvím sociální práce pracovníků sociálně-právní ochrany dětí, své nezastupitelné místo. Účinně sanovat rodinu nemůže žádná instituce sama. Proto je žádoucí, aby pracovníci sociálně-právní ochrany dětí i další pracovníci pomáhajících profesí týmově spolupracovali.

Sanace rodiny je jedním z nástrojů podpory rodičů, kteří péči o své děti zvládají obtížně. Důsledkem těchto obtíží bývá neprospívání dítěte v rodině. Jde o rodiny, které se často dlouhodobě ocitají v situaci nejrůznějších starostí – existenční nejistota, strach ze ztráty bydlení, nestabilní a nejisté vztahy v rámci užší i širší rodiny, sociální pozice outsidera na okraji společnosti. Obtíže se nabalují jedna na druhou a jako rostoucí sněhová koule rodiče pronásledují. Často jim pak nezbyvá energie na nic jiného než na útěk před nimi, aby je problémy úplně nezavalily. Špatné prospívání dítěte nebývá v těchto případech většinou důsledkem záměrného ubližování ze strany rodičů, ale spíše projevem jejich snížené kapacity vyladit se na dítě a jeho potřeby. V těchto situacích obvykle hovoříme o zanedbávání péče.

Klientem sanace je celá rodina jako interakční systém ohrožený špatnou sociální situací, izolovaností, zvýšenou mírou stresu, frustrací rodičů i jejich výchovnou nezkušeností, která má přímý dopad na prospívání dítěte. Členové sanované rodiny mají své specifické potřeby i přesto, co aktuálně prožívají, co v životě již zažili a co ovlivňuje kvalitu jejich rodičovství. Aby se

sociálně ohrožená rodina mohla stát bezpečným a podpůrným místem pro všechny své členy, zejména pro děti, potřebuje podporu. Sanace je jedním z nástrojů podpory v případech ohrožení dítěte zanedbáváním péče. Účinnost podpory zvyšuje její včasnost a dobrá zacílenost. Před profesionály, kteří se s dětmi a jejich rodinami setkávají, tak leží nelehký úkol: umět včas rozpoznat riziko ohrožení dítěte a být schopen začít komunikovat s rodiči - neobviňovat je, ale nabídnout jim podporu a pomoc ve stabilizaci situace rodiny a v péči o dítě.

Sociálně ohrožené rodiny, které se stávají příjemci služeb sanace rodiny, si často generačně předávají nedůvěru v možnost pomoci a podpory z okolí.

Oblast péče o děti, která je jedním ze základních cílů sanace, vnímají všichni rodiče jako svou privátní záležitost, do níž si nechtějí nechat zvenčí zasahovat. Na doporučení o výchově dětí reagují podrážděně. Přijímají je jako poukazování na vlastní selhání. Mohou se dotýkat i jejich v rodině získaných hodnot a představ o tom, jak správně o děti pečovat a jak je dobře vychovávat. V tomto kontextu je pak obranná reakce (agresivní slovní útok, pasivita atp.) vůči těmto doporučením přirozená. Obranné reakce rodičů mohou být vedeny i obavami, že by dítě mohlo být odebráno z jejich péče, pokud by přiznali, že péči o ně zvládají jen s obtížemi a že potřebují podpořit v rodičovství. (Bechyňová, 2008).

3.2 Rodinná mediace

„Dobrý mediátor je schopen empatie, těší se respektu a důvěře, je ohleduplný a zároveň rezolutní, je nestranný a zároveň zapálený pro věc, dokáže zvládat emoce, důvěřuje sporným stranám a chápe je, je zdravě sebejistý, trpělivý, v případě nutnosti se nebojí konfrontace, dokáže se přizpůsobit okolnostem, je to skutečný profesionál, je pozorný, v dobrém slova smyslu zvědavý, spravedlivý a má smysl pro humor. „Fred Fisher

Termíny mediace a facilitace

Termíny spojené s vyjednáváním mimo soud, tzv. mediace a facilitace, jsou převzaty z latiny a angličtiny, neboť byly propracovány v anglosaském světě. Mediací se rozumí řešení konfliktu za pomoci prostředníka zvaného mediátor, facilitací pak efektivní vedení porad či řešení konfliktu ve skupině za pomoci prostředníka zvaného facilitátor. Prostředník je vždy odpovědný za proces, nikoli za řešení, ta vytvářejí účastníci sami, i když se tak děje s pomocí

odborníka. Mediace navrácí lidem jejich kompetence, protože je ztrácejí v konfliktu a emocích.

Facilitativní mediace je založena na těchto principech:

- Zúčastněné strany vzájemně respektují dohodu jako výsledek dojednaného řešení
- Jednání vede neutrální třetí strana, aby bylo dosaženo vzájemného porozumění

Proces mediace a role mediátora jsou přesně definovány, mediátor zásadně nehodnotí nápady, pohledy a postoje stran. Snaží se, aby si účastníci mediace vyměňovali informace a rozuměli jim, aby mohli dosáhnout efektivního řešení. Soustředí strany na jejich potřeby a zájmy, pomáhá tvořivým způsobem hledat různá řešení. Strany pak návrhy analyzují společně a vybírají je podle zvolených a srozumitelných kritérií. Řešení jsou navržena na potřebách a možnostech. Vítězí řešení přinášející zisky oběma stranám, mnohdy i mimo právní normativní formu.

Mediace je neformální proces mimosoudního řešení konfliktů, a proto může probíhat, kdykoli strany potřebují. Mediátor jako nezávislá a nezaujatá osoba pomáhá stranám identifikovat jejich zájmy, podporuje je v hledání společných reálných a užitečných řešení konfliktu. Aniž by cokoli nařizoval, podporuje klienty, aby našli vzájemně přijatelnou dohodu, jež může být v určité formě právně závazná. O výsledku sporu rozhodují samotní účastníci mediačního procesu, mediátor odpovídá za efektivní vedení procesu. Cílem a výsledkem mediace je jasně formulovaná, srozumitelná a uskutečnitelná dohoda, na jejíž podobě se podílejí všichni účastníci mediačního procesu. Dohoda zahrnuje konkrétní postupy řešení, rozdělení odpovědnosti, úkolů, náhradních řešení i sankcí za její nedodržení. Většinou je v psané podobě a je stvrzena podpisy stran i mediátora.

Charakteristika facilitativní mediace

Výraz facilitativní pochází z anglického *facilitate* – usnadnit, ulehčit, pomoci, zjednodušit. V tomto případě má usnadnit naslouchání a porozumění v době konfliktu.

- Proces mediace a role mediátora jsou přesně definovány.
- Klient je v centru pozornosti.

- Mediátor zásadně nehodnotí nápady, pohledy a postoje stran.
- Usnadňuje komunikaci tím, že pomáhá stranám formulovat jejich argumenty a očekávání v jasné a srozumitelné formě.
- Pozornost stran soustředí na jejich potřeby a zájmy, popisuje, v čem se strany shodují.
- Pojmenovává předměty jednání všech zúčastněných i s jejich zájmy a důvody.
- Pomáhá stranám, aby tvořivě nacházely různá řešení ke každému bodu jednání.
- S jeho pomocí strany společně probírají návrhy podle předem zvolených a srozumitelných kritérií, konečný návrh má být přínosný pro obě strany, návrh je mnohdy mimo právní normativní formu.
- Dohoda přináší výsledek typu vítěz – vítěz. (Šišková, 2012, s. 68)

Specifika rodinné mediace

Mediace je založena na komplexním pohledu na člověka a svět, ve kterém žije. Vidí svět, který si společně vytváříme ve vzájemné interakci, a rozhovor považuje za prostředek k hledání, nalézání a vytváření nových společných významů a projevů. Mediátor respektuje zásadu, že naše řeč odráží naše myšlenky a určuje svět, v němž žijeme. Mediátor je osoba, která pracuje se slovem. To je současně jeho hlavním pracovním nástrojem. Lidé, kteří přicházejí do mediace v rodinných věcech, jsou velmi raněni. Někdy jsou sami nad sebou překvapení, co všechno byli schopni unést. Mediátorovo slovo má „hladit“. Proto je bezpodmínečně nutné, aby brilantně ovládal mediátorský jazyk. Čím lépe to dokáže, tím více povede lidi k pochopení, a čím rychleji se lidé navzájem pochopí, tím úspěšněji pomůže vytvořit dohodu, která bude postavená na jejich potřebách a možnostech. K rodinnému mediátorovi přicházejí lidé s hodně „pošramocenými“ vztahy. To, co zažili během krátké nebo dlouhé doby, nevedlo k uspokojení potřeb. Když porozumíme, že při jednání je důležitá motivace, vlastně touha naplnit potřeby, které se nám nedostávají, otevrou se nám nové možnosti řešení složitých situací. (Šišková, 2016, s. 15 – 16).

Rodina je úzká skupina lidí, kteří jsou vůči sobě navzájem závislí. Vztahy mezi těmito lidmi jsou víceúrovňové, a to jak generačně (otec, dcera, vnuk), tak k širšímu příbuzenstvu. A jelikož rodina není zpravidla uzavřená jednotka, ale má vazbu i na vnější prostředí (rodinné firmy, volnočasové aktivity, pracoviště, školy) a promítá se v ní více úrovní a více vztahů, je nutné na ni nahlížet komplexně. Mediátor proto dlouho zjišťuje stav věci: nejen rozdílné

příběhy dvou účastníků v konfliktu, ale analyzuje příčiny situací, „ příběhů“ celé rodiny a pracuje s důsledky řešení, resp. nechává strany pojmenovat, co se stane, když navrhnou tu kterou cestu. Důležité je uvědomit si, že rodinná mediace není pouze o lidech přítomných v mediaci. Propojení vztahů v rodině a taky propojení dopadů na další členy rodiny je evidentní. Dokonce se často stává, že další člen rodiny je vlastně předmětem sporu, kvůli kterému účastníci do mediace přicházejí. Rodinný mediátor vždy zajišťuje virtuální přítomnost dětí: někdy klade i otázky jménem dětí, což rodiče často překvapí a zastaví je v rychlém řešení rozpadu rodiny. Někdy je nutné vést paralelně s mediací rodičů i mediaci dětí a jednoho z rodičů, případně do mediace vstupuje další mediátor, který pracuje s přáními dětí. Pokud děti souhlasí, obvykle jejich přání sdělí rodičům. Rodinný mediátor se nevěnuje jen složitým situacím v rodinách, kde jsou děti, ale podporuje rodiny v řešení také mnoha dalších problémů, protože každý člen má rozdílné potřeby a možnosti. Proto musí být rodinný mediátor připraven na velmi širokou škálu témat a předmětů jednání. (Šišková, 2016, s. 18 – 19).

Principy mediace

Dodržování principů mediace je nezbytné k tomu, aby práce mediátora byla klienty vnímána příznivě a pozitivně.

- Nestrannost – jde o nezájatost mediátora a jeho schopnost přistupovat ke stranám bez předsudků.
- Vyváženost – strany se mají rovnoměrně podílet na řešení sporu, proto mediátor zajišťuje, aby každý měl potřebný čas a prostor vyjádřit se ke všem předmětům jednání, aby ani jedna strana nevnímala, že je znevýhodněna.
- Neutralita – nehodnotící postoj mediátora vůči klientům se projevuje respektováním názorů, postojů a návrhů stran, mediátor neprosazuje vlastní názory a řešení.
- Nezávislost – mediátor není finančně, vztahově či emočně propojen se žádnou ze stran sporu.

Výhody mediace – Je méně nákladná než soudní řízení, může být realizována v relativně krátkém čase, představuje obvykle menší psychický stres než soudní spor, účastníci mohou rychleji a s větší šancí navázat přímý kontakt a formulovat řešení přijatelná pro obě strany, neboť jim rozumějí a jsou uskutečnitelná.

Specifikace mediace

- **Mediace je spojena s přítomností a nastavuje pravidla pro budoucnost** – mediace probíhá v daném kontextu a čase. Účastníci mají za sebou určitou minulost, jsou jí nějak ovlivněni. Minulost se však již řešit nedá, proto jedním ze základních rysů mediace je řešení konfliktu „tady a teď“ i pro budoucnost. Časový aspekt budoucnosti patří k základní charakteristice, která odděluje mediaci od jiných procesů řešení konfliktů.
- **Mediace vyžaduje určitý čas** – mediátor ví, že proces zvládnutí konfliktů a možnost přejít z emočně náročné situace do klidné a racionální diskuze, kde se již hledají nová řešení, vyžaduje čas. Proces mediace má své fáze: nejprve musí mediátor porozumět situaci, se kterou strany přicházejí, pak nechat prostor stranám a jejich diskuzi.
- **Mediace vyžaduje komplexní přístup k danému tématu, případu, účastníkům** – konfliktní situace se vždy odehrává v určitém čase, má za sebou minulost a může mít více způsobů řešení. Mediátor toto bude muset vzít v úvahu, vše pospojovat a pomáhat stranám pojmenovat příčiny, průběh i důsledky konfliktu a provést je spletí nedorozumění, mylných interpretací, nereálných očekávání.
- **Při mediaci není důležitý fakt, ale postoj k němu** – mediace respektuje odlišnosti, zároveň je platformou pro vznik nových pohledů na situaci. Pohled na určitou věc, situaci či osobu se nedá úplně změnit, ale dá se rozšířit. Každá strana vnímá a prožívá situaci jinak. Mediátor dá příležitost straně, aby sdělila, co je pro ni důležité, co nechce, čeho a proč se bojí, a tuto informaci zprostředkuje druhé straně. Ta většinou vůbec netuší, co druhá strana prožívá.
- **Při mediaci nejde o souhlas, ale pochopení či porozumění** – člověk mnohé věci vůbec netuší, nemyslí si, že jimi může někoho ranit nebo ponížit. Při mediaci strany hovoří k mediátorovi, potom spolu a vysvětlí si, co dělaly, proč to dělaly a co tím sledovaly. Obvykle vyjde najevo, že nešlo o naschvály, ale jedinec si prostě nevěděl rady. Strany si uvědomí, že si některé věci či reakce neoprávněně vysvětlovaly ve svůj neprospěch, a uklidní se. Porozumějí situaci, i když s ní nesouhlasí.
- **Mediace podporuje osobní angažovanost a aktivitu účastníka** – když mediátor vytváří stranám nový prostor, posiluje jejich kompetence, resp. Zplnomocňuje je nejdříve hovořit a posléze rozhodovat o vlastních životech. Je tak přirozenou cestou posilována aktivita účastníků a z pasivních kritiků a stěžovatelů se stávají aktivní

jedinci. Jimi navržená řešení jsou pro ně samotné srozumitelná. Pracují na výsledku vlastními silami, a proto cítí k výsledné dohodě určitou odpovědnost.

- **Každá mediace je jedinečná** – postupy a proces je stejný pro všechny účastníky, avšak odlišné jsou situace, čas, témata a závěry mediační kauzy. Mediátor „neškatulkuje“ jednotlivce a nezevšeobecňuje modely řešení konfliktu podle typu klientů.

Mediace umožňuje lidem pochopit sebe i druhého a pozměnit své postoje a chování.

Pomáhá jim stanovit realistické cíle, najít nové přístupy ke starým problémům, vyjádřit pocity a vlastní energii zaměřit pozitivním směrem. Je to efektivní, hospodárná a šetrná metoda, protože dovoluje nahlížet na konflikty a spory jako na procesy mezilidské interakce odehrávající se v právním rámci, nikoli jako na čistě právní problémy.

Fáze mediace

1. **fáze – úvodní slovo mediátora** – Mediátor se představí, vysvětlí klientům proces mediace a svoji roli v něm, domluví se na základních pravidlech, která budou platit při mediaci.
2. **fáze – mediátor naslouchá sporným stranám** – Mediátor zjišťuje, s čím strany přicházejí, co očekávají, co nefungovalo, co potřebují řešit, s čím nesouhlasí a v čem vidí shodu. Strany hovoří střídavě po sobě – vzájemná komunikace stran není dovolena, protože si ještě nejsou schopny naslouchat, nicméně vše slyší. Mediátor hodně pracuje s emocemi, pojmenovává a popisuje sdělení stran pro ně i pro sebe. Pojmenovává předměty jednání.
3. **fáze – sporné strany si navzájem naslouchají** - Klienti si sdělují nové informace, které se od druhé strany dozvěděli, jaké jsou jejich potřeby. V porozumění chování a vysvětlení možných nedorozumění a nečekaných důsledků začíná efektivnější komunikace. Znamená to zlom v komunikaci a příslib spolupráce při hledání nových řešení.
4. **fáze - hledání přijatelných řešení** – Strany hledají pomocí brainstormingu řešení pro každý předmět jednání postupně podle určení mediátora. Formulují nová alternativní řešení a ta podle daných a srozumitelných kritérií vyhodnocují. Z nich vybírají řešení vyhovující oběma stranám. Výstupem je: *Co bude řešením?*
5. **fáze – rozpracování vybraných řešení do konkrétních kroků** – Hledá se konkrétní cesta pro uskutečnění vybraného řešení. Výstupem bude, jak se řešení uskuteční: *Kdo to udělá? Jak to udělá? Za kolik to bude? Dokdy to bude hotové? Co se stane, když se to nevydaří?* Formuluje se „pojistka“ pro případ nečekaných překážek.

6. fáze – sepsání dohody a závěr mediačního sezení – V dohodě se přesně zapíše předmět jednání a způsob realizace řešení. Pokud bude mediace pokračovat, zapíše se vše sjednané a rozhodnutí pokračovat dále, bude stanoven termín, téma, platba za mediaci apod. Pokud jde o konečnou mediaci, všechna řešení se uvedou, strany i mediátor podepíší dohodu. Tím je mediace ukončena.

3.3 Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny

Strukturované vyhodnocení dítěte a rodiny je tedy rámcově upraveno zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně – právní ochraně dětí, kde je v § 10, odst. 3, písm. c) upravena povinnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností (dále jen ORP) „ pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, a to zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě uvedené v § 6, podle druhu a rozsahu opatření nezbytných k ochraně dítěte, a poskytnout pomoc rodičům nebo jiným osobám odpovědným za dítě“.

Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochranu dětí (dále jen Vyhláška) dále v § 1 vymezuje zaměření a rozsah vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny:

a) Vyhodnocování situace dítěte, které zahrnuje

1. zjištění míry ohrožení práv a zájmů dítěte,
2. vymezení sociálních, zdravotních nebo jiných rizik, kterým je dítě vystaveno,
3. posouzení úrovně tělesného a duševního vývoje dítěte s ohledem na věk dítěte,
4. zhodnocení průběhu vzdělávání dítěte a předpokladů k dalšímu vzdělávání,
5. určení a posouzení individuálních potřeb a zájmů dítěte,
6. vymezení vlastností a určení schopností dítěte, popřípadě předpokladů k jejich získání,
7. zjištění a zohlednění názoru a přání dítěte s ohledem k věku dítěte a jeho rozumové vyspělosti,
8. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace dítěte v konkrétním případě.

b) Vyhodnocování situace rodiny, které zahrnuje

1. analýza situace rodiny a rodinného prostředí,

2. analýza příčin krize v rodině,
3. zhodnocení vztahu rodiče a dítěte,
4. určení potřeb rodiny,
5. určení možností rodiny, především vztahových, ekonomických a sociálních,
6. určení výchovných kompetencí a předpokladů rodičů k výchově dítěte a zhodnocení možných rizik ve výchově dítěte,
7. posouzení materiálních a finančních podmínek života rodiny,
8. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace rodiny v konkrétním případě.

c) Vyhodnocování širšího prostředí rodiny, které zahrnuje

1. určení možností v širší rodině, včetně vztahových, ekonomických a sociálních možností a jejich využitelnosti pro rodinu,
2. určení možností v širším sociálním prostředí rodiny, včetně dostupnosti a kvality sociálních, zdravotních, výchovně-vzdělávacích a komunitních služeb a bezpečnosti lokality,
3. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení širšího prostředí rodiny v konkrétním případě.

Pro to, aby bylo možné dostatečně kvalitně popsat potřeby dítěte a rizika, která dítě ohrožují, tedy klíčové skutečnosti pro práci s rodinou a dítětem, je nutné provést co nejúplnější hodnocení maximálního rozsahu informací o dítěti a rodině. K tomu je možné využít různé postupy (zákon ani Vyhláška blíže nestanoví, které), nicméně dosavadní praktické zkušenosti vymezují minimální rámec, bez něž lze celkové hodnocení situace dítěte a rodiny považovat v podstatě za nedostatečné. V tomto případě se tedy nejedná o rámec povinný, ale doporučující a pro praxi považovaný za nezbytný.

Příklad minimálního doplňujícího rámce posuzovaných oblastí:

Vývojové potřeby dítěte

- zdravotní stav dítěte
- učení se
- emoční vývoj a chování
- rodinné a sociální vztahy
- identita

- sociální prezentace
- samostatnost a sebeobsluha

Rodičovská kapacita

- základní péče rodičů
- zajištění bezpečí a ochrany
- citová vřelost
- stimulace a podněty
- vedení a hranice
- stabilita
- rodinná historie a fungování rodiny

Rodina a prostředí

- širší rodina
- bydlení
- zaměstnání
- finanční situace
- sociální začlenění rodiny
- komunitní zdroje

Podstatou strukturovaného vyhodnocování je určitá logicky sestavená struktura, proto je vhodné pro zachování jednotného metodického rámce vymezit doporučený postup vycházející zejména z cílů a principů strukturované práce a rodinou a dítětem. Strukturované vyhodnocování podléhá neustálé změně, je aktivním procesem, kdy se jeho jednotlivé fáze opakují, přičemž ke změnám dochází nepravidelně, v závislosti na situaci rodiny. Proto platnost „hotového“ vyhodnocení situace dítěte a rodiny trvá minimální dobu – k aktualizaci vyhodnocení v kterékoli z hodnocených oblastí potom dochází vždy, když změny situace působí na změnu ohrožení dítěte (rizik a ochranných faktorů).

Fáze procesu vyhodnocování

- Přípravná fáze
- Sběr a záznam informací
- Vymezení rizik a ochranných faktorů
- Vymezení potřeb dítěte

- Zjištění přání dítěte a rodičů
- Analýza situace dítěte a rodiny
- Sestavení a realizace IPOD
- Aktualizace vyhodnocení (manuál implementace MPSV)

Určení příčin, povahy a rozsahu rizikových faktorů

Chceme-li zjistit povahu, rozsah a příčinu rizikových faktorů, je potřeba do procesu hodnocení zapojit pokud možno celou rodinu. Často lze příčinu aktuálních obtíží hledat v rodinné historii, v zážitcích z dětství, v kvalitě původních rodin apod. Na současné problémy může mít tak vliv socioekonomická situace rodiny, životní prostředí a vztahy či vzorce chování v komunitě, kde rodina žije.

Určení důsledků rizikových faktorů nebo nevhodné/nedostatečné péče

Podstatnou částí odpovědnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí je nejen identifikovat ohrožené děti, ale nabídnout jim a jejich rodinám psychosociální služby, které zmírní důsledky předchozí nevhodné/nedostatečné péče. Proto je nezbytné podrobně zmapovat všechny krátkodobé i dlouhodobé dopady na saturaci potřeb dítěte. Často se může jednat o obtížný úkol, protože je lidskou přirozeností v krizi bagatelizovat nebo negovat případné problémy. Pro potřeby případné psychosociální intervence by měl sociální pracovník pečlivě posoudit současné chování a emocionální projevy dítěte včetně srovnání s vrstevnickou normou, sebehodnocení a sebepojetí dítěte, vztahy v rodině i k vrstevníkům, komunikační schopnosti a schopnost verbalizace myšlenek a pocitů, schopnost akceptovat pomoc od jiných osob, případně další projevy svědčící o možném psychickém dyskomfortu (poruchy spánku, příjmu potravy, nácvik hygieny, obsedantně-kompulzivní obtíže apod.)

Určení silných stránek rodiny

Hlavní částí spolupráce s rodinnými příslušníky se zaměřuje na popsání silných stránek rodiny a jednotlivých členů, které mohou přispět k minimalizaci rizika ohrožení dítěte v budoucnosti. Identifikace silných stránek klienta pomáhá sociální pracovník budovat vztah s rodinou, prohlubuje důvěru a snižuje odpor, který může být důsledkem zahájení procesu hodnocení rodiny. Porozumění silným stránkám rodiny pomůže vytvořit intervenční strategii, jejímž cílem je změna problematického chování nebo podmínek. Hlavním zdrojem informací o silných stránkách rodiny jsou sami klienti, což jim dává pocit důležitosti a zplnomocnění. V průběhu komplexního hodnocení rodiny/dítěte by se měl sociální pracovník snažit, aby rodina a její

jednotliví členové porozuměli zjištěným obtížím a jejich vlivu na potřeby dítěte. Je potřeba zjistit, jak jednotliví členové rodiny vnímají rizikové podmínky a chování a jak jsou schopni je reprodukovat. Tento proces pomůže objasnit, co by chtěli ve svém životě změnit, jak jsou rodiče citliví na všechny důsledky nevhodné/nedostatečné péče o dítě. V neposlední řadě lze zjistit motivaci jednotlivce ke změně. (Sociálně právní ochrana dětí pro praxi, 2012)

Stabilní výchovné prostředí je pro dítě důležitým předpokladem harmonického vývoje. V nízkém věku dítěte je pro něj nejdůležitější osoba pečovatele, postupně nabývá na důležitosti i stálost bydlení a co nejméně změn v životě dítěte, které by jej znejišťovaly. Časté změny v životě dítěte vyvolávají nejistotu a vedou k narušení plynulého vývoje dítěte. Předpokladem pro řádný vývoj dítěte je stabilní pečující osoba, která je vždy připravena naplňovat potřeby dítěte, což zároveň předpokládá nároky na osobnost pečujícího, jako je zralost, odolnost vůči překážkám, citlivost vůči dítěti, znalost jeho potřeb. Pokud je vazba mezi dítětem a pečující osobou narušena, dítě se s tímto traumatem potýká celý svůj život. (manuál implementace MPSV).

Úvodní vyhodnocení

Úvodní vyhodnocení je zaznamenáváno stejně jako vyhodnocení ve složitých případech. Je stručné. Obsahuje všechny zjištěné informace ke dni vyhodnocení se zvláštním důrazem na ty informace, které se zejména vztahují k typu ohrožení, pro který se dítě a rodina dostala do evidence orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V oblastech, k nimž nemáme informace, toto pouze zkonstatujeme a v případě dalšího vyhodnocení doplníme. Obsahuje závěr vyhodnocení, zda se jedná či nejedná o dítě zařazené do evidence dle § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Úvodní vyhodnocení je možné zpracovat na základě sociálního šetření, kde jsou získány všechny podstatné informace. Také je možné pracovat na úvodním vyhodnocení na pracovišti společně s dítětem a jeho rodiči, kdy do formuláře přímo zaznamenáváme vyjádření dítěte či rodičů, a to i ve formě přímé řeči. Dále je možné se spojit s odborníky, kteří již s rodinou pracují a znají ji, jako např. dětský lékař, paní učitelka ve škole, výchovný poradce ve škole apod. Zjišťujeme základní informace o dítěti rodině, včetně kontaktů na lékaře, školy a další instituce. Dále základní informace o potřebách dítěte – zdraví, vzdělání, emocionální vývoj a chování, vztahy v rodině a širší sociální kontakty dítěte, zájmy a talent dítěte apod. Také zjišťujeme základní informace o kapacitě rodičů pečovat o dítě –

zajištění základní péče, bezpečnosti, poskytování citové vřelosti, schopnosti rodičů dávat dítěti vhodné podněty, uplatňování hranic apod. a základní informace o prostředí dítěte – rodinná historie, širší rodina, bydlení, zaměstnanost a příjmy rodiny atd.

Co hodnotíme?

- Existují v situaci dítěte a rodiny rizika?
- Ohrožují tato rizika dítě ve smyslu ustanovení § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, takže je nutné vypracovat Individuální plán ochrany dítěte k nápravě situace?

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) provádí u nahlášených případů při zavedení dítěte do evidence úvodní vyhodnocování situace dítěte a rodiny s tím, že se zaměřuje na skutečnost, zda se jedná, či nejedná o ohrožené dítě, přesněji o dítě uvedené v § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Je-li závěrem tohoto úvodního vyhodnocení, že se skutečně jedná o dítě uvedené v § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, přistoupí orgán sociálně-právní ochrany dětí k podrobnému vyhodnocování situace dítěte a rodiny s cílem vytvoření IPOD (individuální plán ochrany dítěte). Ten by měl být vytvořen ve spolupráci s rodinou, minimálně pak s jejím vědomím. Je-li v rodině více dětí, je nezbytné zpracovat pro každé z těchto dětí IPOD, neboť nelze předpokládat, že by tyto děti byly shodně ohroženy a měly totožné potřeby! V maximální možné míře se snažíme o zapojení rodiny. Když se budou podílet na tvorbě IPOD, navrhnout jednotlivá opatření či konkrétní úkoly, které by posléze měli plnit, spíše se s plánem ztotožní a spíše budou spolupracovat při jeho plnění. (Manuál implementace MPSV).

3.4 Individuální plán ochrany dítěte (IPOD)

Individuální plán ochrany dítěte je „jízdním řádem“ práce s rodinou. Určuje cíl cesty, kdo bude řídit, kdo pojedí, případně kdo kdy vystoupí a nastoupí, a také čím kdo na společné cestě přispěje. Samotný jízdni řád sice nezaručí, že rodina do cíle dorazí, ale bez něj je téměř jisté, že se po cestě ztratí, vydá se špatným směrem nebo uvízne na dlouho dobu někde mezi poli.

IPOD je plánem práce s dítětem a rodinou. Na základě poznatků zjištěných vyhodnocením situace dítěte a rodiny je stanoveno, jaký je hlavní cíl nebo cíle práce s dítětem a rodinou – jak by měl optimálně vypadat život dítěte s ohledem na rizika, která ho nyní ohrožují, a s využitím ochranných faktorů, které jsou zdrojem podpory. Je konkrétně popsán postup, jak je možné daného cíle dosáhnout a jsou zaznamenány další „náhradní“ varianty postupu. IPOD je aktivním, neustále se měnícím dokumentem. Je zároveň nástrojem

koordinace všech aktérů práce s rodinou a dítětem, tedy orgán sociálně-právní ochrany dětí v roli klíčového pracovníka prostřednictvím IPOD monitoruje, zda rodiče, dítě, poskytovatel služeb, škola, lékař a jakékoli další spolupracující subjekty svou činnost směřují k danému cíli.

Individuální plán ochrany dítěte by měl zásadně být:

- Konkrétní (cíle i k nim vedoucí kroky přímo pojmenovat, např. „paní dojde do konce týdne na úřad práce a požádá si o příspěvek na dítě“)
- Logický (jednotlivé kroky na sebe musí navazovat a musí prokazatelně směřovat k danému cíli)
- Strukturovaný (od nejdůležitějších cílů/opatření a dílčí aktivity musí být omezeny termínem naplnění nebo změny)
- Přehledný (užití struktury cíl – opatření – aktivita – ukazatel účinnosti). Znamená to, jak poznáme, že dané opatření je nebo není naplňováno.
- Variantní (předem počítat s tím, jaký bude další postup, zpracovat více variant, které budou voleny podle toho, jak se plán podaří realizovat). Například v rámci jednoho IPOD je rozpracována varianta, že dítě zůstane za určitých podmínek v péči rodičů, a také varianta, že bude umístěno mimo rodinu. Podstatou je, že rodina i orgán sociálně-právní ochrany dětí jsou připraveni na všechny scénáře vývoje situace.
- Přesahový (žádné řešení není pro dítě a rodinu „definitivní“, vždy je třeba počítat s dalším vývojem situace – ať už v případě umístění mimo rodinu, do ústavu, apod.)
- Stručný (v IPOD je třeba zachovat přehlednost, srozumitelnost a jednoznačnost směřování práce s dítětem a rodinou)
- Ohraničený (všechny cíle by měly směřovat k „vyřešení“ situace dítěte a jeho „vyřazení“ z evidence orgánu sociálně-právní ochrany dítěte – v reálu to zatím možné není, ale lze nalézt cíle vedoucí k takové stabilizaci života dítěte, která nebude vyžadovat žádnou intervenci)
- Jediný (koordinovaná práce s rodinou vylučuje existenci více plánů práce, pokud další plány existují, musí být v souladu s IPOD) (Manuál implementace Vyhodnocení MPSV)

Sociálně – právní ochrana dětí je náročná a odpovědná činnost, ovlivňovaná do jisté míry vzděláním, praktickými zkušenostmi a osobnostními předpoklady jednotlivých pracovníků a pracovníc. Mimoto mají vliv i vnější podmínky daného regionu, celospolečenská situace, apod.

Sociálně-právní ochrana dětí zůstává zároveň čistě pomáhající profesí kladoucí důraz na individualitu klienta. Úroveň výkonu sociálně-právní ochrany dětí se v jednotlivých krajích i v rámci jednotlivých orgánů sociálně-právní ochrany liší.

Situace některých dětí a rodin je ohrožující dlouhodobě – existují rodiny, jejichž členové jsou v evidenci již v několikáté generaci. Jejich ohrožení je přitom poměrně jasně pojmenováno, ale množství proměnných ovlivňujících situací rodiny ztěžuje přijetí účinných opatření. Příkladem mohou být děti dlouhodobě žijících ve velmi nevyhovujících podmínkách nebo v ústavní péči. Další náročnou prací obnáší též případy závažného týrání nebo zneužívání dětí, kdy je nutné činit v krátké době zásadní rozhodnutí, nebo případy provázané manipulací a tlakem ze strany rodičů či médií. Význam IPOD ve srovnání s dosavadními metodami práce s dítětem a rodinou spočívá na obecné úrovni sociálně-právní ochrany dětí ve sjednocení základního rámce práce s ohroženým dítětem a rodinou a dále na individuální úrovni ve zpřehlednění a jasném nasměrování práce s dítětem a rodinou.

IPOD je legislativně i metodicky upraven, stejně jako strukturované vyhodnocování, pouze rámcově, s důrazem na zachování cílů zpracování a realizace IPOD a zároveň s širokým prostorem pro uplatnění vlastního přístupu každého orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Příčiny ohrožení dítěte a důvody zahájení sociálně-právní ochrany dítěte jsou jednak východiskem pro sestavení IPOD, jednak odůvodněním práce s dítětem a rodinou. Jako východisko tvorby IPOD vyplývají ohrožení dítěte a jeho příčiny ze strukturovaného vyhodnocení, přičemž vzájemná provázanost vyhodnocení a IPOD je nezbytná. Zjištěná ohrožení jsou následně setříděna podle závažnosti. Za prioritní se samozřejmě považuje ohrožení života a zdraví dítěte, dále následují ostatní, méně závažná ohrožení. Míra ohrožení určuje i další práci s rodinou – oblastmi, v nichž ohrožení nebylo identifikováno, se v následné práci s rodinou nezabýváme nebo zabýváme okrajově, např. dítě je primárně ohroženo v oblasti zdraví, vyhodnocením zjistíme, že otec přišel o práci. Při práci s rodinou tedy řešíme především zdraví a financemi se zabýváme okrajově, ale přece. Z hlediska zákona i zájmu dítěte je nutné přesně vymezit důvod intervence do rodiny, resp. do života dítěte. Základní informaci o tom, zda dítě je nebo není předmětem sociálně-právní ochrany získáme již z úvodního vyhodnocení situace dítěte a rodiny, ale tuto otázku si klademe v procesu práce s dítětem a rodinou prakticky neustále, a v okamžiku, kdy je zřejmé, že dítě již není možné považovat za ohrožené, tj. potřeby dítěte jsou naplněny do maximální možné míry, práci s rodinou ukončíme.

IPOD vychází z výsledků komplexního hodnocení dítěte/rodiny a úvodní případové konference. Je potřeba, aby byl sestaven realisticky, a to jak s ohledem na stanovené cíle, tak s ohledem na způsoby jejich dosažení, především s ohledem na dostupnost a kapacitu služeb,

kteřé budou za účelem jejich naplnění poskytovány. Do celého procesu plánování a poskytování intervence je potřeba zapojit všechny členy rodiny, včetně samotných dětí. Je potřeba podpořit rodiny, aby samy navrhovaly a vytvářely plány na zajištění bezpečnosti a rozvoje svých dětí. IPOD musí obsahovat i časový rámec pro dosažení celkového i dílčích cílů.

Účelem IPOD je:

- Společně s klienty stanovit strategie, které pomohou řešit dopady nevhodné/nedostatečné péče.
- Poskytnout pro rodinu i orgán sociálně-právní ochrany dětí jasný a konkrétní návod jak změn dosáhnout.
- Poskytnout měřítko pro hodnocení progresu v rodině.

Vytváření IPOD se musí řídit následujícími principy:

Aktivní zapojování celé rodiny do procesu plánování. Tento přístup:

- Podporuje a prohlubuje vztah mezi rodinou, orgánem sociálně-právní ochrany dětí a poskytovateli služeb,
- Usnadňuje rodině realizovat vytyčené cíle, protože konvenují s jejich potřebami,
- Umožňuje rodině přijmout nezbytná opatření související s požadovanými změnami, včetně případných zásahů do rodiny (dohled, pravidelné návštěvy pomáhajících, předávání informací apod.),
- Zajišťuje, aby rodina i orgán sociálně-právní ochrany dětí směřovali ke stejnému cíli,
- Určuje povinnosti, kompetence a odpovědnost jednotlivých participujících subjekt (rodiny, orgán sociálně-právní ochrany dětí, poskytovatelů služeb).

Při tvorbě IPOD, zejména v p s více případech závažného rizika ohrožení dítěte, je potřeba mapovat a tvořit alternativní řešení, která budou realizována v případě selhání intervenčních snah vůči rodině. Primárně bychom se měli soustředit na širší možnosti rodiny, pak dalších blízkých nepříbuzenského charakteru a veřejných služeb. Časový horizont je nezbytný proto, aby dítě (potažmo rodina s více dětmi) nezůstávalo v systému orgánu sociálně-právní ochrany dětí po celé své dětství bez zjevných posunů v jeho situaci. Pro správné vyhodnocování IPOD je nezbytné si uvědomit, že zahájení intervence, např. psychoterapie, změna výchovného stylu apod., může v počátku vést k propadu v situaci dítěte (např. regresivní nebo agresivní chování dítěte ve škole). S tímto faktorem musí IPOD i všichni zainteresovaní včetně orgánu sociálně-právní ochrany dětí a rodiny počítat, být na ně připraveni, vědět, jak na

toto chování zareagovat a nečinit unáhlená rozhodnutí (ve smyslu unáhleného umístění dítěte do ústavní výchovy aj.). IPOD je potřeba vnímat jako dynamický, nikoliv statický proces, v rámci kterého může docházet k očekávaným i neočekávaným změnám. Tyto změny je vždy potřeba hodnotit ve vztahu k potřebám a ohrožení dítěte a také k postoji rodičů k těmto událostem (otevřenost, spolupráce, projevy zájmu o potřeby a vývoj o dítě apod.).

3.5 Case management v sociálně-právní ochraně dětí

Jeden z dalších modelů práce s klienty je case management. Jedná se o pojmenování expertního přístupu v sociální práci nebo v poskytování sociálních či zdravotních služeb. V překladu v českém jazyce se jedná o „vedení případu“. Case management se používá při řešení životních nebo sociálních situacích, které mají multikauzální příčiny a do jejichž úspěšného zvládnutí je potřeba aktivně a intenzivně zapojit klienta a multidisciplinární tým. Jedná se o model práce s klienty, ve kterém klíčový pracovník koordinuje služby poskytované klientům, s tím, že do všech fází tohoto procesu je aktivně zapojen sám klient. Je-li klientem rodina, jsou do spolupráce zapojeny i děti, samozřejmě v závislosti na jejich věku, způsobilosti a komunikačních možnostech. Poskytování služeb je realizováno na základě společného posouzení potřeb klienta, z tohoto pak vyplývá vytvoření intervenčního plánu – tzn., co je potřeba změnit, jaké jsou priority těchto změn, jaký je cíl těchto změn, jak bude hodnoceno dosažení změn a jaké zdroje mohou být využity k jejich naplnění. Smyslem intervenčního plánu je především zpřehlednit situaci klienta, stanovit příčiny aktuální obtížné situace a hledat možnosti, jak je změnit. Společně vytvořený, podrobný a strukturovaný intervenční plán umožňuje, aby klient rozuměl jejich smyslu i tomu, jak ho naplnit, aby cíle i způsoby jejich dosahování byly reálné, aby na sebe logicky navazovaly, aby motivovaly klienta ke změně, aby klient nebyl požadavky přehlcen a aby dosažené změny byly měřitelné.

Hlavním cílem case managementu je aktivizace klienta a jeho zplnomocňování k řešení své životní situace. Tento přístup předpokládá, že člověk „má komplexní a různorodé potřeby a k jejich naplnění vede více cest, které potřebuje s podporou a vedením odborníka nalézt. Proto je potřeba poskytování služeb koordinovat, ale zároveň individualizovat. V oblasti sociálně-právní ochrany dětí je zcela zásadní, aby všechny aktivity směřovaly k ochraně dítěte, k naplnění všech jeho potřeb, s důrazem na potřeby emocionální a sociální, a k podpoře stabilního a funkčního prostředí, ve kterém bude dítě vyrůstat. Specifikem case managementu v sociální práci je, že klíčový SP nepracuje jen s klienty samotnými, ale i s jeho sociálním prostředím. Tzn., že k intervenci dochází nejen na straně klienta, ale i na systémové úrovni

(např. ve škole, kterou dítě navštěvuje, v rámci sociálních služeb, které klient využívá, v komunitě, kde rodina žije, apod.). Hlavním nástrojem case managementu je systematická případová práce s klientem. Jejím minimálním cílem je zastavit sociální propad klienta a maximálním cílem trvalé zlepšení jeho životní situace.

Proces case managementu:

- Screening,
- Hodnocení rizik (diagnostika obtíží),
- Plánování péče,
- Poskytování služeb,
- Monitorování poskytovaných služeb,
- Hodnocení,
- Ochrana zájmů klienta,

Příklady odborných povinností case managera:

- Vyhledává odborníky, kteří se mohou spolupodílet na hodnocení situace klienta.
- Osobně provádí hodnocení situace klienta prostřednictvím rozhovorů se samotným klientem, jeho rodinnými příslušníky i ostatními profesionály.
- Identifikuje a zajišťuje další odborné hodnocení v případě specifických potřeb klienta (např. pokud klient potřebuje tlumočení).
- Kompletuje informace od všech spolupracujících subjektů, aby bylo možné dokončit hodnocení potřeb klienta.
- Na základě komplexního hodnocení vyvíjí individuální plán podpory ochrany klienta.
- Zajišťuje a prozkoumává všechny dostupné zdroje.
- Pomáhá všem zúčastněným porozumět a podporovat intervenční plán.
- Hodnotí správnost a účinnost dohodnuté služby.
- Slouží jako kontaktní osoba pro komunikaci všech zainteresovaných osob.
- Vyhodnocuje pokroky v realizaci intervenčního plánu.
- Poskytuje krizovou intervenci v případě, kdy se může klient dostat do mimořádné situace.

Základní charakteristiky systému ochrany dětí, které využívají princip case managementu:

- Služby jsou poskytovány na základě podrobné a objektivní analýzy situace a potřeb klienta.
- Do všech fází procesu je aktivně zapojován klient a jeho nejbližší.
- Intervenční proces je realizován vždy na základě transparentních a systémových postupů, které zároveň přesně definují odpovědnost a kompetence všech zúčastněných.
- Intervenční proces se skládá z následujících fází: hodnocení, plánování, poskytování služeb, monitorování, vyhodnocování.
- Case manager může v průběhu fáze „poskytování služeb“ pracovat s rodinou přímo (přímé setkávání s rodinou a pracovníky poskytujícími služby, návštěvy v rodině, vedení motivačních rozhovorů apod.) nebo nepřímo formou prostřednictvím nasmlouvaných sociálních služeb.

3.6 Rodinné konference

V souvislosti s postupnou změnou přístupu v sociální práci, potažmo v sociálně-právní ochraně dětí, kdy se na dítě a jeho rodinu přestává pohlížet jako na objekt sociální intervence, aniž by byla plně využita kapacita dítěte a rodiny, dochází také k postupnému pronikání a zdomácňování nových metod práce s dítětem a rodinou do praxe. Jednou z nich jsou také rodinné konference. V našich stávajících podmínkách lze tuto techniku doporučit pro práci s ohroženým dítětem a rodinou. Rodinné konference jsou dynamickým a integrujícím procesem směrem zdola nahoru, který je založený na myšlence, že právě dítě a rodina jsou nejlepšími znalci své situace, svých problémů, svých silných i slabých stránek. Výhodou této metody je, že odpovědnost za řešení problému dítěte a rodiny, kterou dosud přebíral stát, zůstává na rodinách, přičemž rodina má plné právo řešit svou nevyhovující situaci. Je jim umožněno znovu získat kompetence k řešení vlastních problémů tím, že je přijmou za své. A konečně jsou tak i více motivováni k tomu problém vyřešit.

Rodinná konference se svolává nejlépe ihned poté, co je na základě vyhodnocení zjištěno, že dítě spadá do kategorie § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí a je proto třeba vytvořit IPOD. Dále, když rodina a dítě jsou v obtížné situaci, kdy je vhodné zvýšit motivaci

rodiny, zapojit ji do řešení jejích potíží a posílit rodinu tím, že jí s důvěrou přenecháme zodpovědnost za odstranění problémů ohrožujících dítě a jeho zájem.

Rodinná konference (RK) je setkání rodiny a dalších osob okolo rodiny (příbuzní, sousedé, přátelé, zástupci komunity atd.) s cílem společně najít řešení problému v rodině tak, aby bylo zajištěno bezpečí dítěte a posílily se kompetence samotných členů rodiny. Pojmem rodinná konference rozumíme celý proces, který začíná nabídkou rodinné konference rodině, rozšiřováním kruhu blízkých, organizací konference až po samotné setkání rodiny. (www.pravonadetstvi.cz)

Rodinná konference dává lidem právo rozhodnout ještě předtím, než za ně rozhodnutí učiní někdo zvenku. Během přípravy na rodinnou konferenci je důležité zajistit, aby okruh lidí kolem dítěte byl co nejširší. Čím více lidí, tím více pohledů, porozumění a příležitostí přijít s nápadem či možnou pomocí.

Rodinnou konferenci lze charakterizovat takto:

- jedná se o rozhodovací model, jehož cílem je najít pro dítě vhodné řešení
- rodina odpovídá na otevřenou, jasně formulovanou otázku, která nenaznačuje řešení
- nositelem konference je rodina a její síť (s jejími členy, kulturou a zvyky, volbou místa a času, výběrem a přípravou občerstvení a tvorbou vlastního plánu)
- konferenci pomáhá organizovat nezávislý a nezaujatý koordinátor
- rodina má právo na pravdivé informace, soukromý čas a bezpodmínečné přijetí svého plánu (pokud je pro dítě bezpečný a není v rozporu s platnými zákony)

Níže jsou charakterizovány principy a zásady RK:

- základem jednání je nejlepší zájem dítěte
- prostředí rodiny má přednost před jinými formami péče o dítě
- názory, pocity a návrhy dítěte mají stejnou váhu jako názory dospělých
- RK je právo rodiny řešit situaci vlastní cestou, ne povinností či mechanickým nástrojem
- sociální, kulturní a etnická specifika tvoří součást procesu RK
- odpovědnost za ochranu dítěte zůstává na rodičích

- rodina své situaci rozumí nejlépe, s podporou širší rodiny a odborníků je schopna zajistit dítěti bezpečné prostředí
- rodina je povzbuzována k samostatnému rozhodování o své situaci
- rodině jsou nabídnuty podpůrné služby a informace, které účastníci potřebují k vytvoření plánu
- širší komunita je zapojená do pomoci rodině
- setkání podléhá mlčenlivosti všech stran a informace tvoří podklad pro zprávy jiných institucí bez souhlasu rodiny (tj. rodina je vždy požádána o souhlas)

Jak již bylo uvedeno, rodinné konference především předávají rodině pravomoc rozhodnout závažné otázky týkající se rodiny samostatně. Díky svěřením takové míry důvěry a díky respektujícímu a povzbuzujícímu jednání s rodinou v průběhu celého procesu je rodina aktivizována k tomu, aby společnými silami hledala a nalézala vlastní možnosti řešení a zároveň si uměla říci o odbornou pomoc. Namísto hledání viníků rodina začíná aktivně vytvářet lepší budoucnost pro dítě i pro své další členy. K tomu přispívají členové širší rodiny a blízcí lidé, kteří doposud zůstávali zpravidla opomenuti. Samotné setkání a sdílení společného cíle má na širokou rodinu velmi uzdravující vliv. Díky tomu se zvyšuje naděje na setrvání dítěte v rodině, je-li v rodině ohroženo, a zlepšení podmínek pro jeho zdárný vývoj. Rodinnou konferenci je vhodné svolat vždy, když je dítě jakkoli ohroženo či nastaly v rodině problémy, které dítě či rodinu negativně ovlivňují, a zároveň je rodina ochotná na jejich řešení pracovat. Ochota členů rodiny zabývat se situací dítěte nemusí zprvu být nijak výrazná, někdy je třeba ji v počátku k hledání řešení povzbudit. Rodinná konference nabízí rodině, aby spolu se svými blízkými, s dítětem samotným a za podpory odborníků navrhla postup řešení složité situace dítěte. Právo a možnost rozhodovat o situaci dítěte po svém a vytvořit pro něj vhodné podmínky předpokládá víru pracovníků v nalezení řešení rodinou. A právě toto důvěřování ve schopnosti rodiny, víra v nenahraditelný význam rodiny v životě dítěte a upřednostnění názoru či rozhodnutí jejích členů bude asi nejtěžším úkolem pracovníků provázejících rodinu celým procesem. Útěchou nám může být skutečnost, že podle zahraničních zkušeností nejsme v obavách o tuto „výměnu rolí“ sami. Odměna pak může přicházet v podobě posílené a sebevědomé rodiny schopné postarat se o své děti.

Hlavní přínosy rodinné konference:

- udržuje dítě v jeho přirozeném prostředí

- poskytuje ochranu dítěte při jeho setrvání v rodině
- předchází soudnímu řešení situace
- předává rodině prostor, pravomoc a odpovědnost rozhodnout o řešení vzniklého problému
- zapojuje dítě do procesu rozhodování
- učí jednotlivé členy rodiny společně konstruktivně jednat a přebírat odpovědnost za svůj díl úkolů
- aktivně propojuje pozitivní vazby rodiny a její podpůrné sociální sítě
- maximálně posiluje soudržnost rodiny (má společný cíl a prostředky k jeho dosažení)
- využívá a posiluje silné stránky rodiny
- ohrožené dítě se dostává do středu zájmu rodiny, pro něho stojí za to překonat případné vztahové konflikty a přispět k řešení situace
- respektuje sociální, kulturní a etnické pozadí rodiny
- zlepšuje spolupráci odborníků

Jak probíhá rodinná konference?

- Klíčový pracovník (nejlépe pracovník OSPOD) dává podnět k uspořádání rodinné konference, za tímto účelem kontaktuje nezávislého koordinátora, tj. člověka/občana neodborníka, který je jen v míře nezbytně nutně informován o situaci rodiny.
- Úkolem nezávislého odborníka je kontaktovat zúčastněné, případně zjistit a pozvat na rodinnou konferenci další důležité osoby pro dítě a rodinu, seznámit je s metodou rodinné konference, vysvětlit jim účel takového setkání, zajistit konání rodinné konference a informovat o výsledku klíčového pracovníka.
- Účastníkům rodinné konference je v určený den jejího konání klíčovým pracovníkem zopakován důvod jejího konání a stanoveny určité podmínky, za jakých bude klíčový pracovník pokládat vzešlý plán za realizovatelný. Dále by měl klíčový pracovník rodině poskytnout informace, které by pro rodinu mohly být při následujícím setkání užitečné. Je také vhodné vyjádřit důvěru rodině a její schopnosti problém řešit a ujistit ji, že jim ze strany klíčového pracovníka v případě dobrého plánu splňujícího dané podmínky bude poskytnuta podpora při jeho plnění.
- Poté už jsou členové rodiny a jejich blízcí ponecháni v „kruhu rodinném“ a o samotě, aby mohli situaci projednat, navrhnout možnosti řešení a následně vytvořit plán.

- Je-li dítě nižšího věku, nemá-li dostatečné rozumové schopnosti, aby mohlo dobře projednávanému porozumět nebo pokud by se necítilo s ohledem na problém či situaci rodiny během rodinné konference bezpečně, je možno, aby v jeho přítomnosti hájil jeho zájmy domluvený zástupce. Ten by dítěti měl být dobře znám, tj. z okruhu jeho rodiny nebo rodinných přátel.
- Po skončení rodinné konference je úkolem klíčového pracovníka posouzení rodinného plánu z hlediska zájmu dítěte, podpora dítěte a rodiny při jeho realizaci a kontrola, zda došlo k jeho naplnění.

4. Spolupráce organizací při práci s rodinou

Česká republika se ratifikací Úmluvy o právech dítěte zavázala k respektování a zabezpečení práv dětí. Vzhledem k potřebě systémových změn byla v roce 2012 přijata Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“. Ta si klade za cíl vytvořit takový systém, který zajistí důslednou ochranu práv každého dítěte a naplňování jeho potřeb, systém podporující zvyšování kvality života dětí a rodin, eliminující diskriminaci a nerovný přístup vůči dětem a podporující všestranný rozvoj dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí, případně v náhradním rodinném prostředí, to vše za participace dítěte na rozhodovacích procesech, které se ho bezprostředně dotýkají. Předpokládá se, že Národní strategie bude naplněna v úzké spolupráci vlády, územních samospráv, nestátního neziskového sektoru a občanských iniciativ (MPSV, 2012).

Vytvoření funkčního systému práv dětí a naplňování jejich potřeb je hlavním cílem Národní strategie, obsahuje následující principy: Je plně zaměřen na dítě, respektuje potřeby a vývoj dítěte, sleduje dlouhodobý zájem dítěte, podporuje jeho jedinečnost a vývoj, umožňuje rovné příležitosti pro všechny děti bez ohledu na jejich pohlaví, schopnosti, rasu, etnikum, zdravotní postižení, okolnosti nebo věk, zahrnuje do řešení situace děti a rodiny, stejně tak jako celé jejich sociální okolí, staví na silných stránkách dětí a rodin a identifikuje problémová místa, funguje integrovaně a ve spolupráci všech zúčastněných subjektů, je trvalým a interaktivním procesem, poskytuje a reviduje opatření a poskytované služby, je založen na objektivně zjištěných skutečnostech a důkazech (Národní strategie ochrany práv dětí, 2012).

Posouzení situace ohroženého dítěte a rodiny i podpora rodiny jsou natolik komplexní záležitostmi, že se neobejdou bez multidisciplinární spolupráce. Subjekty, jejichž spolupráce při posuzování rodiny a její podpoře přichází v úvahu, jsou:

- Státní organizace vykonávající veřejnou správu (magistrátní a městské úřady, úřad práce),
- Orgány samosprávy,
- Školská zařízení,
- Zdravotnická zařízení a ordinace samostatných lékařů, zejména pediatriů,
- Samostatně působící psychologové, speciální pedagogové, logopedi,
- Příspěvkové organizace poskytující sociální služby,
- Nestátní neziskové organizace poskytující sociální služby,
- Církevní organizace poskytující sociální služby,
- Policie, probační a mediační služba, soudy,
- Pěstounské rodiny. (Matoušek, Podpora rodiny, s. 37 - 38)

Proces identifikace ohrožené rodiny probíhá vně systému sociálně-právní ochrany dítěte. Klíčovým faktorem je včasnost identifikace a předání informace příslušnému oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení, případně další zařízení určená pro děti, mají povinnost oznámit orgánům sociálně-právní ochrany dětí skutečnosti, které nasvědčují tomu, že mají ve svém okolí ohrožené dítě, a to bezodkladně. Každý, kdo přijde do kontaktu s dětmi, má právo obrátit se na orgán sociálně-právní ochrany dětí a upozornit na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti nebo na podezření, že na dětech byl spáchán trestný čin ohrožující jejich život, zdraví, lidskou důstojnost, případně mravní vývoj.

4.1 Právní rámec podpory rodiny

Podpora rodiny jako sociálně-právní ochrana je ukotvena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte, která je širším pojmem než sociálně-právní ochrana, tak zahrnuje ochranu

rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob, a to v závislosti na jejich působnosti. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinněprávní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod., a z toho také vyplývá okruh subjektů, které ji realizují. Z této skutečnosti je zřejmé, že právní úpravu ochrany dítěte nelze zahrnout do jediného právního předpisu. Deklarace práv dítěte, přijatá VS OSN 20. listopadu 1959 a Úmluva o právech dítěte přijatá v roce 1989, deklarují rodinu jako základní jednotku společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, která musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla plnit svou úlohu. Dítě tak ve smyslu těchto mezinárodních dokumentů potřebuje pro svou tělesnou a duševní nezralost zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením a po něm. Dle Úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud není zletilosti dosaženo dříve (podle právního řádu, který se na dítě vztahuje). V Úmluvě jsou dále zahrnuta práva: na život a přežití, na osobní rozvoj, na ochranu proti všem druhům ubližování, oddělení od rodiny, apod. Dále jsou v Úmluvě definovány podmínky osvojení dítěte, je popsáno právo dítěte, je-li v pozici uprchlíka. Je v ní obsažena ochrana dětí před brzkým návratem do zaměstnání a přetěžováním prací a je zakázán trest smrti. V Úmluvě je nově zaveden pojem „nejlepší zájem dítěte“. V Deklaraci práv dítěte, která je někdy nazývána též Charta práv dítěte je uvedeno, že dítě má právo na jméno, státní příslušnost, na péči rodičů a náhradní rodinnou péči, na vzdělání, apod.

4.2 Sociálně-právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochranu zajišťují orgány sociálně-právní ochrany (ve zkratce OSPOD). Ty jsou opatrovníkem a zástupcem dítěte v řízeních, jako je rozhodování o péči o děti, o výživném apod. Orgán sociálně-právní ochrany dětí vyhledává ohrožené děti, je zodpovědný za preventivní opatření v rodinách, zprostředkovává náhradní rodinnou péči či vypracovává pro soud posudky a doporučení. Orgány sociálně-právní ochrany jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad práce České republiky - krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu (dále jen „krajská pobočka Úřadu práce“). Sociálně-právní ochranu dále zajišťují obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnícké a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny. Stát chrání

zájem a blaho dítěte, rodičovství, rodiny, práva na rodičovskou výchovu a péči s ohledem na širší sociální prostředí. Sociálně-právní ochranu zajišťuje stát bezplatně, všem nezletilým dětem mladším 18 let bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, které na území České republiky trvale žijí nebo zde pobývají.

Vymezení sociálně-právní ochrany dětí je v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí, v platném znění, který konkretizuje sociálně-právní ochranu dětí v § 1 jako:

- ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu
- ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění
- působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny
- zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováno ve vlastní rodině

Moderní sociálně-právní ochranu dětí lze charakterizovat, že je centrálně garantovaná, ale lokálně provozovaná. Znamená to, že ochrana dětí je ve všech moderních systémech již od počátku 20. století garantována státem prostřednictvím státní správy, ale je přímo realizovaná danými sociálními pracovníky na místní úrovni (přenesená působnost státní správy na samosprávu). Centralizace řízení ochrany dětí zajišťuje rovný přístup všem dětem v nouzi, je zárukou, že hodnocení situace dítěte (rodiny) i následná intervence bude realizována standardně, objektivně a transparentně. Je nezbytné, aby konkrétní výkon ochrany dětí probíhal na lokální úrovni, se znalostí dítěte, rodiny, komunity i širších sociálních souvislostí daného regionu, s možností pravidelného a intenzivního kontaktu s klienty a návaznými sociálními službami. Sociální pracovník sociálně-právní ochrany dětí zastává klíčovou roli při hodnocení ohrožení dítěte a stanovení intervenčních strategií, ale není jediný, kdo nese odpovědnost za ochranu dětí. Odpovědnost nesou především rodiče, všichni odborníci, kteří s dětmi pracují v rámci výkonu své profese, ale rovněž tak veřejnost.

5. Případové konference jako nástroj pomoci

Motto: Případová konference je optimální nástroj, jak nalézt takový způsob pomoci ohroženým dětem, aby ze sebe rodiče vydali to nejlepší, co v nich existuje, a dokázali to využít pro své dítě a pro zlepšení situace celé rodiny.

I.Simek Lefeuvre

„Povinnost používat případové konference a úprava jejich procesních pravidel je v současné době zakotvena v právních rádech mnoha států, jedná se zejména o Children Act 1989 (Velká Británie), Child Care Act 1991 (Irsko), Children, young persons and their families act 1997 (Austrálie), The Children Scotland Act 1995 (Skotsko) apod.“ (Pemová, Ptáček, 2012, s.45-46)

Jedním z nástrojů pomoci ohroženým rodinám jsou případové konference. Ty dávají možnost koordinovat aktivity v souladu se zájmem dítěte a vytvořit otevřený a postupný systém podpory a pomoci (MPSV, 2011). Cílem případové konference je rychle reagovat na vzniklou situaci ohroženého dítěte nebo jeho rodiny, vyhodnotit situaci dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení, vytvářet rodině osobní kontakty a podpůrnou síť rodině, aktivizovat rodinu, koordinovat péči a získat nástroj pro kontrolu plnění domluvených kroků. V rámci péče o ohrožené děti je potřebné, aby rodina byla připravena a ochotna spolupracovat. Případová konference je šancí pro vytvoření atmosféry spolupráce a zasíťování klienta. Je třeba, aby konkrétní pomoc rodině a ohroženému dítěti byla pro rodinu uchopitelná, aby se rodina mohla identifikovat s postupem a považovat ho za svůj. Případová konference pomáhá rozložit odpovědnost za případ tím, že každý ze subjektů má svůj jasný úkol i odpovědnost za jeho naplnění. Současně je tím dána možnost účinné kontroly. Mezi subjekty je udržována spolupráce tak, aby bylo zajištěno vzájemné předávání informací, návaznost péče a předešlo se duplicitě intervencí (MPSV,2011).

Případovou konferenci je vhodné svolat vždy, když je potřeba vyhodnotit situaci dítěte a získat informace z různých úhlů pohledu pro další práci, když je potřeba sladit spolupráci v okolí dítěte, rozdělit odpovědnosti a koordinovat péči, když je třeba sjednotit postup všech zúčastněných a rychle koordinovat práci s dítětem v ohrožení, když je nutné přijmout zásadní rozhodnutí v životě dítěte, např. posuzování návrhu na předběžné opatření či odebrání dítěte z rodiny. Případová konference je užitečným nástrojem v situacích, které ohrožují sociální status členů rodiny, u rodin s mnoha problémy, rodin ohrožených chudobou či sociálním vyloučením, rodin zanedbávajících nebo nezvládajících výchovu a péči o děti. Dále v situacích

vyžadujících umístění dítěte mimo rodinu, v případě chystaných změn prostředí dítěte (náhlých i plánovaných), výraznějších výchovných nebo školních problémů dítěte, revidování dlouhodobého umístění dítěte mimo rodinu, obtížné, selhávající nebo nezdařené náhradní rodinné péče, ve zvlášť komplikovaných případech a v případech nespolupracující rodiny (MPSV,2011).

Na rozdíl od rodinných konferencí, které jsou v práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami v České republice novinkou, případové konference jsou metodou, která je už v naší praxi poměrně dobře zavedena a využívána. Podobně jako u rodinných konferencí jsou i případové konference součástí restorativního přístupu v sociální práci, který podporuje společné úsilí mnoha zainteresovaných osob, koordinuje a aktivizuje zúčastněné a zplnomocňuje rodinu k práci na odstranění problémů, které ohrožují nejlepší zájem a zdárný vývoj dítěte. Obě uvedené metody jsou součástí transformačního procesu v péči o ohrožené děti a rodiny a směřují k maximálnímu využití rodinného potenciálu a vytvoření podpůrné sítě členů rodiny, odborníků či služeb tak, aby byl problém efektivně, a pokud možno v souladu a ve spolupráci s rodinou odstraněn. Povinnost pořádat případové konference pro řešení situace ohroženého dítěte je ukotvena v § 10, odst. 3, písm. e) zákona o SPOD. (manuál MPSV 81). V průběhu setkání dochází mezi zúčastněnými k výměně důležitých informací, zhodnocení aktuální situace dítěte a projednání možností řešení. Cílem konference je vytvoření IPOD.

5.1 Hlavní zásady a principy případové konference

Práci s dítětem je v ohrožení a jeho rodinou je nutné provádět koordinovaně.

Případová konference (PK) je jeden z možných nástrojů pro tuto práci. Případová konference má konkrétní výstup v podobě individuálního plánu péče.

Zájem dítěte a individuální přístup – Pomoc a podpora vycházejí vstříc skutečným potřebám dítěte.

Aktuálnost – Je brán ohled na aktuální životní situaci a možnosti klienta (pro pracovníky OSPOD je klientem dítě a jeho rodina).

Objektivita – Při plánování pomoci se vyhýbáme hledání řešení na základě subjektivních soudů, nepotvrzených nebo zastaralých informací a řešení vznikajících na základě individuálně orientovaného pohledu, snažíme se získat co možná nejvíce objektivní informace z různých úhlů pohledu.

Důvěrnost, diskrétnost a bezpečí – Osobní a citlivé údaje jsou uváděny a sdíleny jen s ohledem na jejich potřebnost pro řešení konkrétní situace. Je zachována mlčenlivost (stvrzená podpisem účastníků) – informace o rodině jsou poskytovány ostatním jen s klientovým souhlasem s výjimkou případů stanovených zákonem.

Spolupráce – Zainterесované strany spolupracují s klientem a jeho rodinou, i mezi sebou navzájem.

Koordinace – Díky případové konferenci je pomoc klientovi a jeho rodině koordinovaná, s jasným a jednotným cílem.

Efektivita – Jednotný postup a cíl, na kterém je klient zainterесován, přináší vysokou efektivitu pomoci.

Základní principy obsahují konkrétní hodnoty, jež jsou určující pro celý proces PK a které pomáhají všem přítomným vytvářet atmosféru bezpečí a dobré podmínky pro spolupráci na komplexním vyhodnocení situace a plánování toho nejlepšího možného řešení. Zásadní podmínkou celého procesu a efektivity PK je respekt k různostem a specifickým potřebám rodin. Rodiče i dítě, kteří se cítí sociálně odmítáni těmi, kteří jim mají pomáhat, prožívají intenzivní negativní pocity.

5.2 Příprava a vhodnost případového setkání

„Za celý proces musí být odpovědný pomáhající pracovník – ne rodina.“

V. Satirová

Pokud se bude jednat o úvodní, první případovou konferenci, bude cílem:

- důkladné a objektivní zmapování a posouzení situace dítěte
- navržení individuálního plánu péče či
- přijetí vhodného opatření nebo závazného rozhodnutí a navržení dalšího postupu

Při opakovaném setkávání pak bývá hlavním cílem:

- vyhodnocení dosavadní probíhající práce s rodinou na základě již stanoveného individuálního plánu péče
- navržení dalšího postupu

Cíl setkání stanovuje klient (jeho zákonný zástupce) ve spolupráci se sociálním pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který vede spis Om dítěte a vykonává sociálně-právní ochranu ve prospěch daného dítěte. Ten se stává pro účely případové konference také koordinátorem případu.

Cíl setkání musí splňovat tato (SMART) kritéria:

Specifičnost – konkrétní, nezahrnuje příliš četné úkoly, obsahuje přesný popis problému.

Měřitelnost – Poznáme, kdy cíle dosáhneme nebo kdy se jeho dosažení přibližujeme či naopak.

Akceptovatelnost – Odpovídá potřebám klienta a jednotlivé strany souhlasí s cílem i s tím, co pro jeho naplnění udělají.

Reálnost - Můžeme jej dosáhnout za daných podmínek a s danými prostředky.

Termínovanost – Obsahuje časový rámec pro řešení a termíny jsou závazné.

Případová konference je vhodná pro řadu případů ohroženého dítěte a jeho rodiny. Ideální je použít případovou konferenci jako preventivní nástroj v práci s rodinou. Lze ji však využít i v případě, kdy je potřeba s klientem navázat užší a intenzivnější spolupráci a nalézt impuls a motivaci pro společný cíl.

Případová konference se svolává vždy:

- když je potřeba vyhodnotit situaci dítěte a získat informace z různých úhlů pohledu pro další práci
- když je potřeba sladit spolupráci v okolí dítěte, rozdělit odpovědnosti a koordinovat péči
- když je potřeba sjednotit postup všech zúčastněných a rychle koordinovat práci s dítětem
- v ohrožení a jeho okolím
- když je nutné přijmout zásadní rozhodnutí v životě dítěte, např. posuzování návrhu na předběžné opatření, apod.

Konkrétní situace a oblasti využitelné pro případovou konferenci :

- Rodina v nesnázích – v situaci, která ohrožuje celkový sociální status všech jejích členů, zvláště pak zdraví a vývoj dětí, u rodin s mnoha problémy, rodin ohrožených chudobou či sociálním vyloučením, rodin zanedbávajících nebo nezvládajících výchovu a péči o děti.
- Situace vyžadující umístění dítěte mimo rodinu
- Chybná změna prostředí dítěte
- Výraznější výchovné nebo školní problémy dítěte
- Revidování dlouhodobého umístění dítěte mimo rodinu
- Obtížná, selhávající nebo nezdařená náhradní rodinná péče
- Nespolupracující rodina

Cílem přípravy je naplánovat a udělat všechny potřebné kroky k realizaci kvalitní a efektivní případové konference. Za přípravu je odpovědný svolavatel, který může přizvat své kolegy nebo další spolupracující odborníky. Příprava má svou obsahovou a organizační stránku, součástí organizační stránky bývá koordinační porada. Svolavatel musí mít na konci přípravné části jasnou představu o důvodech svolání případové konference, čeho se bude týkat, kdo a proč na ní bude přítomen či nepřítomen, co může udělat pro její zdar, jak dlouho, kdy a kde se bude jednání konat.

5.3 Průběh případového setkání

Dodržování struktury je jedním ze základních principů všech typů případových konferencí. Dodržování struktury zajišťuje kontinuitu v práci a orientaci, o čem se právě diskutuje a kam průběh jednání směřuje. Je důležité dodržovat pořadí jednotlivých částí, neboť vynecháním některé části by setkání mohlo ztratit smysl. Za dodržování struktury je odpovědný moderátor. Každá část má svůj cíl i obsah.

Struktura PK:

- Úvod a přivítání
- Představení účastníků
- Cíl setkání
- Představení případu
- Mapování současné situace a aktuálních potřeb dítěte
- Návrhy řešení
- Tvorba a finalizace konkrétního plánu
- Kontaktní osoba a určení termínu dalšího setkání
- Zhodnocení setkání

Úvod a přivítání - Facilitátor nebo svolavatel všechny zúčastněné přivítá, poděkuje za to, že přišli a zformuluje stručně hlavní cíl setkání. Dále účastníky seznámí se základními informacemi o průběhu jednání a ujistí se o časových možnostech všech zúčastněných. Též dohodne základní pravidla, jako je např. oslovování, důvěrnost informací. Facilitátor může také

nabídnout základní pravidla diskuse, např. „Mluví vždy jen jeden.“ „Každý názor je cenný, nekritizujeme.“ apod.

Představení účastníků - Facilitátor rozdá kartičky, na které každý účastník napíše jméno, kterým si přeje být osloven a umístí ji na viditelné místo před sebe. Toto uspořádání usnadní vzájemné oslovování. Poté se každý účastník představí a stručně popíše svou roli na setkání. Je vhodné, aby moderátor s představováním začal, neboť tím předurčí formu i obsah představení. Je třeba počítat s tím, že již v této fázi se mohou projevit silné emoce, například pláč. Nebojme se jich, do lidského chování neodlučně patří! Nenuťme ale dotyčného mluvit hned, dejme mu čas. Uděleme mu slovo později. Ale neopomeňme ho, i kdyby měl říci jen pár slov!

Cíl setkání - Facilitátor zopakuje důvod setkání a s čím budeme odcházet. Je vhodné zdůraznit, že setkání je zaměřeno zejména na řešení a efektivní využití času.

Představení případu - Facilitátor předá slovo klientovi (nebo jeho zástupci), kterého vyzve, aby popsal svou situaci a co ze svého hlediska potřebuje a očekává. Pokud není klient přítomný nebo si nepřeje hovořit, seznámí ostatní s podstatnými informacemi svolavatel. Jinak jen informace doplní. Facilitátor dbá na vyvážený prostor k vyjádření, zapisuje priority k řešení a hlavní rizika na papír. Je důležité, aby vše bylo dobře viditelné. Usnadňuje to orientaci v procesu.

Mapování současné situace a aktuálních potřeb dítěte - Cílem této části setkání je sdílet a shromáždit podstatné informace a identifikovat potřeby – ujasnit si jádro problému. Probíhá diskuse a vyjádření všech účastníků. Výstupem je přehled hlavních potřeb a identifikace problému jako základ pro hledání dalšího řešení. Jednáme o prioritách a definujeme si hlavní cíle práce s rodinou a dítětem. Nezapomínejme v průběhu setkání na pohled očima dítěte! Pozor na nerealistická očekávání – definujme dosažitelné cíle. Ověřme si, že máme všechny potřebné informace, než přejdeme k další fázi – navrhování řešení.

Návrhy řešení - Facilitátor prochází priority a vyzývá účastníky, aby přicházeli s návrhy, co lze učinit k jejich naplnění. Napomáhá a podporuje diskusi, vytváří bezpečný prostor pro nápady a pracovní atmosféru směřující k hledání řešení, stimuluje k hledání co největšího množství návrhů. Tuto fázi lze přirovnat k tzv. brainstormingu. Přijímáme všechny návrhy, nehodnotíme, necenzurujeme a zapisujeme. Podporujeme aktivní přístup klienta v

řešení vlastní situace. Pomáháme klientovi s reálným náhledem na situaci, ale „nemanipulujeme“ a nevnučujeme mu svá řešení.

Tvorba a finalizace konkrétního plánu - Facilitátor podrobuje vypsání návrhy zkoumání, přičemž nezapomíná brát na zřetel možnosti a schopnosti klienta a současně zohlednit dostupné zdroje v okolí. Pomáhá účastníkům ke konkrétním formulacím, tzn. co, kdo, kdy udělá. Také se v této části diskutují podmínky a předpoklady úspěchu. Ty je vhodné doplnit k návrhům řešení. Současně odkrýváme překážky a na řadu přicházejí alternativní řešení: tzv. pojistky („co dělat, když...“). Je vhodné zapisovat i inspiraci a informace, které mohou být pro klienta užitečné v budoucnu. Dbejme na srozumitelnost jednotlivých kroků pro všechny. Vždy a ke všemu nechme vyjádřit klienta nebo jeho zástupce.

Kontaktní osoba a určení termínu dalšího setkání - Kontaktní osobou, u které se sbíhají veškeré informace, bývá klíčový pracovník klienta. U něho se sbíhají informace od jednotlivých zainteresovaných účastníků o naplňování plánu. Vyjasněme si se všemi zúčastněnými, zda opravdu vědí, co mají konkrétně udělat a kam mají předávat informace o plnění a překážkách. Stanovme společně termín dalšího setkání či zhodnocení plnění plánu.

Zhodnocení setkání - Facilitátor vyzve každého zvlášť, aby zhodnotil průběh setkání i výstupy, ke kterým jsme společně došli. Zvláštní prostor nechá klientovi či jeho zástupci. Sám hodnotí setkání jako poslední. Na úplný závěr se facilitátor s přítomnými rozloučí, poděkuje všem za účast a ocení například jejich angažovanost, aktivitu.

Výstupem ze setkání je individuální plán péče. Jedná se v podstatě o přehled konkrétních kroků řešení. Zahrnuje v sobě odpovědi na otázky, co je potřeba zařídit pro zajištění požadované změny nebo ochrany dítěte: jaké existují pozitivní zdroje podpory a pomoci, co je potřeba učinit, jaké konkrétní kroky zvolíme, kdo, do kdy co udělá a kdy vyhodnotíme, jestli je naše počínání účinné a naplňuje cíl.

Obsah individuálního plánu péče:

- základní informace a kontakty o dítěti a rodině
- seznam zainteresovaných osob
- popis aktuální situace dítěte a rodiny
- souhrn potřeb: posouzení naplňování potřeb dítěte, rodiny a jednotlivých členů

- stanovené cíle
- přehled konkrétních kroků: s jasnou formulací a vyznačenými termíny splnění a odpovědnostmi za jednotlivé kroky (co, kdo, kdy)
- přehled rizik a náhradní plán
- informace o předávání zpětné vazby o plnění plánu: jak si budou účastníci předávat zpětnou vazbu o plnění – komu, kdy a určení kontaktního pracovníka
- informace o vyhodnocení: jak a kdy vyhodnotíme plnění plánu a kdo případně svolá další setkání
- informace o tom, kdo bude informovat o obsahu plánu nepřítomné (zejména rodiče či dítě)

Kritéria úspěšně vytvořeného cíle a plánu:

- je nutné, aby cíle i plán vycházely ze skutečné znalosti situace rodiny a dítěte
- konkrétnost, reálnost a přiměřenost
- bezpečnost, srozumitelnost a smysluplnost
- výstižnost a stručné shrnutí

5.4 Průběh po skončení případového setkání

Případové setkání může být jednorázové, stejně tak jako opakované. Návazná setkání mohou probíhat dle podobné struktury – jen je nutné zařadit na začátku hodnocení případných změn a aktuální situace, naplňování cílů. V případě potřeby se mohou měnit cíle i kroky. Je důležité, aby se jednalo o živý nástroj pomoci, který je schopen reagovat na aktuální potřeby.

Po skončení setkání nás čeká důležitý krok, a to je zrealizování dohodnutého plánu. V zásadě víme, jaké je koho místo a co se od nás očekává. Dále následná práce s rodinou. Vedle písemného vyhotovení individuálního plánu a doručení účastníkům je důležité pracovat zejména s rodinou. Pro zdárný život našeho plánu je dobré s rodiči/ dítětem ještě jednou probrat plán a průběh setkání: zda jsou spokojeni s průběhem i výstupem, jak se na setkání cítili a zda souhlasí s jednotlivými kroky, také se domluvíme na průběžném hodnocení. To je nezbytné učinit zejména v případě, že se klient setkání neúčastnil. Jako další krok je plnění plánu a spolupráce zapojených stran. Rozhodující je další podpora a motivace rodiny a kontinuální práce jednotlivých odborníků a průběžná informovanost. K tomu je zapotřebí mít dohodnuté nástroje komunikace a těch využívat. Případové setkání jako proces – monitoring a vyhodnocení. Je vhodné, aby se případová konference stala nástrojem průběžné práce s rodinou a aby realizace plánu byla koordinována klíčovým pracovníkem a průběžně vyhodnocována. (Rozum a cit na jedné lodi).

II EMPIRICKÁ ČÁST

6. Realizace výzkumného šetření

V metodologii výzkumného šetření se zabývám cílem výzkumu. V úvodu jsem si stanovila výzkumné otázky a na jejich základě jsem si formulovala cíl diplomové práce. Na základě studia zápisu z případových konferencí byly tvořeny případové studie modelových případů, kde byla použita případová konference a na základě polostrukturovaných rozhovorů s vybranými účastníky případových konferencí a s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsem zjistila efektivitu případové konference. Případy jsem vybrala na základě osobní zkušenosti s klienty v rámci práce terénní sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí a dále z nové zkušenosti na náhradní rodinné péči. Na závěr empirické části popisují realizaci případové konference na orgánu sociálně-právní ochrany dětí na našem městském úřadě.

6.1 Výzkumné otázky a cíle výzkumu

V úvodu výzkumného šetření byly stanoveny dílčí výzkumné otázky:

1. Má realizace případové konference nějaká rizika?
2. Jsou případové konference pro ohroženou rodinu skutečným přínosem?
3. Jaký je smysl případové konference?

Výše formulované výzkumné otázky tvořily podklad pro konstrukci otázek pro polostrukturované rozhovory.

Cílem výzkumu je praktická realizace případové konference v rámci sociální práce s mnohoproblémovou rodinou a dále výzkumným šetřením zjistit, zda jsou případové konference efektivní.

6.2 Strategie výzkumu

V teoretické části jsem popsala co je to rodina, jakou máme podporu rodiny a možnosti sociální práce s mnohoproblémovými rodinami. Dále pak jaká je spolupráce organizací při práci s rodinou. Jako nástroj pomoci rodinám jsem si vybrala případové konference, kde

v teoretické části případovou konferenci detailně popisují. V empirické části se zabývám popisem realizace výzkumného šetření. Na základě studia zápisu z případových konferencí byly tvořeny případové studie a na základě polostrukturovaných rozhovorů s vybranými účastníky případových konferencí a s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsem zjistila efektivitu případové konference. Dále jsem si stanovila dílčí výzkumné otázky, kdy na jejich základě jsem formulovala cíl diplomové práce. Na závěr empirické části popisují realizaci případové konference na orgánu sociálně-právní ochrany dětí na našem městském úřadě.

„Výběr metody pro sběr dat se zakládá na požadovaném typu informace i na tom, od koho jí budeme získávat a za jakých okolností se tak bude dít“ (Hendl, 2005, s. 161).

Výzkumné šetření bylo realizováno formou polostrukturovaného rozhovoru, kdy za pomoci jak otevřených i uzavřených otázek byly zjišťovány subjektivní názory účastníků případových konferencí na jejich průběh, efektivitu a účinnost. Dále byly v rámci tohoto výzkumného šetření vypracovány případové studie, kdy při jejich tvorbě jsem vycházela ze zápisů případových konferencí.

„Polostrukturovaná varianta interview v zásadě kombinuje výhody a minimalizuje nevýhody obou krajních forem rozhovoru, tj. volného, nestrukturovaného a strukturovaného. Rámcově řečeno, jistá volnost se jeví jako vhodná k vytvoření přirozenějšího kontaktu tazatele s informantem, do jisté míry se dají akceptovat jeho osobnostní specifika, komunikace může lehčeji plynout atp. Na druhé straně přece jen jistá, byť nevelká míra formalizace ulehčuje utřídění údajů a jejich případné vzájemné porovnávání, zobecňování ad“. (Reichl, 2009, s. 112).

„Na rozdíl od kvantitativního výzkumu jsou otázky během kvalitativního výzkumu často reformulovány“ (Hendl, 1999, s. 46). Otázky jsem v průběhu rozhovoru dle dané situace a potřeby měnila.

„Hlavní skupinu metod sběru dat v empirickém výzkumu tvoří naslouchání vyprávění, kladení otázek lidem a získávání jejich odpovědí. Dotazování obecně zahrnuje různé typy rozhovorů, dotazníků, škál a testů. Tyto metody se mohou použít samostatně, jako je tomu v dotazníkových šetření, nebo v kombinaci s jinými metodami“ (Hendl, 2005, s. 164). Dle Hendla má dotazování 2 formy a to na jedné straně dotazníky s pevně danou strukturou otázek a uzavřenými otázkami a na straně druhé volné rozhovory, jejichž struktura není předem dána a dále je formou volného vyprávění subjektu.

7. Analýza informací získaných výzkumným šetřením

Na základě studia zápisu z případových konferencí byly tvořeny případové studie a na základě polostrukturovaných rozhovorů s vybranými účastníky případových konferencí a s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsem zjistila efektivitu případové konference.

Organizace a realizace výzkumného šetření

Na začátku výzkumného šetření jsem si stanovila výzkumné otázky, které tvořily podklad pro konstrukci otázek pro polostrukturované rozhovory. Polostrukturované rozhovory byly realizovány v průběhu ledna až prosince roku 2016 a dále od ledna do března roku 2017. V daném období jsem také ze zápisů z případových konferencí vytvořila případové studie. Rozhovory jsem vedla ve vybraných pracovištích městských úřadů obcí s rozšířenou působností v Jihomoravském kraji. Pro realizaci polostrukturovaných rozhovorů jsem volila klidnější prostředí a to v kanceláři osobně po pracovní době pracovníků nebo po ukončení případové konference v místnosti. Rozhovory trvaly maximálně 1 hodinu.

Charakteristika respondentů výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření jsem využila metodu záměrného výběru. Za kritérium jsem si zvolila účast na případové konferenci. Jednalo se o sociální pracovníky pracující na dvou městských úřadech obcí s rozšířenou působností v Jihomoravském kraji. Konkrétně byl oslovený kurátor pro děti a mládež s délkou praxe do 10 let, dvě pracovnice z oddělení sociální pomoci s délkou praxe do 15 let, 2 terénní sociální pracovnice s délkou praxe do 5 let a jedna sociální terénní pracovnice s délkou praxe do 15 let. Dalšími oslovenými respondenty byly rovněž záměrně vybráni účastníci případové konference. Jednalo se o dětského psychologa, výchovného poradce, třídní učitelku, vedoucí Azylového domu pro matky s dětmi, klíčová sociální pracovnice pěstounské rodiny z doprovázející organizace, pěstounská rodina. Pracovníky a další oslovené osoby jsem seznámila o výzkumu a o jeho anonymitě. Všichni s výzkumem souhlasili a vše proběhlo bez problémů. Pracovníci nesouhlasili s nahráváním. Dělal jsem si v průběhu rozhovorů poznámky do bloku, které jsem později zpracovala.

7.1 Tvorba případových studií

Pro výzkumné šetření jsem si zvolila kvalitativní výzkum pomocí případové studie, kterou jsem vytvořila na základě zápisu z případové konference. *Kvalitativní výzkum se provádí pomocí delšího a intenzivnějšího kontaktu se situací jedince či skupiny jedinců* (Hendl, 2005, s. 51).

Výzkumník se snaží získat integrovanější pohled na předmět studie (Hendl, 2005, s. 52). *Případová studie je jedním z nejrozšířenějších typů výzkumu v rámci kvalitativního přístupu* (Miovský, 2006, s. 94).

Práce na případové studii zdůrazňuje komplexní povahu výzkumné oblasti (Miovský, 2006, s. 94).

Analýza jednotlivých případů umožňuje sledovat, popisovat a vysvětlovat případ v jeho celistvosti a může tak dospět k přesnějším a do hloubky jdoucím výsledkům (Miovský, 2006, s. 94).

Všechny případové studie jsou strukturovány následovně:

- cíl případové konference
- anamnéza – stručný popis aktuální situace
- průběh případové konference, mapování situace
- plán postupu, návrhy řešení, na kterém se dohodli účastníci případové konference

Při tvorbě případové studie 1 a 2 vycházím z materiálu případové konference č. 1 a 2, které se týkají pěstounské rodiny, ve které se prarodiče starají o své vnuky. Jedná se o rodinu, se kterou jsem ve stálém pravidelném kontaktu. Prarodiče už jsou starší a chlapci jsou v pubertálním věku. Cílem případové konference č. 1 a 2 bylo tedy projednání chování chlapců a vytvoření plánu dalšího postupu. Případová studie 2 je tvořena z materiálu případové konference č. 3 a 4, které se týkaly rodiny, kde je dívka v péči svojí matky, která je alkoholička. Cílem případové konference bylo řešení aktuální situace dívky, podpora aktivního a kladného výchovného přístupu při výchově a péči o dívku, motivace matky ke zvýšené spolupráci s odborníky, zlepšení finančního hospodaření matky. S rodinou jsem pracovala v rámci praxe jako terénní sociální pracovnice. S rodinou již nyní nepracuji. Případová studie 3 vychází z případové konference č. 5, která pojednávala o rodině, kde byly velice narušené vztahy mezi rodiči dívek. Cílem případové konference bylo řešení aktuální situace dívek, podpora aktivního a kladného výchovného přístupu při výchově a péči o dívky, zlepšení péče o dívky ze strany

rodičů, zajištění pravidelného kontaktu s oběma rodiči. S rodinou v současné době též nepracuji. Pracovala jsem s ní v rámci praxe terénní sociální pracovnice. Případová studie 4 vychází ze zápisu případové konference č. 6. Případová konference se týkala matky, která měla soudně nařízenou ústavní výchovu i se svým synem. S rodinou stále pracuji. V současné době již má matka přítele, se kterým má druhé dítě. Matka je zletilá, začala se svědomitě o své děti starat, veškeré potřebné záležitosti řeší ve spolupráci s výchovným ústavem. Cílem případové konference bylo vytvoření plánu pro zajištění péče o chlapce po ukončení pobytu matky ve výchovném ústavu. Případová studie 5 vychází z případové konference č. 7. Pojednávala opět o pěstounské rodině, kde se chlapec dostal do pubertálního věku a přestal mít respekt k pěstounům. Začaly být mezi nimi napjaté vztahy, kdy chlapec chtěl odejít z rodiny. Opět jsem s touto rodinou ve stálém kontaktu. Je domluvená intenzivní psychoterapie pro celou rodinu.

Případová studie 1

Popis aktuální situace:

Chlapec (16let) vyrůstá spolu se svým bratrem (14let) od jejich 7 a 4 let u prarodičů, kterým jsou svěřeni do pěstounské péče. Matka dětí je psychiatricky nemocná. Otec dětí se v době rozvodu s matkou nemohl o děti postarat. Nyní žije otec s přítelkyní a 2 dětmi ve stejné obci jako oba chlapci s prarodiči.

Mezi starším chlapcem a prarodiči se zejména cca posledního ½ roku začaly objevovat problémy v komunikaci. Chlapec i prarodiče vůči sobě mají vzájemné výhrady. Do rodiny začala dojíždět paní psychologka. Chování chlapce má dle všeho zhoršující se tendence. Vůči prarodičům se chová hrubě a vulgárně, pouští hlasitě hudbu a odmítá ji ztlumit, rozhazuje věci prarodičům, když mu není vyhověno, bouchá do zdí, stalo se, že se vrátil pozdě domů, aniž by prarodičům dopředu sdělil, kde je a kdy se vrátí apod.

Témata k projednání na případové konferenci:

- Obecné představení práce kurátora pro mládež
- Pohovor s chlapcem
- Pohovor s otcem
- Vyjádření prarodičů

- Návrhy na řešení
- Vytvoření plánu postupu

Obecné představení rodině práce kurátora pro mládež

Kurátor pro mládež se věnuje dětem do 18let s výchovnými problémy (záškoláctví, drogy, alkohol, závislost na PC, vandalismus, trestná činnost dětí a mládež a dalším problémům v chování). Spolupracuje se střediskem výchovné péče, se školami, s diagnostickými a výchovnými ústavy s dětskými domovy ad.

Otec:

Pokud bylo před případovou konferencí otci telefonováno, omluvil se, že se nakonec nebude moci dostavit, jelikož v práci nedostal dovolenou. Je ochoten být v kontaktu na telefonu v průběhu případové konference nebo se za námi zastavit příští týden.

Chlapec:

S chlapcem bylo nejprve hovořeno o samotě.

„Chodím do 1. ročníku na SŠ. Na počítači strávím chvíli večer asi 1hod. Ve volném čase jsem většinou venku. Mám přítelkyni, ale s tou se vidím jen 1-2x za měsíc. Je až z Prahy. Rád jezdívám na motorce.“

K dotazu jak funguje soužití u prarodičů a jak by si X1 přál, aby to fungovalo: „Teď už to funguje normálně. Dali jsme si pravidla. Musím být do 19hod doma, když chci být venku déle, tak se s prarodiči domluvím. Když chtějí prarodiče pomoci, tak mi řeknou dopředu. Já jim pomůžu. Snažím se mluvit slušně. Když přijdu ze školy, tak dle domluvy jdu ven do 19 nebo 20h. Až přijdu z venku, tak se jdu učit. Fyzice teď věnuji všechnen čas, co můžu, asi 1hod denně. Ve škole jde domluvit se na doučování.“ K dotazu, jak funguje vztah ty a taťka: „S taťkem je to v pohodě. Když něco chci nebo když chce něco táta, tak se domluvíme. Táta je většinou do 16h v práci. Já jsem doma do 14 nebo do 15hod. Za tátou se stavuji, jak chci. Táta bydlí v bytovce, kde má 2 pokoje a kuchyň. U babičky mi to vyhovuje, mám vlastní pokoj. S tátou jsme se nikdy nebavili na téma, že by mě vychovával taťka. S bráchem mám vztah dobrý. S dědou mám taky dobrý vztah.“

K dotazu zda chlapec přemýšlí o tom, proč se o něho nestarají rodiče ale prarodiče, zda ho toto téma trápí a chtěl by se mu věnovat: „Nemám potřebu řešit, proč jsem u prarodičů a ne u rodičů.“

„Když pravidla poruším, nevím, co bude následovat. Prarodiče mi to ještě neřekli. Už mi zakázali motorku. O prázdninách si chci našetřit a koupit vlastní motorku. Nyní si ji půjčuji od dědy. Táta mi o prázdninách domluví brigádu u zedníků. Za peníze si chci koupit motorku.“

K dotazu ohledně ranního vstávání: „Prarodiče mě stále chodí budit. Já bych chtěl vstávat sám. Mám budík nastavený na 6:10h. Prarodiče mě chodí budit od 6hod. Byl bych rád, aby se se mnou prarodiče domlouvali, když potřebují něco pomoci. Nemám žádné pravidelné domácí povinnosti. Večeři si chystám sám. Do školy jezdím vlakem. Benzín do motorky kupuje děda. Když nemám co dělat, tak sedím u PC. Na brigádě bych si měl vydělat asi 26000,-Kč.“

S chlapcem bylo probíráno jeho hospodaření s penězi. Byl požádán o sepsání svých měsíčních výdajů.

S chlapcem byl rovněž proveden výchovný pohovor. Dále k dotazu chlapec sdělil, že by do Střediska výchovné péče dojíždět nechtěl, z navržených alternativ by raději tedy docházel na konzultace ke kurátorovi pro mládež.

Prarodiče:

„Pravidlo návratu vnuka domů nám pomáhal nastavit otec. Ne vždy to chodí kontrolovat. Zrovna včera nám vnuk pomáhal na chatě. Bojíme se, když je vnuk venku na motorce a není do 19h doma, aby se mu něco nestalo. Připojení na Wi-fi je v pokoji u dědečka. Původně jsme byli domluveni, že to vypnem v 22h. Když však wi-fi vypneme, tak vnuk zuří. Chtěli bychom, aby dokázal potlačit výbuchy vzteku. Myslíme si, že by možná byl radši u otce.“

Návrhy, které byly dány v průběhu případové konference:

Středisko výchovné péče – ambulantně

Pravidelné konzultace u kurátora pro mládež

Pravidelné konzultace s psycholožkou

Jasně nastavení pravidel

Když si chlapec bude plnit své povinnosti, bude moci jezdit na motorce.

Vstávání nechají prarodiče na chlapci.

PLÁN POSTUPU, termíny, rozdělení odpovědností:

Součástí každé případové studie je plán postupu, na kterém se dohodnou účastníci případové konference, co se bude konat dál. Při této případové konferenci byly naplánovány úkoly:

- *Chlapec bude pravidelně docházet na pohovor s kurátorem pro děti a mládež*
- *Řízení se dohodnutými pravidly*
- *Chlapec prarodičům vždy 1. týden v měsíci vytiskne svoje známky*
- *chlapec si s vyučujícím fyziky či dalších předmětů domluví doučování/spravení známky*
- *Chlapec se bude učit hospodařit s penězi.*
- *Ppravidelná spolupráce rodiny (zejména chlapce a prarodičů) s paní psycholožkou.*

Případová konference splnila očekávání. Byly naplánovány úkoly s termíny a odpovědnostmi. Další případová konference naplánovaná za 3 měsíce.

Tabulka č. 1 Dohodnutá rodinná pravidla na případové konferenci

Pravidlo/povinnost pro chlapce	Co se stane, když nebude dodržováno/splněna (sankce)	Kdo bude dbát na dodržování pravidla/stanoví a dohlédne na realizaci sankce
Chlapec bude ve všední den nejpozději do 19hod doma. Pokud bude chtít být venku déle, dopředu se na tom s prarodiči domluví. Nejpozději bude doma do 20h s tím, že bude připraven do školy. O víkendu bude chlapec doma nejpozději do 21:30h.	Pokud nebudou dodržena pravidla, nebude smět chlapec týden chodit ven.	Prarodiče, otec
Chlapec se bude chovat vůči prarodičům slušně. Nebude jim nadávat a nebude používat vulgarismů.	Chlapec nebude moci týden jezdit na motorce.	Prarodiče, otec
Chlapec se bude samostatně budit a vypravovat do školy.	V případě pozdního příchodu bude mít zameškanou hodinu, která bude následně řešena s kurátorem pro mládež.	kurátor pro mládež
Prarodiče vypnou Wifi ve všední dny v 21:30 o víkendu v 23:00h.	Prarodiče místnost zamknou. Pokud chlapec pravidlo poruší, nebude moci týden	Prarodiče, otec.

	PC užívat pro jiné účely než školní.	
Pravidelné domácí povinnosti chlapce: Pravidelný úklid ve svém pokojíčku nejméně 1x týdně. Příležitostná pomoc na chatě. Prarodiče o tom chlapce informují 1 den dopředu.	Chlapec nebude moci týden jezdit na motorce.	Prarodiče, otec.

Výše uvedená tabulka shrnuje, na čem se rodina domluvila na případové konferenci.

Případová studie 2

Popis aktuální situace:

Nezl. Chlapec (17 let) vyrůstá spolu se svým bratrem (14let) od jejich 7 a 4 let u prarodičů, kterým jsou svěřeni do pěstounské péče. Matka dětí je psychiatricky nemocná. Otec dětí se v době rozvodu s matkou nemohl o děti postarat. Nyní žije otec s přítelkyní a 2 dětmi ve stejné obci jako oba chlapci s prarodiči.

Mezi dětmi a prarodiči se zejména v posledním roce začaly objevovat problémy v komunikaci. Navzájem mají vůči sobě výhrady. Do rodiny začala dojíždět paní psycholožka. Již proběhla jedna případová konference za účelem řešení chování staršího chlapce, které mělo zhoršující se tendence. Vůči prarodičům se choval starší chlapec hrubě a vulgárně, pouštěl hlasitě hudbu a odmítal ji ztlumit, rozhazoval věci prarodičům, když mu nebylo vyhověno, bouchal do zdi, stalo se, že se vrátil pozdě domů, aniž by prarodičům dopředu sdělil, kde je a kdy se vrátí apod. S chlapcem začal spolupracovat také kurátor pro mládež. Na případové konferenci již byly dohodnuty úkoly a pravidla, kterými se budou členové rodiny řídit. Přehodnocení bylo naplánováno na tuto konferenci. Mladší chlapec je sledován na neurologii pro ADHD. Dochází na kontroly do PPP a k psychiatričce. Užívá předepsané léky na zklidnění a soustředění. Prarodiče mají výhrady vůči tomu, že tráví příliš mnoho času u PC na úkor času stráveného pohybem a s kamarády.

Témata k projednání na případové konferenci

- Zhodnocení aktuální situace staršího chlapce, přehodnocení plnění úkolů z předešlé případové konference, co se podařilo, co funguje x identifikace přetrvávajících, příp. nových problémových oblastí.
- Zhodnocení situace mladšího chlapce, identifikace problémových oblastí
- Návrhy na řešení
- Vytvoření plánu postupu

- 1) Zhodnocení aktuální situace staršího chlapce, přehodnocení plnění úkolů z předešlé případové konference - co se podařilo x identifikace přetrvávajících, příp. nových problémových oblastí.

a. Spolupráce chlapce s kurátorem pro mládež

Schůzka kurátora s chlapcem proběhla zatím 1krát. Chlapec přišel dle domluvy. Předložil k okopírování svoje vysvědčení. Naplánování schůzky.

b. Domluva chlapce na doučování/zlepšení známky z fyziky

Chlapec: Doučování nebylo zapotřebí. Znamky jsem si opravil tak, že jsem dostal 4 na vysvědčení.

c. Pravidelné předkládání známek chlapce prarodičům (1.týden v měsíci tisk)

Chlapec: od září 2016 chodím do 2.ročníku SŠ. Prozatím jsem nedostal žádné známky, které bych mohl prarodičům vytisknout.

Návrh na úpravu: Chlapec bude prarodičům tisknout svoje známky vždy 1. a 3. Týden v měsíci.

d. Učení se hospodaření s penězi (chlapec)

Na poslední schůzce bylo dohodnuto, že chlapec bude dostávat kapesné v určité výši s tím, že si bude hradit z tohoto veškeré svoje výdaje vyjma obědů a jízdného do školy. Prarodiče i dále platí pojištění a internet.

e. Řízení se dohodnutými pravidly:

- Dodržování pravidla o příchodu chlapce domů – dařilo se pouze částečně. Návrh: chlapec bude doma v průběhu školního roku všední dny vždy do 20hod. O víkendu bude doma nejpozději do 22hod. Prarodiče: vnuk sice řekne, kam jde. Ale neví, s kým se kamarádí.
-
- Dodržování pravidla chlapce k chování k prarodičům – toto se daří naplňovat
- Dodržování pravidla o samostatném vstávání a vypravování chlapce do školy – toto se daří naplňovat
- Dodržování pravidla o době užívání wi-fi chlapce – dědeček: toto se nedaří dodržovat. Vnuk chce delší dobu. Dohoda: Chlapec to bude stíhat do této doby. Nechat beze změny.
- Dodržování pravidla o domácích povinnostech chlapce (zalévání záhonků, úklid v pokoji, pomoc na chatě) – dohoda ponechat.

f. Pravidelná spolupráce s psychologkou –

- konzultace proběhla 1x ve složení chlapec a jeho otce. Na další návštěvě se již nedomlouvali. Dohoda: prozatím se konzultace u psychologky zruší.

Kurátor pro mládež návrh: nepřítomnost chlapce ve škole bude v ideálním případě vždy omluvena lékařem nebo jiným odborníkem

2) Zhodnocení situace mladšího chlapce, identifikace problémových oblastí

Mladší chlapec navštěvuje 8.třidu ZŠ. Na vysvědčení ze 7.třídy měl 4x4. Problém je trávení volného času, kdy jej chlapec tráví spoustu hraním. Byl se podívat na schůzce Skautů. Líbilo se mu tam. Bude tam chodívat ve čtvrky v 17:30-19:30h. Chlapec uvedl, že do dramatického kroužku již nechce chodit. Chtěl by mít kapesné. Návrh: výplata kapesného každou neděli 100,-Kč. Počátek od října 2016.

Chlapec má přání sám něco uvařit. Dohoda: 1x měsíčně uvaří bez pomoci pro celou rodinu.

PLÁN POSTUPU, termíny, rozdělení odpovědností:

Součástí každé případové studie je plán postupu, na kterém se dohodnou účastníci případové konference, co se bude konat dál. Při této případové konferenci byly naplánovány úkoly:

- *Starší chlapec bude doma v průběhu školního roku všední dny vždy do 20hod.*
- *Staršímu chlapci prarodiče budou vyplácet kapesné vždy v neděli v určité výši, se kterými se bude učit hospodařit.*
- *Nepřítomnost chlapce ve škole bude v ideálním případě vždy omluvena lékařem nebo jiným odborníkem.*
- *Chlapec se dostaví za kurátorem pro mládež k další konzultaci.*
- *Chlapec bude prarodičům tisknout svoje známky vždy 1. a 3. týden v měsíci.*
- *Mladší chlapec dostane příležitost 1x měsíce uvařit jídlo pro celou rodinu zcela samostatně.*

Případová konference splnila očekávání. Byly naplánovány úkoly s termíny a odpovědnostmi.

Případová studie 3

Popis aktuální situace

V právní věci dívky byl nad výchovou nezletilé nařízen dohled rozsudkem Okresního soudu. Po smrti dědečka nezletilé se velice zhoršily vztahy v rodině, hlavně s bratrem matky, který je vlastníkem domu. Nechtěl, aby tam matka s dcerou dále bydlely. Aktuálně je nezletilá s matkou ubytovaná v Azylovém domě z důvodu nevyhovujících bytových podmínek a velice špatných rodinných vztahů.

- Rodiče nezletilé spolu nežijí, nezletilá narozena mimo manželství. Matka s dcerou bydlela se svým otcem v rodinném domě, který patří bratrovi. Okresní soud rozhodl nad výchovou nezletilé stanovit dohled.
- Matka s nezletilou žila společně se svým otcem, kterému bylo 91 let. Matka se o něj starala denně i přes noc. Spolu s bratrem byly osoby pečující o osobu blízkou. Nezletilá matce občas vypomáhala.
- Sourozenci nezletilé – polorodí bratři jsou dlouhodobě v Německu za prací. Do Česka jezdí

výjimečně, ale jsou s matkou a nezletilou v kontaktu. Další polorodý sourozenec bydlí se svojí přítelkyní a synem v rodinném domě svého otce. Nezletilá za polorodým bratrem často jezdí na návštěvy.

- V rodině nejvíce pomáhá sestra matky nezletilé., která se sestrou jezdí k lékařům a vyřizuje s nimi veškeré potřebné věci.

- S otcem nezletilá nemá žádný vztah, nejsou v kontaktu. Nezletilá byla svěřena do péče matky a otci stanoveno výživné, které neplatí. Několikrát byl na něj vydán trestní příkaz.

- Matka nezletilé má problémy s alkoholem, léčit se jí odmítá.

- Jedná se o sociálně slabou rodinu, kde matka i dcera byla závislá na příjmu svého otce a př. Výpomoci synů nebo své sestry. Matka je dlouhodobě v evidenci Úřadu práce, bez zaměstnání. Občas si přivydělá u místního zemědělce, kde pomáhá na poli.

- otec matky nezletilé zemřel. Matka začala více pít alkohol a o nezletilou se méně starala. Matka nezletilé stále požívá alkoholické nápoje. V případě, kdy matka nezajišťuje péči o nezletilou, tak se o ni postará teta.

- Nezletilá navštěvuje ZŠ 8. třídu. V minulosti byly problémy s docházkou a prospěchem. Ve zprávě nám sdělují, že je někdy aktivní, hlásí se a snaží se zapojovat. Jindy zase bývá pasivní, občas zapomíná domácí úkoly. Nezletilá má doučování z matematiky. Chybí jí pravidelná domácí příprava a větší soustředěnost v průběhu vyučování. Kázeňské problémy s jejím chováním nejsou.

- Po smrti otce matky nezletilé se velice zhoršily vztahy v rodině, hlavně s bratrem, kterému patří rodinný dům. Nechtěl, aby tam sestra s nezletilou dále bydlely. Byla jim nabídnuta možnost Azylového bydlení na Azylovém domě, ale ony odmítají jít.

- Matka navštívila s dcerou rodinnou poradnu

- Bratr matky nezletilé se dostavil na oddělení sociální pomoci ve věci bytové situace sestry. Nahlásil, že při kontrole u sestry zjistil, že je v domě silný kouř a zápach. Na sporáku v kuchyni byl spálený hrnec s vyvělou vodou. V domě nikdo nebyl. V místnostech byl velký nepořádek. Bratr zastavil přívod plynu a elektřiny. Měl strach, aby nevyhořel. Dle bratra to nebylo poprvé, kdy nechal jídlo na sporáku a odešly pryč z domu. Ráno kolem 06.30 se byl v domě podívat a nikdo tam nebyl. V 15:00 hodin stále nebyl nikdo doma.

- byla kontaktována sestra, která také nevěděla, kde se matka s nezletilou nachází.

- Kontaktovali jsme bratra, který nám sdělil, že domů přijela pouze nezletilá. Téhož dne jsme se domluvili se sestrou matky, že se o nezletilou postará než se zjistí, kde je matka.

- Za dva dny se matka vrátila. Byla v Brně navštívit strýce (tatínkův bratr).

- Byla vypsána žádost o přijetí do Azylového domu, kde nezletilá s matkou bydlí doposud.

- Telefonicky jsme zkontaktovali třídní paní učitelku, která nám sdělila, že nezletilá do školy nechodí a má problémy ve škole. Hrozí jí známka nedostatečná z matematiky. Stejného dne jsme provedli neplánované šetření v obci, kde jsme matku s dcerou nezastihli. Matku jsme potkali v obci vedle. Sdělila nám, že se dívka nachází v restauraci. Matce důrazně oznámemo, že záškoláctví je trestné. Matka je za dceru zodpovědná a musí chodit do školy.
- Jsme obdrželi zprávu od třídní učitelky nezletilé, že absolvovala nakonec doučování z matematiky, vypracovala domácí úkol, zadanou písemku zvládla. Z matematiky bude tedy hodnocena známkou 4.
- Obdrželi jsme ze Základní školy oficiální zprávu, kde je nezletilá hodnocena. Oproti loňskému školnímu roku došlo ke zhoršení ve 3 předmětech z hodnocení známkou 3 na 4. Příprava na vyučování byla velice slabá. Za neplnění školních povinností např. Zapomínání domácích úkolů nebo pomůcek jí byla udělena dvě napomenutí třídní učitelky a také důtka třídní učitelky. Matka se třídní schůzky ani konzultací nezúčastnila.
- Obdrželi jsme písemnou omluvu z účasti na Případové konferenci paní psycholožky, která nám zároveň sdělila, že se nezletilá dostavila do poradny v doprovodu své matky. Z jednání vyplynulo, že maminka má problém s užíváním alkoholu. Matka nezletilé zatím o léčbě nepřemýšlí, snaží se problematiku s pitím alkoholu bagatelizovat. Byla nabídnuta možnost další spolupráce. Cílem této spolupráce měla být motivace matky k léčbě. Dále bylo nabídnuto podpůrné poradenství pro nezletilou. Další termín byl stanoven na jiný den v 14:30 hodin. Termín byl navržen tak, aby nezletilá neměla absenci ve škole. Na objednaný termín se žádná ze jmenovaných nedostavila.

Mapování situace

Svolavatel:

- s matkou dívky intenzivně spolupracujeme

Třídní učitelka nezletilé uvedla:

- domácí příprava je minimální
- prospěch je podprůměrný
- nezletilá je však schopná své schopnosti využít, pokud se jí někdo intenzivně věnuje
- problémy má ve všech předmětech
- také o přestávkách se učí, je vidět, že má otevřený sešit
- v hodinách se hlásí, ale není příliš aktivní
- soustředěnost není po celou vyučovací hodinu

- jsme domluveni na doučování z matematiky
- výchovné potíže s nezletilou nejsou, její chování je slušné

Matka uvedla:

- vztahy s bratrem nebyly nikdy ideální, nejsou ani teď
- mám za to, že výchovu dcery zvládnou, ale je to teď těžké
- snažím se, dbám rad
- teď nepiju, snažím se omezit
- někdy mne trápí napjaté vztahy mezi matkami v Azylovém domě
- ráda se vším pomůžu, s úklidem, praním, hlídáním dětí
- jsem ráda, že mne sestra doprovází třeba k lékaři do Brna, na úřady a tak
- měla jsem jít 12.1. na operaci, ale já jsem tam nedošla, chyběly mi v nemocnici výsledky krve, na svátky jsem tam nechtěla jít

Nezletilá uvedla:

- do školy pokud jsem zdravá, tak docházím

Vedoucí Azylového domu uvedla:

- matka s nezletilou se nastěhovala 19. ledna, přivezla je sestra
- nezletilá nešla do školy, ujel jí autobus, musela přijet pozdě do školy, 23.1. Nezletilá ztratila mobil
- už při nastěhování jsme řešili přeřazení nezletilé do bližší Základní školy
- matka má vyhledány spoje, ale máme informace, že nezletilá ráno vysedává na nádraží, nevíme, zda se do školy dostavuje
- 24.1. se našel mobilní telefon, nezletilá byla u lékařky
- 24.1. jsem z matky cítila alkohol, od této doby, protože má matka omezené finance, tak problém s alkoholem nebyl
- docházka nezletilé do školy je omlouvána matkou
- co se týká posledního týdne, stalo se, že matka se vrátila v pozdních hodinách (kolem 20.00 hod) 2.2.

- nezletilá se vrátila v 19:30 ze dne otevřených dveří na Střední škole
- matka má zajištěny základní potraviny
- 10.2. dívka nejela do školy, je nemocná, matka ji omlouvala ve škole, obědy odhlášené
- matka kouří, zapojuje se do aktivit Azylového domu, úklid dodržuje
- matka si v Azylovém domě uložila 1.200,-, tyto jí byly postupně vydávány
- uvádí, že finance na živobytí dostala
- přídavky přijdou koncem týdne

Oddělení sociální pomoci městského úřadu uvedl:

- s matkou pracujeme od té doby, kdy se na nás matka obrátila s žádostí o pomoc
- bylo nutné ji pomoci vše vyřídit, doprovázet ji
- v současné době je na tom matka lépe
- pracovali jsme na registraci na Úřad práce, vyřízení dávek, doplatku na bydlení, vyřízení podporu v nezaměstnanosti, dávky hmotné nouze
- hospodaření s financemi je problematické
- v září dostala matka 12.000,- a matka tyto peníze utratila
- bylo přistoupeno k tomu, že hospodaření v rodině musí být zařízeno zvláštním příjemcem dávek
- po domluvě s matkou byl podán návrh na omezení svéprávnosti na soud
- určen znalec
- dále jsme řešili dědictví po otci

Plán postupu, návrhy řešení

Směřování do budoucnosti:

Svolavatel případové konference:

- s rodinou budeme i nadále intenzivně spolupracovat
- v případě nutnosti se na nás může matka i nezletilá obrátit

- budou probíhat další návštěvy v současném místě bydliště
- jako podstatné vidíme nutnost dodržovat režim v Azylovém domě
- máme za to, že je nutné, aby se o nezletilou řádně starala, vychovávala
- jako další podmínku vidíme, že matka přestane pít alkohol
- nutná je také domácí příprava do školy

Třídní učitelka nezletilé uvádí:

- budeme v úzkém kontaktu s matkou, Azylovým domem, zejména sledovat pravidelnou docházku do školy
- nabízíme doučování

Matka uvádí:

- budu se snažit i nadále zvládat výchovu nezletilé.
- zejména přípravu do školy, máme teď na to více času

Nezletilá uvádí:

- budu řádně chodit do školy
- budu se řádně vracet do Azylového domu, včas a dle domluvy

Vedoucí Azylového domu uvádí:

- matce můžeme poskytnout „potravinový“ balíček, jako pomoc do období, kdy budou vyplaceny dávky
- matce budeme i nadále pomáhat s hospodařením
- nabízíme možnost zpracování úkolů na pc, přístup na internet, tiskárna u vedoucí

Oddělení sociální pomoci uvádí:

- doporučujeme ustanovení soudem opatrovníka
- máme za to, že na základě vyšetření psychologa a psychiatra mohou nastat jiné varianty pomoci s hospodařením – výpomoc s hospodařením
- je třeba, aby o věci omezení rozhodl soud
- zvláštní příjemce nebude zatím využit

- od sestry matky nezletilé už matka pomoc čekat nemůže

Závěr a zpracování návrhu dohody:

- matka bude dodržovat režim Azylového domu, návraty do Azylového domu
- matka bude v kontaktu se školou, Azylovým domem, dbát pokynů a domluvy
- matka bude spolupracovat s odborníky – Orgán sociálně-právní ochrany dětí, Oddělení sociální pomoci, návštěvy Poradny, lékařská vyšetření matky
- spolupráce školy s Azylovým domem – předány kontakty
- matka se bude s nezletilou pravidelně učit, plnit úkoly do školy
- Nezletilá bude chodit na pravidelné doučování na Základní školu (pravidelně cca 20 minut denně)
- v rámci finančního hospodaření bude matka dbát rad pracovníků Azylového domu, odevzdá všechny peníze, bude vypracován finanční plán, kterým se bude matka řídit

Dohoda a vyhodnocení stanovených úkolů

- dodržování režimu v Azylovém domě – žádný alkohol, sdělovat termíny návratů, případně domluvit hlídání dcery
- příprava do školy - pravidelná domácí příprava nezletilé do školy, plnění domácích úkolů, využívání internetu a počítače v Azylovém domě, domluva pravidelné doučování matematiky ve škole 1x týdně ve čtvrtek po skončení vyučování (20 min)
- spolupráce s odborníky – objednání do Poradny zajistí svolavatel a sdělí termín matce a do Azylového domu
- řešení zdravotního stavu matky – matka se do konce příštího týdne objedná na vyšetření a zákrok, termín sdělí na orgán sociálně-právní ochrany dětí
- hospodaření s financemi – matka všechny peníze odevzdá vedoucí v Azylovém domě, bude vypracován plán hospodaření. Současně u soudu bude rozhodnuto o možném omezení svéprávnosti, opatrovníci stanovena sestra, která by s financemi hospodařila.

- Kladný výchovný přístup – matka se bude s dcerou domlouvat na příchodech, matka se bude řádně o nezletilou starat, pečovat, vychovávat.
- Matka bude plnit oznamovací povinnost Úřadu práce do 8 dnů (hrozí vyřazení z evidence)

Stanovené cíle nebyly ze strany matky řádně plněny. **Z toho důvodu byla svolána další případová konference** – matka měla podstoupit operaci oka v nemocnici v Brně. Po dobu pobytu matky v nemocnici bylo sjednáno zajištění péče o nezletilou tetou. Na termín operace se matka řádně nedostavila. Byl jí stanoven termín náhradní, který také nevyužila. Vzhledem ke skutečnosti, že matka řádně nehlásila návrat do Azylového domu a vyvstaly pochybnosti o místě, kde se zdržuje, ze strany Orgánu sociálně-právní ochrany dětí bylo sjednáno pokračující zajištění péče o nezletilou ze strany tety. Matka nezletilé se vrátila zpět do Azylového domu až v neděli odpoledne. Dívka, opakovaně nevěděla, kde je její matka.

Vedoucí Azylového domu nám sdělila, že byl z matky cítit alkohol. Při naměření bylo zjištěno 4 promile alkoholu v dechu.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí dále provedl aktuálně šetření v Azylovém domě. Matka nesdělila žádné důvody nezajištění řádné péče o dívku, spoléhala na hlídání její tetou. Sdělila, že si neuvědomila, že pokud na operaci nenastoupila, měla Azylový dům informovat. Na dotaz kde byla po celou dobu, odpověděla, že v obci, kde dříve bydleli, přesnou adresu nesdělila. Přiznala, že si dala „vínečko“, které má ráda. Vzhledem k výše popsaným skutečnostem orgán sociálně-právní ochrany dětí měl za to, že matka nezajišťovala řádně péči o dívku. Matka nedodržovala režim v Azylovém domě (domluvené termíny návratu). Orgán sociálně-právní ochrany dětí kontaktoval ředitelku Dětského domova. Dětský domov je kapacitně schopen nezletilou neprodleně přijmout. Orgán sociálně-právní ochrany dětí podal na Okresní soud návrh na předběžné opatření na nezletilou. Okresní soud vydal usnesení, kde se nezletilá předává do péče Dětského domova.

Případová studie 3

Popis aktuální situaci:

Otec podal návrh na nařízení předběžného opatření, kterým se domáhal svěřeni nezletilých dcer do své výchovy a úpravy styku matky s dětmi. Soud vydal usnesení, ve kterém se ukládá otci převzít do péče obě dcery. Aktuálně bydlí tedy nezletilé s otcem.

- Rodiče dívek spolu nežijí, nezletilé narozeny v manželství. Matka s dcerami bydlela v rodinném domě. Rozsudkem Okresního soudu byly děti svěřeny do péče matky, otcí stanoveno výživné. Otec byl oprávněn stýkat se s nezletilými každý lichý týden v kalendářním roce v době od pátku 17.00 hodin do neděle 17.00 hodin, v době letních prázdnin po dobu dvou kalendářních týdnů, každý lichý rok o jarních prázdninách od pátku 17.00 hodin, předcházejícího jarním prázdninám do neděle 17:00 hodin, kterou jarní prázdniny končí, každoročně od 25.12. od 14:00 hodin do 26.12. do 17:00 hodin.
- V rodině se dříve vyskytovalo domácí násilí z důvodu velkých neshod mezi rodiči. Vztah rodičů je poznamenaný rozchodovým napětím, není vyrovnaný, nese atributy křivdy a vzájemného odporu. Nezletilé děti jsou emočně přetěžované až neurotizované samotným rozpadem rodiny a prohlubujícím se konfliktním vztahem mezi rodiči. Děti ztrácejí pocity jistoty a bezpečí.
- Starší dívka navštěvuje ZŠ 9. třída, dále bude pokračovat na Gymnázium. Mladší dívka navštěvuje 3. třídu ZŠ.
- Otec oznámil na Policii ČR, že jeho bývalá žena jej opakovaně obvinila z toho, že zneužívá jejich dceru starší dceru.
- Telefonoval otec dívek a sdělil nám, že již 6 týdnů neviděl svoji druhou dceru, kterou má mít lichý týden o víkendu. Bývá u něj pouze dcera starší.
- Rodiče byli pozváni k jednání Komise pro soc. právní ochranu dětí. Matka sdělila orgánu sociálně-právní ochrany dětí, že mladší dcera má spalovou angínu a musí s ní být doma.
- Mělo proběhnout setkání na orgánu sociálně-právní ochrany dětí k sepsání mimosoudní dohody. Matka odmítla přijít. Nemá sílu něco řešit.
- Informoval nás telefonicky otec nezletilé, že matka spáchala demonstrativní sebevraždu a je hospitalizovaná v nemocnici. Mladší dcera již od jarních prázdnin byla u otce. Nechtěla se vrátit domů k matce. O dceru se starala babička po dobu hospitalizace matky a otec za dcerou jezdil.
- Telefonicky kontaktován otec dívek, který nám sdělil, že matka byla převezena do krizového centra Brno, kde hned první den podepsala reverz.
- Osobně přišla na orgán sociálně-právní ochrany dětí matka dívek, která přišla rozrušená. Matce vysvětleno, že je potřeba soudní rozhodnutí vykonat. Matce doporučena odborná pomoc ve Spondei. Stejného dne si otec převzal do péče i druhou dceru.
- Orgán sociálně-právní ochrany dětí telefonicky kontaktoval matku dívek, která sdělila, že má konečně čas sama pro sebe, který dříve neměla. Nevadí jí, že jsou dcery u otce. Naopak to bere tak, aby se chvíli staral otec. Nechává to na nezletilých, když budou mít zájem, můžou jí

kontaktovat.

- Otec telefonicky potvrdil termín do rodinné poradny.

Mapování situace

Třídní učitelka mladší dívky uvedla:

- mám z nezletilé stejný pocit, jako kolegyně starší dívky – je to tichá hodná dívka, vše si nese v sobě
- máme ve škole komunikativní kruh, kdy dívka dříve téměř nemluvila, nyní občas řekne, jaký měla zážitek, že byla třeba na zmrzlině, trochu se otevřela
- co se týče školních výsledků, není žádný problém

Třídní učitelka starší dívky uvedla:

- Nezletilá se učí dobře, dostala se na gymnázium
- je to tichá hodná dívka, mám podezření, že stresy a zátěž si nese v sobě
- mám strach z budoucího vývoje psychiky
- aktuálně ve škole problém není, jak je uzavřená, tak na školní docházce se problémy v rodině neprojeví, ale rozhodně je důležité, aby obě děti byly v klidu, bez napadání, urážek apod.
- otec se o své manželce vždy snaží mluvit s respektem, stále všechny situace zmírňuje, vychází své ženě vstříc, podporuje dcery v tom, aby nepřerušili kontakt

Matka uvedla:

- celé to začalo tím, že mladší dcera nechtěla jezdit k otci a po té, co jsem viděla, jak se starší dcera chová, nerespektuje mě jako matku, tak jsem se rozhodla se za mladší dceru postavit
- když nechtěla jet dcera mladší k otci, tak zalezla pod postel, starší dcera ji tahala ven
- nechtěla, protože jí je to u otce dlouhé, že doma se cítí tam, kde bydlím já.
- pokud jsem se chtěla rozvést, otec mě za to zbil, bil mě, protože jsem kouřila, rodiče

se mě nikdy nezastali

- nepomohli mi ani otcovi rodiče
- Dcera mladší a si už umí zhodnotit, kdo to s ní myslí upřímně a s kým je jí líp – já se jí věnuji, vyrábíme společně, pečeme
- starší dcera mě nechtěla poslouchat, nechtěla mi pomáhat, vše dělala jen podle tatínka, mám s ní jiný vztah, než s mladší dcerou
- starší dcera je mi vzdálenější, sama se od nás tak nějak odpojila
- mrzí mě, že si o mě myslí to nejhorší
- když mi nikdo nepomohl, tak jsem se rozhodla oplatit otci stejně a tak jsem mu dala pěstí, otec to všechno otočil, že jsem ho bila vždy já
- myslím si, že rodiče se mě nezastanou, protože jsem jim vlezla do plánu, chtěli stavět, ale maminka přišla do jiného stavu a když mě čekala, tak nemohli stavět dům
- nejprve jsem byla nadbytečné dítě, potom se matce zase nelíbilo, že už se osamostatňuji, matce jsem pomáhala, tehdy jsem chodila už s otcem, který mi to vyčítal
- mám o děti strach, jestli se k nim otec nebude chovat tak jako ke mně – citové nátlaky, fyzické násilí
- otec starší dceru ovlivnil – naváděl ji proti mně, zesměšňoval mě před ní, dcera mě pak začala obcházet, byla jsem ta nejhorší, že mé slovo nemá váhu
- mou autoritu podřývali i tchán s tchýní
- Dcera starší se ode mě nenechala ani pohladit
- dcery vedu k samostatnosti, a když nedodrží nastavená pravidla, tak jsem křičela, protože jsem na ně neměla žádný lepší výchovný prostředek, protože když jsem po nich něco chtěla, tak odešly k babičce – používají i nečestné způsoby k dosažení svého
- nejprve jsem si myslela, že otec je milionový člověk, ale později jsem poznala, že ho musím poslouchat, začal být nevyzpytatelný – cítím to jako obrovské zklamání, křivdu
- je pravda, že poslední dobou mi vychází vstříc, pomáhá mi, nevím proč – možná mě

má ještě rád, možná má výčitky svědomí

- jak to celé je, to mě deptá, nikdy jsem se nechtěla rozvádět, děti mi dávají vinu
- nejvíc bych potřebovala, aby se podařilo obnovit důvěru k bývalému partnerovi, ale vzhledem k tomu, jaké mám na naše soužití vzpomínky, tak se to již nikdy nepovede
- je to těžké dávat mu děti, stále se bojím, aby se k nim nechoval tak, jako ke mně
- ve zprávě z psychologického vyšetření je popsáno, že dcery při vyšetření uvedly, že starší nezletilá je spokojená u otce, maminku vnímá jako nemocnou a chce aby se maminka uzdravila
- Mladší dcera by chtěla bydlet s maminkou, nebo s ní být alespoň jednou týdně od 10 hod. do 17. hodin
- Mladší dcera jednou týdně od 13:00 do 17:00 hodin
- dcery vnímaly matčin pokus o sebevraždu
- obě nezletilé jsou ohroženy na řádném vývoji
- bezpečnější prostředí je nyní u otce
- matka je labilní a nepředvídatelná

Otec uvedl:

- u starší dcery ten problém trvá delší dobu, dcera byla několikrát matkou vyhozena z domu
- nebyl jsem u toho, ale dcera mi říkala, že mamince ruply nervy a vyhodila je
- říkala, že matka stále nadává a že to tam již nemůže vydržet
- v současné době problémy nejsou až tak velké, starší dcera je v pohodě, jen se nemůže srovnat s tím, že by měla jít občas k matce – nechce se jí tam být ani spát
- teď je na tom vcelku dobře, pouze u ní vidím negativismus, který byl velký, ale trochu se to zlepšilo
- i mladší dceři vadilo nadávání matky
- byl bych rád, kdyby se vztahy upravily a obě dcery se stýkaly se mnou i s matkou
- skoro 2 měsíce jsem vůbec neviděl starší dceru, matka mi říkala, že ke mně nechce,

dcera mi říkala, pravý opak, že je matkou naváděná

- mladší dcera momentálně o mamince moc nemluví, občas si napíšu email, nebo si zavolají
- můj vztah s mladší dcerou se upravil
- mezi sestrami nevidím zásadní problém – mají myslím normální sourozenecký vztah
- dříve se na sebe zlobili, ale to již pominulo, mladší dcera je na starší navázaná
- potřeboval bych, aby se vztah s matkou uklidnil, aby se neustále přestala vracet do minulosti i té velmi daleké
- také by bylo třeba, aby se již neopakovalo nadávání dcerám

Návrhy řešení

Směřování do budoucnosti:

Svolavatel:

- s rodinou budeme i nadále intenzivně spolupracovat
- v případě nutnosti se na nás může matka i nezletilé obrátit
- znova se bude řešit úprava styku soudem, stanoví se pevná doba a předávání se dá upravit, kdy si dcery matka převezme například ve škole
- minimální kontakt musí být zachován kvůli podstatným záležitostem ohledně dětí
- je třeba nemluvit špatně o druhém rodiči

Třídní učitelka nezletilé uvedla:

- bylo by třeba, aby rodiče přestaly své potíže řešit před dětmi

Třídní učitelka starší dívky uvedla:

- vždy jsme měli spíše dojem, že starší dívka je ovlivňovaná matkou, aby nechtěla k otci

Matka uvedla:

- já potřebuji minimalizovat kontakt a komunikaci s otcem
- při předání aby nebyl hodinu u nás v chodbě, kdy si tam vykládal s dcerou
- nelíbí se mi, že starší dcera třeba půl hodiny nebo hodinu telefonuje s otcem
- pomohlo by mi přebírání dětí ve škole a pokud bude kontakt nutný, byl by pro mě příjemnější písemný kontakt
- děti jsou rozpolcené, potřebují být na jednom místě, ne stále cestovat
- pokud bych měla děti u sebe a nikdo by mi nekazil výchovu, byla bych v pohodě, ale tatínka nevymažu a je to pro mě velmi těžké
- pomohlo by mi, aby děti byly buď u mě nebo u otce – v žádném případě nechci střídavou péči – potřebují se zklidnit
- nejlepší by bylo, kdyby děti nejezdili k otci vůbec, dávám mu je nedobrovolně
- děti říkají každému něco jiného, asi říkají, to co si myslí, že chceme slyšet
- už to nechci řešit, všichni mi říkají, jen co dělám špatně a pomoci mi nikdo nechce
- to, že vás někdo nemá rád, s tím mi nikdo nepomůže
- nebudu chodit k psychologovi, nemá to smysl
- mám psychickou podporu jen u mladší dcery
- potřebovala bych si najít nového partnera, trochu mi může pomoci maminka, ale spíše materiálně
- jsme oba dobří rodiče, ale musíme být každý zvlášť
- chodím do podpůrné skupiny, víra v Boha mi pomáhá

Otec. uvedl:

- i mě bude vyhovovat písemný kontakt s matkou, nevyhledávám s ní kontakt poslední dobou
- vždy mě kontaktovala telefonicky matka

- v minulosti se mi párkrát stalo, že mladší dcera u mě nechtěla být celý víkend, tak jsem ji třeba již v sobotu odvezl
- ale také se stávalo, že chtěla zůstat déle

Závěr a zpracování návrhu dohody:

- matka se pokusí nehodnotit otce před dětmi
- rodiče své problémy mezi sebou nebudou řešit před dětmi
- minimalizovat kontakt mezi rodiči
- oba rodiče budou děti motivovat ke kontaktu s druhým rodičem
- nestranný odborník by měl posoudit co bude pro děti nejlepší
- respektovat přání dětí
- matka se musí oprostít od negativních zážitků ze soužití s otcem, aby byla schopna dcerám poskytnout klidné prostředí
- měla by se zklidnit situace mezi rodiči v první řadě – je třeba nastavit styk s rodiči, holky nevědí, co bude a z toho jsou ve stresu – potřebují vědět, co je čeká

Dohoda a vyhodnocení stanovených úkolů

- Kladný výchovný přístup – rodiče nebudou o druhém rodiči mluvit škaredě, budou dcery motivovat ke kontaktu s druhým rodičem
- v první řadě je třeba situaci zklidnit, nastavit pravidla setkávání dětí s rodiči, děti potřebují klidné zázemí a jistotu
- je dobře, že jsme se tu sešli a otevřeli tu situaci

Vyhodnocení proběhne během další spolupráce rodiny s orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Případová konference splnila očekávání. Byly naplánovány úkoly s termíny a odpovědnostmi.

Případová studie 4

Popis aktuální situace:

Chlapec má 2 roky a 6 měsíců. Narodil se předčasně tehdy nezletilé matce, která vykonávala ústavní výchovu ve výchovném ústavu, a která užívala návykové látky (pervitin, marihuana). U nezletilého byla rovněž nařízena ústavní výchova. Matce bylo umožněno, aby o chlapce pečovala pod dohledem ústavu. Po nabytí své zletilosti se matka s ústavem dohodla, že zde bude moci i nadále bydlet a to nejdéle do ukončení svého studia na SŠ. Nyní nastala situace, kdy matka školu nezvládá a bude ji zřejmě muset ukončit. Tímto přestane splňovat podmínku pro možnost svého pobytu v ústavu. Vzhledem k tomu, že ústav není primárně určen pro výkon ústavní výchovy u tak malých dětí jako je chlapec bez přítomnosti své matky, vyvstala potřeba řešit zabezpečení další péče o chlapce, u kterého je nařízena ústavní výchova.

Témata k projednání na případové konferenci:

Témata, na kterých se pracovalo:

- Možné druhy péče o chlapce (ponechání ústavní výchovy – přesun do jiného zařízení ústavní výchovy, náhradní rodinná péče – pěstounská péče, zrušení ústavu – svěření chlapce do péče rodičů, babičky)
- Vyjádření ústavu – možnosti podpory matky a chlapce zejména v překlenovacím období, než se upraví další péče o chlapce; zhodnocení chování, pobytu a péče matky o nezletilého
- Vyjádření rodiny (matka, otec, babička)

Vyjádření účastníků:

Sociální pracovnice z výchovného ústavu uvedla:

- Pobyt v ústavu je podmíněn přípravou na zaměstnání. Matka v 1. pololetí nemá jeden předmět klasifikovaný, má dohodnuté, si klasifikaci dořešit. Pak by ve škole mohla setrvat do konce školního roku. Příp. pokud v 1. ročníku propadne, bude mít pravděpodobně možnost opakovat ročník. Zda zvládne ukončit maturitou školu je diskutabilní. Ze strany ústavu bylo matce nabídnuta možnost pobytu ve startovacím bytu. Matka by chodila do zaměstnání, po dobu jejího pobytu v zaměstnání, by se o nezletilého staraly sestry tak jako doposud. Tato možnost je realizovatelná během asi 3 týdnů. Bylo by to pravděpodobně na půl roku. Co se týká školy, máme kontrolu

prostřednictvím indexů, co se týká kontroly v bytě, je to o našem nastavení. Jde o tom dát šanci matkám a nechat jim ukázat, že to zvládnou.

- Kontroly probíhají namátkově. Co se týká testování na návykové látky, není problém, uvidíme ji každopádně v době, kdy povede syna k sestřím ráno a odpoledne jej bude vyzvedávat. Pokud bude třeba, budeme ji na základě žádosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí, testovat, jak bude třeba.
- Co se týká matky, hodně přemýšlela od poslední návštěvy na orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Matka se nyní projevuje tak, že stojí o to, aby se o chlapce mohla starat.
- Co se týká letních prázdnin, budeme se snažit domluvit prázdniny zajistit.
- V případě, že matka nezvládá pobyt ve startovacím bytě, matku stáhneme do ústavu.

Matka uvedla:

- Chtěla bych to do startovacího bytu zkusit, pokud bych to zvládala s penězi. Pokud bych to nezvládala s penězi, byla bych ráda poblíž orgánu sociálně-právní ochrany dětí, tak abych byla v kontaktu, např. v azylovém bytě. Jsem přístupná se přizpůsobit. Pokud bych situaci nezvládla, chci, aby chlapec byl u babičky, nechci, aby chlapec byl v ústavní výchově.
- Po ukončení školy bych ráda azylové bydlení, nejlépe v blízkosti bydliště babičky.
- Pokud bych péči nezvládla a odešla bez syna z ústavu, odešla bych k sestře, která mně to nabídla. Také bych mohla jít k mámě.

Otec uvedl:

- Jsem rozhodně proti pěstounům, nesouhlasím s tím. Mám zkušenost s pěstouny, můj druhý syn byl u pěstounů, než jsme si zařídili podmínky.
- Nyní práci nemám, ale něco se rýsuje. Žijeme v domě, který je ve vlastnictví bratra přítelkyně. Přítelkyně má 2 děti, které jsou svěřené babičce.
- Můj druhý syn žije s námi, měl rok a půl. Nedávno jej pokousal pes, syn skončil na JIP.
- Přítelkyně je na mateřské. Přítelkyně je pro, abych si syna vzal. Chtěl bych, aby syn byl v mé péči nebo v péči mé matky. Také se nebráním tomu, aby matka o syna pečovala.
- Mám rozjednanou práci, jsem vyučený kuchař – číšník. Od vyučení jsem nikde nepracoval na pracovní poměr. Jsem vedený na Úřadu práce.

Babička uvedla:

- Když nebude malý mít kde být, pěstounům jej nedám. Pokud se bude matka snažit, budu jí fandit. Matka by se měla starat, snažím se jí pomoci. Já chodím do práce.
- Navrhuji v případě krizové potřeby, že bych si vzala chlapce k sobě na dovolenky, pracovala bych doma, dokud nebude situace vyřešena. Byla bych ráda, aby s tím všichni souhlasili.
- Pokud by matka selhala, odešla bez syna, postarala bych se o něj.

Druhy péče o nezletilého:

- 1) Ponechání ústavní výchovy + přesun do jiného zařízení
- 2) Náhradní rodinná péče – pěstounská péče (o chlpace pečují pěstouni v rodině, rodičům i širší rodině jsou umožněny kontakty s nezletilým, rodičům je stanoveno výživné k rukám Úřadu práce). Ze strany sociálně-právní ochrany dětí by byl chlapec nahlášen na Krajský úřad Jihomoravského kraje pro zprostředkování náhradní rodinné péče – pěstounské péče. Krajský úřad by vybral k nezletilému vhodné pěstouny ze své evidence. Tito pěstouni absolvovali psychologické posouzení, školení, jsou prověřeni.
- 3) Zrušení ústavní výchovy – svěřeni do péče jiné fyzické osoby než jsou rodiče § 953 – tj. svěřeni babičce
O chlapce pečuje babička. Rodičům je stanoveno výživné k rukám babičky, rodiče mají možnost se s nezletilým vídat. Do rodiny dojíždí pracovníce sociálně-právní ochrany dětí prvního ½ roku 1x za 3 měsíce, poté nejméně 1x za 6 měsíců.
- 4) Zrušení ústavní výchovy – svěřeni do péče otci
Návrh. V rámci doplnění dokazování bylo navrženo ze strany sociálně-právní ochrany dětí vypracování znaleckého posudku (posouzení výchovných schopností, závislosti). Pokud bude návrhu otce vyhověno, bude matce stanoveno výživné. Matka má právo se s chlapcem vídat, stejně tak širší rodina.
- 5) Zrušení ústavní výchovy – svěřeni do péče matky
Návrh. V rámci doplnění dokazování bude navrženo ze strany sociálně-právní ochrany dětí vypracování znaleckého posudku (posouzení výchovných schopností, závislosti). Matka by musela prokázat, že je schopná se o nezletilého postarat po všech stránkách tak, aby byly zajištěny potřeby nezletilého.

PLÁN POSTUPU, termíny, rozdělení odpovědností:

Součástí každé případové studie je plán postupu, na kterém se dohodnou účastníci případové konference, co se bude konat dál. Při této případové konferenci byly naplánovány úkoly:

- *Matka vyzkouší samostatné bydlení v startovacím bytě výchovného ústavu*
- *návrh na svěřeni chlapce do výchovy matky a zrušení ústavní výchovy*
- *zajištění azylové bydlení, zaměstnání*
- *přihlášení nezletilého do mateřské školy*

Tabulka č. 2 Krizový scénář zajištění péče o nezl.

V případě, že matka zanechá nezletilého v ústavu, bude nezletilý přemístěn do Dětského centra, případně jinde. Toto zajistí ústav, který současně informuje orgán sociálně-právní ochrany dětí. V případě, že matka nebude péči zvládat, ústav o tom informuje orgán sociálně-právní ochrany dětí. Babička si podá žádost o dovolenku pro nezletilého. V případě, že matka neprokáže svoje výchovné schopnosti, připojí se babička k návrhu matky a bude žádat o svěřeni nezletilého do její péče.

Výše uvedená tabulka popisuje krizový scénář pro zajištění péče o chlapce, který byl vypracován v rámci případové konference.

Matka na sobě pracovala hodně intenzivně tak, že v současné situaci byl nezletilý svěřen do její péče s tím, že se jí narodilo druhé dítě s přítelem, u kterého bývá na dovolenky o víkendu. I v ústavu si matku velice chválili, že je více samostatná a dokáže se o nezletilého více postarat a ví, jak co má dělat. Umí si přijít pro radu.

Případová studie 5

Popis aktuální situace

Matka zanechala chlapce s bratrem v péči své sestřenice s tím, že chce, aby se o ně postarali. Její sestřenice s druhem žili v bytě 1+1, měli již svých 5 dětí. Chlapci byli rozsudkem Městského soudu v Brně svěřeni do péče sestřenice matky. Později se ukázalo, že sestřenice matky péči o oba bratry zanedbávala, jejich výchovu nezvládala. Chlapec v téměř 6ti letech

velice špatně mluvil, chyběly základní návyky. Děti odložila, z důvodu cesty své rodiny do Anglie, ke svojí sestře bez jakéhokoliv zabezpečení, oblečení, apod. Sestra matky uvedla, že není schopna péči o chlapce a jeho bratra zajistit, z tohoto důvodu byli oba chlapci předáni do péče Dětského domova. Městský soud v Brně nařídil ústavní výchovu u chlapce. Chlapce a jeho bratra si brala k sobě na hostitelské návštěvy pěstounská rodina. Pěstounka v r. 2009 podala návrh na svěření chlapce do individuální pěstounské péče. Rozsudkem Městského soudu v Brně byla ustanovena pěstounka poručníkem chlapce a byla zrušena ústavní výchova.

Popis aktuální situace:

V současné době se chlapec nachází v zařízení vyžadující okamžitou pomoc z důvodu napjatých vztahů v pěstounské rodině, kdy se chlapec odmítá vrátit zpět. Je zhoršená komunikace mezi chlapcem a poručnící s manželem. Rodina má svoji doprovázející organizaci.

Témata, na kterých se v rámci PK pracovalo:

1. Řešení problému zhoršené komunikace mezi chlapcem a poručnící s manželem
 - a. Psycholog
 - b. Poručnice s manželem
 - c. Chlapec

2. Řešení situace, kdy se chlapec odmítá vrátit zpět do rodiny
 - a. Psycholog
 - b. Poručnice s manželem
 - c. Chlapec

3. Řešení problému, kdy si chlapec neplní řádně školní povinnosti
 - a. Výchovná poradkyně
 - b. Poručnice s manželem
 - c. Chlapec
 - d. Kurátor pro děti a mládež

Mapování situace - Shrnutí k bodu 1 – Řešení problému zhoršené komunikace mezi chlapcem a poručnící s manželem

Nezletilý po přečtení úvodní situace rodiny uvedl, že by se chtěl nyní vrátit do poručnické rodiny zpátky.

Doprovázející organizace uvedla, že rodina navázala spolupráci s psychologem. Rodina nyní nemá termín, ale jsou v kontaktu. Zakázka by byla „práce na vztazích a zapracovat na tom, co

se stalo“. Byla by snad možnost, že by ta spolupráce byla i s chlapcem. Chlapec navázal spolupráci s psychologem v zařízení vyžadující okamžitou pomoc.

Svolavatel sdělil, že se s chlapcem bavili o možnost návštěvy Střediska výchovné péče a to, buď ambulantní, nebo pobytová.

Kurátor sdělil, že výchovné problémy se u chlapce objevují. Doporučuje, aby proběhly konzultace ve Středisku výchovné péče, aby si chlapec uvědomil řád ve škole, povinnosti plynoucí z povinné docházky. Domnívá se, že chlapec je šikovný a pokud by se nastavila pravidla ve Středisku výchovné péče, bude chlapec fungovat. Kurátor doporučil pravidelnou návštěvu kurátora na úřadě a k monitorování situace.

Doprovázející organizace uvedla, že by byla možnost domluvit pobyt v zařízení vyžadující okamžitou pomoc ve spolupráci Střediska výchovné péče. Toto je domluveno na telefon.

Nezletilý uvedl, že by se chtěl vrátit kdykoliv do rodiny, třeba zítra. Uvedl, že v tom má jasno ode dneška od rána. Chce se vrátit, protože má v rodině bratra.

Psycholožka k situaci sdělila, že jí přání vrátit se do rodiny chlapec sděloval od rána dříve, než uviděl poručnici. Domnívá se, že se to chlapci rozleželo po rozhovoru s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Kurátor sdělil, že nezletilému byly poskytnuty předchozího dne informace o zařízení Střediska výchovné péče, řád v zařízení, apod. Situaci konstatuje, že se mu situace rozležela v hlavě, a proto změnil názor.

Poručnice uvedla, že ji to potěšilo, domnívá se, že v myšlení chlapce se nic nezměnilo. Má obavy, že se to může opakovat. Za těchto okolností má strach. Možná by nebylo špatné, aby si vyzkoušel alternativu, kterou nastínila doprovázející organizace. Nelíbí se jí to, že se chlapec rozhodl tak narychlo. Její názor je, když oni budou spolupracovat, chlapec by byl v zařízení, kontaktu s bratrem mu bránit nebudou. Budou to podporovat. Třeba situaci přehodnotí a bude se rád vracet a ne z toho, že má chlapec strach ze zařízení.

Poručník uvedl: V zařízení si chlapec může utvrdit, v tom co chce. Doma bude mít náruč otevřenou.

Doprovázející organizace uvedla: Je dobře, že se chlapci vše rozleželo, ale bude dobře, aby se nezletilý v tom utvrdil, jinak by mohlo dojít opět ke změně. Uvedl, že všichni chtějí, aby se vrátil.

Kurátor uvedl: Do zařízení nikdo nedává chlapce za trest, bude možnost na sobě pracovat, v zařízení budou nastaveny mantinely, spolupráce. Domnívá se, že časem se na vše bude dívat s odstupem.

Shrnutí k bodu 2 – Řešení situace, kdy se chlapec odmítá vrátit zpět do rodiny

Od tohoto bodu bylo upuštěno.

Shrnutí k bodu 3 - Řešení problému, kdy si chlapec neplní řádně školní povinnosti

Výchovná poradkyně uvedla: školní rok se nevydařil. V září měl chlapec úraz. Byl dlouho doma. Po návratu se objevovali první problémy – neměl doplněné učivo, vypadl z pracovního režimu. Začalo se to řešit tak, že nezletilý dostal prostor k doplnění učiva. Toho nevyužil. Nezletilý nechtěl nic dělat. Docházel na každodenní konzultace – pomoc s kopírování, byla tu i kontrola, ukazoval žákovskou. Zjistilo se, že do školy nosil stále stejné sešity, neměnil to. Situace se mírně zlepšila. Z 6 sešitů neměl 4. Bylo mu nabídnuto doučování z českého jazyka, matematiky. Chlapec toto nenavštěvuje. Když se scházíme s chlapcem, neříká pravdu. Vyhýbá se povinnostem.

Doprovázející organizace uvedla: Rodiče chtějí i na sobě pracovat u terapeuta.

Nezletilý s postupem souhlasí.

Plán postupu, termíny, rozdělení odpovědností:

Součástí každé případové studie je plán postupu, na kterém se dohodnou účastníci případové konference, co se bude konat dál. Při této případové konferenci byly naplánovány úkoly:

- *Domluvení termínu pro poručníci s manželem a chlapce*
- *Zjistit možnosti psychologické podpory rodiny a chlapce při pobytu ve středisku výchovné péče, následně to bude sděleno rodině*
- *Spolupráce s kurátorem pro děti a mládež*
- *Návštěva nezl. v SVP – zjištění zda se nezl. adaptoval*

Závěr:

Dle zúčastněných případová konference splnila svůj účel – byly stanoveny cíle, které je třeba splnit, termíny plnění, způsob kontroly a odpovědnosti jednotlivých účastníků konference za dané úkoly. Všichni zúčastnění průběh konference hodnotí pozitivně, byli s jednáním spokojeni.

7.2 Deskripce realizace případové konference

1) Oficiální pozvánkou, kde je určené datum, hodina a místo, kde se bude případová konference konat. Dále je zde popsán cíl případové konference, co bude výstupem z případové konference a jména všech pozvaných odborníků.

2) Před zahájením případové konference zákonný zástupce dítěte mladšího než 15 let (rodič) a u dítěte staršího než 15 let dáváme na podpis souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů. Dále je informujeme o tom, za jakým účelem budou informace získávány a zpracovány. Provedeme aktuální vyhodnocení situace v rodině, na základě kterého po skončení případové konference uděláme individuální plán ochrany dítěte. Zajistíme si zprávy a vyjádření účastníků, kteří se nemohou osobně případové konference účastnit.

3) Stanovíme si body řešení, hlavní úkoly. Určíme si facilitátora případové konference a zapisovatele. Svolavatel je klíčový pracovník daného případu. Seznámíme facilitátora a zapisovatele s případem a cílem případové konference.

4) Při zahájení případové konference všechny účastníky poučíme o mlčenlivosti, dle zákona č. 359/199 Sb. o sociálně právní ochraně ve znění pozdějších předpisů, a to dle § 57 odst. 2. Prohlášení o mlčenlivosti si necháme od všech zúčastněných podepsat.

5) Z případové konference je vždy pořízen zápis, který sepisuje zapisovatel případové konference a se kterým jsou všichni seznámeni. Účastníci případové konference zápis po skončení zkontrolují a případně se vyjádří k doplnění, pak jej podepíší. Každý zápis obdrží v písemné podobě. Vyžaduje-li to situace, tak se stanoví termín dalšího jednání.

7.3 Realizace polostrukturovaných rozhovorů s vybranými účastníky

Při výzkumném šetření jsem si zvolila polostrukturovaný rozhovor s pracovníky orgánu sociálně – právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností v Jihomoravském kraji. Jednalo se o dvě města v regionu Jihomoravského kraje. Dále byl rozhovor veden s osobami zúčastněnými na případových konferencích. Na začátku jsem si vypracovala okruh otázek, kdy jsem účastníky nechala volně hovořit a dále jsem se jich tázala na daný okruh otázek, kdy jsem jejich pořadí měnila v průběhu rozhovoru. Vypracovala jsem okruh otázek pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí a dále pro vybrané účastníky případové konference . Dle Miovského (2006) výzkumník vytváří při užití rozhovoru okruhy otázek, které potom bude s respondenty při rozhovoru probírat. Není však zcela vázán pouze pevnou strukturou, ale může např. měnit pořadí otázek. Změnu pořadí přizpůsobuje okolnostem – tj. podle toho, jak celý rozhovor probíhá. Kromě toho se mohou přidat k základním otázkám

otázky doplňující i témata nová. Záleží jen na tazateli, zda je považuje relevantní ke zvolenému tématu.

Rozhovory jsem chtěla nahrát na mobilní telefon a později použít při přepisu rozhovoru. Nikdo z dotázaných nechtěl být nahráván. Z toho důvodu jsem si dělala poznámky do bloku. Všichni dotazovaní byli seznámeni s tím, že vše bude probíhat v anonymitě a jejich jména nebudou zveřejněny. Pro rozhovor bylo důležité také prostředí, které bylo zvoleno v samostatné místnosti, kde jsem byla pouze já a účastník případové konference.

Miovský (2006) uvádí dále i negativa polostrukturovaného rozhovoru a to taková, že může být obtížnější analýza dat a odchýlení tázaného od pevné struktury rozhovoru.

7.4 Analýza odpovědí získaných polostrukturovanými rozhovory

V této části práce provedu analýzu a interpretaci získaných dat z rozhovorů s účastníky dle jednotlivých vybraných případových konferencí popsaných výše a na základě výpovědí odpovím na dílčí výzkumné otázky. Otázky jsem volila zvláště pro sociální pracovníky a účastníky případové konference.

Případová konference 1 a 2 – Zde jsem se tázala pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí – kurátora pro děti a mládež, otce nezletilého a prarodičů. Kurátor hodnotí případovou konferenci jako přínosný nástroj pomoci v rodině, kdy se sejde rodina a otevřeně komunikuje o vzniklém problému, který v rodině nastal a je třeba jej řešit. „ *Je dobře, že se rodina pozve a hledá se vzájemné řešení v dané situaci.* “ Stejného názoru byli prarodiče i otec. Prarodiče řekli, že „ *měli ze začátku obavy z toho, co je čeká, ale jsou nakonec velice spokojeni s výsledkem* “. Byli spokojeni s atmosférou a vstřícným přijetím. Dříve na případové konferenci ještě nebyli. „ *Měli jsme obavy z toho, jak to vezmou děti, ale bez společného setkání na orgánu sociálně-právní ochrany dětí bychom se asi nikam neposunuli.* “ Z odborných lidí jim na případové konferenci chyběl psycholog, jinak zpracování plánu postupu a rozdělení odpovědností jim vyhovovalo. Roli facilitátora hodnotí kladně. „ *Facilitátor vedl celý průběh konference. Bez něj bychom nevěděli postup a průběh konference.* “ Kurátor hodnotí spolupráci s facilitátorem jako nutnou. Bez něj by případová konference neměla žádný řád. Práci s ostatními odborníky hodnotí jako vyhovující. „ *Je třeba s rodinou o případové konferenci komunikovat a připravit je na to, co je čeká, aby nebyli zaskočeni a při samotné konferenci se cítili bezpečně.* “ Otec uvedl, že ocenil možnost setkání v rámci případové konference, kdy se mohl dohodnout na plánu postupu a o problémech si promluvit otevřeně společně. Z pracovních

důvodů kladně hodnotil přístup facilitátora, který případovou konferenci uvedl, její postup a průběh.

Případová konference 3 a 4 – Zde jsem se tázala facilitátora, který je zároveň psychologem. Dále 2 pracovníků ze sociálního odboru – oddělení sociální pomoci. Hovořila jsem také s třídní učitelkou nezletilé a vedoucí Azylového domu i ředitelkou DD. Účastník facilitátor/psycholog mi řekl, že „*bylo podstatné ve vzniklé situaci případovou konferenci svolat pro rychlé vyřešení situace kolem nezletilé.*“ Účastník facilitátor i pracovníci z oddělení sociální pomoci hodnotili pozitivně přítomnost nezletilé na případové konferenci. „*Její názor a pohled na situaci byl velice hodnotný.*“ Dále respondenti ocenili celkovou připravenost případové konference i podmínky průběhu PK. „*Vše bylo důkladně promyšlené a připravené. To je velice důležité pro bezproblémový průběh PK. Bylo dostatek prostoru k vyjádření.*“ Účastník třídní učitelka nezl. hovořila o tom, jak byla ráda, že se mohla setkat na PK s matkou nezletilé, protože matka moc nechodí na třídnické schůzky a moc možností s ní mluvit nemá. „*Je dobře, že to na PK všechno matka slyšela, i když se jí některé věci nelíbily. Matka si nepřipouští problémy s alkoholem. Nezletilá je na všechno sama.*“ Účastník vedoucí Azylového domu řekla, že matka se vůbec nestará o nezletilou a nehlídá ji. „*Je dobře, že se na případové konferenci setká matka s dalšími lidmi a třeba si něco uvědomí.*“ Účastník ředitelka Dětského domova řekla, že „*facilitátor byl zvolený dobře, uměl cíleně komunikovat, uhlídat směr konference a dal dostatečný prostor k vyjádření všech.*“ Dále nám řekla, že „*vidí svolání případové konference jako velice účelové a smysluplné v dané situaci v mnohoproblémové rodině.*“ Plán postupu a rozdělení odpovědností vidí respondenti jako vyhovující a dostatečné. Hodnotili případovou konferenci jako pomoc pro nezletilou, aby věděla, že není v problémové situaci sama.

Případová konference 5 – V rámci této případové konference jsem hovořila s účastníkem třídní učitelkou, facilitátorem / psychologem a zapisovatelem / terénní sociální pracovnící a matkou. Zapisovatel řekl, že „*vidí případovou konferenci tak, že se na setkání sejde více lidí, kteří se podělí o svůj názor na danou situaci v rodině a vytvoří se plán postupu. Pro mnohoproblémovou rodinu to může znamenat hodně, protože se najednou ocitne v situaci, ve které nenachází žádné řešení a posun dál.*“ Třídní učitel řekl, že „*vůbec nevěděl všechny okolnosti a je rád, že může být přítomen při hledání řešení pro pomoc v rodině především kvůli nezletilým.*“ Třídní učitel řekl, že vůbec nevěděl, čím vším musely nezletilé procházet. Facilitátor sdělil, že „*je rozhodně dobře, že nejsou přítomné nezletilé, které by přítomnost na*

případové konferenci nemusely zvládnout. V dané situaci by dětem rozhodně neprospělo, aby byly přítomné při konferenci. Už tak to je to pro ně těžké se s rodinnými problémy vyrovnat a žít v nich.“ Matka řekla, že se obávala toho, co ji čeká. Nevěděla, zda bude schopna vůbec přijít a setkat se s otcem nezletilých. Byla ráda za příjemnou atmosféru a v případě nevolnosti i chvíli zastavení a možnosti odejít na chodbu se uklidnit. Bylo pro ni hodně náročné setkat se face to face s otcem svých dětí, se kterým nedokáže komunikovat a ani ho vidět. V jeho přítomnosti se cítí vždy velice rozrušena, ale tím, že na případové konferenci bylo více lidí, tak se necítila sama a dokázala situaci ustát. Potřebovala si o situaci popovídat ještě s někým jiným, aby slyšela názor ostatních.

Případová konference 7 – Zde jsem si vybrala respondenta z doprovázející organizace rodiny, dále výchovnou poradkyni a psychologa. Z pracovníků OSPOD kurátora a dvou terénních sociálních pracovníků (role zapisovatele a role facilitátora). Respondent z doprovázející organizace mi řekl, že *„bylo přínosné a smysluplné v dané situaci svolat případovou konferenci za účelem setkání všech zainteresovaných osob.“* Výchovná poradkyně řekla, že kdyby nebyla pozvána k účasti na případové konferenci, tak by *„nevěděla některé souvislosti a je jí rozhodně přínosem.“* Kurátor se dívá na případovou konferenci jako *„důležitou a nutnou ji použít ve vzniklé situaci. Případová konference byla promyšlená a dobře nachystaná.“* Psycholog uvedl, že *„mělo smysl se případové konference zúčastnit a především bylo velice účelové přizvat i nezletilého. Nastal díky tomu zlom v celé situaci a nezletilý si mohl říct svůj názor.“* Zapisovatel byl překvapený, jak se najednou díky případové konferenci vše posunulo jiným směrem. Práci s facilitátorem hodnotil zapisovatel pozitivně. Facilitátor měl vše promyšlené a dokázal případovou konferenci řádně vést a dát prostor k vyjádření všem zúčastněným. Bylo to velice efektivní. Někdy opravdu dokáže uskutečnění případové konference se na danou situaci podívat z více stran a rodině pomoci.

7.5 Diskuze výsledků výzkumného šetření

Na základě odpovědí z polostrukturovaného rozhovoru lze konstatovat, že i přesto, že s rodinou je klíčový sociální pracovník v neustálém a častém kontaktu, přináší případová konference nový pohled na řešení problému v rodině a je pro ohroženou rodinu přínosem. Je časově náročná a mnozí pracovníci v ní mohou vidět opět jen samé papírování, ale dítě se najednou ocitá ve středu zájmu, vidí, že někdo má o něj zájem, aby se cítilo bezpečně. Případová konference je povzbuzením pro rodinu a dítě, zdánlivě neřešitelná situace najednou nevypadá

tak neřešitelná. Najednou vznikne prostor, kdy se můžou všichni navzájem informovat a hledat řešení, dohodnout si plán postupu. Případová konference je přínosem pro mnohoproblémové rodiny. Vrací jim důvěru a motivuje je. Z odpovědí polostrukturovaných rozhovorů vyplývá, že případová konference má smysl. Je třeba mít dobře vypracován a promyšlen cíl případové konference tak, aby byla účelově využívána. Na případové konferenci je nutná přítomnost zákonného zástupce, klienta, bez něj by případová konference ztratila smysl. Je důležité klienta předem připravit na případovou konferenci, komunikovat s ním, aby věděl, co ho čeká a nebyl zaskočen. Jinak by nemohl být hladký průběh případové konference a mohlo by to být riziko neúspěchu případové konference. Velkou roli v průběhu případové konference má prostředí, kde se konference koná a atmosféra. Prostor napomáhá atmosféře důvěry. V průběhu případové konference může být rizikem zahlcení klienta velkým množstvím informací, mnoho rad místo návrhů na řešení. Dále může nastat riziko neúspěchu případové konference, když se nebudeme držet cíle a budeme směřovat jinam. Je nutné mít pevně stanoveny a rozmyšleny, kdo bude mít jakou roli. Facilitátor musí být připravený, vědět pevnou strukturu průběhu případové konference, účastníky informovat. Neměl by být nijak zainteresován do případu, který moderuje. Je třeba dát všem zúčastněným osobám stejný prostor k tomu, aby se vyjádřili. Pro přehlednost kdo a kde sedí je dobré mít také vypracován zasedací pořádek se jmény osob.

„Přestože jsou pro poskytování rady odborných služeb rozhodující cíle a přání klienta, tak ustupují před ochranou práv a oprávněných zájmů dítěte. Zájem dítěte je nadřazen nad všemi ostatními zájmy, jako jsou zájmy rodičů, rodiny (nebo i státu) a stejně tak musí být zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už je uskutečňována veřejnými nebo soukromými institucemi, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány (Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb.)

Pro úspěšnost případové konference a pro její konání je nezbytně nutné, aby klient s účastí souhlasil. Když by klient účast odmítal, neměl by důvěru ke klíčovému pracovníkovi a byl afektovaný, zde by případová konference smysl neměla. Také v případě velkých sporů mezi rodiči, je lepší místo případové konference navrhnout např. mediaci.

Je třeba vždy zvážit účast dítěte na případové konferenci. Záleží na věku dítěte. U dětí nízkého věku může dojít k tomu, že se bude nudit nebo by se nemuselo psychicky cítit dobře a to např. v situaci, kdy se bojí nějaké osoby, která by měla být u případové konference přítomna. Účast dítěte na konferenci je třeba vždy individuálně posoudit, proto je také potřeba s dítětem o případové konferenci promluvit a vysvětlit mu, co to znamená případová konference a jaký je její cíl.

ZÁVĚR

„Dětství je čas, který si zaslouhuje sluneční svit, vřelou náruč a ochranu svého okolí.“

Jako sociální pracovníci, učitelé, psychologové, lékaři, policisté, soudci, kurátoři, vychovatelé, pěstouni, rodiče... se setkáváme s okamžiky, kdy je nutné dětem v našem okolí poskytnout zvláštní pomoc a jejich dětství ochránit.

Jsou okamžiky, kdy je nutné řešit oblasti života dítěte vztahující se k sociálně-právní ochraně dětí a nad konkrétními příběhy jednotlivých dětí se společně sejít a roztáhnout síť pomoci. Aby dítě stálo ve středu zájmu a pomoc se stala účinnou, je nezbytná nejen dostupnost potřebných služeb, ale také vzájemná provázanost, tzv. přemostění.

V mnoha případech je výhodné se osobně sejít, a to zejména tehdy, když se cítíme při své práci izolováni, když si přejeme, aby dítě stálo ve středu zájmu a pomoc se stala účinnou...

(Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti, 2010, s. 4)

„Základním kamenem pro práci s ohroženými dětmi a rodinami je kvalitní vyhodnocení situace a nastolení funkční spolupráce mezi všemi subjekty, které mohou rodinu podpořit.“
(Kroky ke zlepšení péče o ohrožené děti, MPSV 21.9.2007)

Význam spolupráce s mnoha odborníky v ochraně dětí je veliký a je důležité vytvářet síť pomoci. Případové konference lze chápat zejména jako místo, kde lze tuto síť vytvářet, ale máme možnost si ji i okamžitě prověřit, zda je dostatečně pevná. Zda se dítě cítí být v bezpečí.

V životě nastávají různé momenty, kdy přes veškerá snažení člověk dospěje do bodu, kdy si zkrátka neví rady, kdy je unavený, vyčerpaný, kdy komunikace s dítětem uvázne na mrtvém bodě.

*„Komunikovat znamená dorozumívat se, sdělovat informace, být ve spojení. Jen si vezměme, kolik zklamání, sporů a bolesti v rodinném životě vzniká tím, že si lidé nerozumějí, že si k sobě navzájem, třeba nevědomky, zatarasí cestu a pak nejsou schopni nebo už ani ochotni se domluvit! Ve výchově platí totéž. Jde nejen o to, **co** dětem říkáme, ale také o to, **jak** to říkáme, často i o to, co třeba bezděčně naznačujeme, a na druhé straně, jak rozumíme tomu, co nám říkají a co svým jednáním vyjadřují děti. Děti učíme komunikovat většinou tím, jak s nimi sami komunikujeme.“* (S dětmi chytře a moudře, Portál, s. 49)

„Dítě, které je schopno formulovat svoje názory, je má právo vyjadřovat ve všech záležitostech, které se ho týkají. Názorům dítěte musí být věnována pozornost odpovídající jeho věku a rozumovým schopnostem. Dítě musí být vždy ve středu zájmu. Názor dítěte musí být zjišťován a respektován. Dítě má právo na ochranu před událostmi, které negativně ovlivňují jeho dětství....“ (Úmluva o právech dítěte)

Předkládaná diplomová práce pojednává o praktické realizaci případové konference v rámci sociální práce s mnohoproblémovou rodinou, kde jsem výzkumným šetřením zjišťovala, zda jsou případové konference efektivní. Diplomová práce je strukturovaná na teoretickou část a empirickou část. V teoretické části jsem se věnovala pojmu rodina, její definici, funkci a podpoře. Dále jsem popsala možnosti práce s mnohoproblémovými rodinami. Případovou konferenci jako nástroj pomoci rodiny jsem vymezila nejdříve teoreticky pro pochopení jejich zásad a principů. Sociálně – právní ochrana dětí má mnoho oblastí s legislativním ukotvením. Má mnoho možností pomoci v péči o dítě a jeho rodinu. Empirickou část jsem vytvořila popisem realizace výzkumného šetření. Na základě studia zápisu z případových konferencí jsem vytvořila případové studie a na základě polostrukturovaných rozhovorů s vybranými účastníky případových konferencí a s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsem zjišťovala efektivitu případové konference. Dále jsem si stanovila dílčí výzkumné otázky, kdy na jejich základě jsem formulovala cíl diplomové práce. Na závěr empirické části jsem popsala realizaci případové konference na orgánu sociálně-právní ochrany dětí na našem městském úřadě.

Případová konference je nástrojem pro řešení situace ohrožených dětí a jejich rodin. Do podvědomí se dostala nejvíce v souvislosti s novelou zákona o sociálně – právní ochraně dětí. Je velkým přínosem pro rodinu, která se potýká s potížemi již nějakou dobu a ke změně nedochází. Do problému v rodině je najednou zapojeno více stran (lékař, škola, psycholog, Orgán sociálně-právní ochrany dětí) a dochází ke spolupráci. Případová konference se svolává též v případě, kdy v životě dítěte má dojít k významné změně a to např. umístění dítěte mimo rodinu). Pomáhá zmapovat životní situaci dětí. Nastaví plán postupného řešení. Z mého pohledu vidím případovou konferenci za přínosnou pro rodinu s dětmi. Pro její úspěšnost je nutné si vše předem důkladně promyslet a nachystat, aby případová konference neměla v dané situaci spíše negativní dopad na rodinu. V rámci mé praxe jsem se setkala s tím, že případová konference vždy případ posunula dál a byla velmi užitečná a potřebná. Byla dobře promyšlená

a splnila svůj účel. Při práci na náhradní rodinné péči je případová konference velice podstatným nástrojem při práci s náhradní rodinou pro pomoc zmapovat situaci. Setkala jsem se s tím především u dětí v náhradní rodinné péči, které se dostaly do puberty a nastal problém s dodržováním nastavených a doposud fungujících pravidel v rodině. Zde je případová konference opravdu nástrojem pomoci, kdy je třeba celou situaci vyhodnotit a dát znovu motivaci pro práci na vzájemných vztazích celé rodiny a to prostřednictvím odborníků.

Domnívám se, že cíle stanovené v úvodu jsem dokázala naplnit.

„ Rodina jako celek, rodinné hnízdo, má být oázou ve světě. Domov má být pro dítě nástupním prostorem ke všem velkým výbojům, které podniká. Rodina je prostor pravdivosti, upřímnosti, otevřenosti, vzájemnosti.“ (S dětmi chytře a moudře, Portál, s. 60).

RESUMÉ

Pro diplomovou práci jsem si vybrala téma, které se zabývá případovou konferencí. Toto téma jsem zvolila v souvislosti s mojí prací na orgánu sociálně-právní ochrany dětí a z vlastní zkušenosti z případových konferencí. Název diplomové práce jsem zvolila jako praktickou realizaci případové konference v rámci sociální práce s mnohoproblémovou rodinou. Právě případová konference je praktickým nástrojem pomoci ohroženým rodinám s dětmi. V teoretické části se zabývám pojmem rodina, její definicí a funkcí. V souvislosti s rodinou se dále věnuji mnohoproblémové rodině a to především možnostem sociální práce s těmito rodinami, kdy rozepisují jednotlivé možné metody, které lze použít při sociální práci s rodinou. Důležitou kapitolou v teoretické části je popis spolupráce organizací s rodinou, legislativní ukotvení. Především pak principy a zásady případové konference jako vybraného nástroje pomoci rodině, její příprava a průběh. V empirické části se věnuji kvalitativnímu výzkumu, pro který jsem zvolila popis případových studií, polostrukturovaný rozhovor a praktický popis realizace případové konference na orgánu sociálně-právní ochrany dětí na městském úřadě. Na základě studia zápisu z případových konferencí byly tvořeny případové studie a na základě polostrukturovaných rozhovorů s vybranými účastníky případových konferencí a s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsem zjistila efektivitu případové konference

SUMMARY

I chosen for my diploma thesis issue the case konference. I work at Authority for social and legal protection for children so I have own experiences with case konference. The name of diploma thesis is Practical realization of the case conference in the frame of social work with multiproblem family. The case conference is practical implement of help for family. I wrote about family in teoretical part, to define a family,preparation and her proces. Possibility social work with multiproblem family. There are methods which we can to apply for work with family. I wrote in empirical part about qualitative research for which I chosen case studies, interviews and practical deskription case konference on Authority for social and legal protection for children on municipality. I did analysis interviews asked on research questions. In terms on study reports from case konference created case studies and on based of interviews which chosen participants from case konference and people who worked at Authority for social and legal protection for children I to find effectiveness case konference.

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

Kašparová, Blanka. *Praktická realizace případové konference v rámci sociální práce s mnohoproblémovou rodinou*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého

Anotace

Diplomová práce se zabývá praktickou realizací případové konference v rámci sociální práce s mnohoproblémovou rodinou. Teoretická část se věnuje pojmu rodina, její definici a funkcí. V souvislosti s rodinou se dále věnuje práce mnohoproblémové rodině a to především možnostem sociální práce s těmito rodinami, kdy jsou rozepsány jednotlivé možné metody, které lze použít při sociální práci s rodinou. V teoretické části je popis spolupráce organizací s rodinou, legislativní ukotvení, principy a zásady případové konference jako vybraného nástroje pomoci rodině, její příprava a průběh. Empirická část je věnována popisu kvalitativnímu výzkumu, který byl realizován formou případových studií, polostrukturovaného rozhovoru a praktickým popisem realizace případové konference na orgánu sociálně-právní ochrany dětí na městském úřadě.

Klíčová slova

Případová konference, sociálně-právní ochrana dětí, mnohoproblémová rodina

Annotation

Diploma thesis deal with practical realization of the case conference in the frame of social work with multiproblem family. The case conference is practical implement of help for family. Teoretical part deal with to define a family, preparation and her proces. Possibility social work with multiproblem family. There are methods which we can to apply for work with family. Empirical part deal with qualitative research for which was chosen case studies, interviews and practical deskription case konference on Authority for social and legal protection for children on municipality. In terms on study reports from case konference created case studies and on based of interviews which chosen participants from case konference and people who worked at Authority for social and legal protection for children to find effectiveness case konference.

Keywords

The case conference, social and legal protection of children, multiproblem family

SEZNAM LITERATURY

1. ALDORTOVÁ, Naomi, 2010. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh. ISBN 978-80-7252-287-3.
2. BARTLETT, M. Harriett, 1970. *The common base of social work practise*. New York: National Association of Social Workers, 1970. ISBN 0-87101-054-2.
3. BECHYŇOVÁ, Věra, 2012. *Případové konference*. Vyd. I. Praha: Portál, 160 s. ISBN 978-80-262-0181-6.
4. BECHYŇOVÁ, Věra, Marta KONVIČKOVÁ, 2008. *Sanace rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978 80 7367-392-4.
5. BERG, Kim Insoo, 2013. *Posílení rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0500-5.
6. BOWLBY, John, 2010. *Vazba*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-670-4.
7. BOWLBY, John, 2012. *Odloučení*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0076-5.
8. COLLINS, Donald, Cathleen JORDAN a Heather COLEMAN, 2010. *An Introduction to family social work*. Third edition. Belmont: Thomson Higher Education. ISBN 0-495-60188-8.
9. DINKMEYER, Don, McKay D. Gary, 2008. *Efektivní rodičovství krok za krokem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-445-8.
10. FABER, Adele, MAZLISH, Elaine, 2013. *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly*. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-0147-6.
11. GRÜN, Anselm, ROGGE, Jan-Uwe, 2013. *Když se děti ptají na Boha*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0341-4.
12. HENDL, Jan, 1999. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0030-7.
13. HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. I. Praha: Portál, 408s. ISBN 80-7367-040-2.
14. HRDINOVÁ, Andrea, et. al, 2010. *Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti*. Praha: Občanské sdružení Rozum a cit.
15. KOPŘIVA, Pavel, Eds., 2008. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.
16. KOHOUTEK, Rudolf, 1998. *Základy sociální psychologie*. Praha: CERM. ISBN 80-7204-064-2.
17. MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.

18. MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana. 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. Vyd. 2. Praha: Portál, 214 s. ISBN 978-80-262-0522-7.
19. MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana a kol., 2014 *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 171 s. ISBN 978-80-262-0697-2.
20. MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois. 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
21. MATOUŠEK, Oldřich, 2001. *Základy sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-473-7.
22. MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál. 67 - 87 s., 181-227 s. ISBN 80-7178-548-2.
23. MATĚJČEK, Zdeněk, 2013. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0519-7.
24. MIOVSKÝ, M., (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
25. MINUCHIN, Salvador, 2013. *Rodina a rodinná terapie*. 1. vyd. Praha: Portál. 232 s. ISBN 978-80-262-0371-1.
26. MPSV, 2010. Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálněprávní ochrany dětí při případové konferenci.
27. MPSV, 2011. *Manuál k případovým konferencím*, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. ISBN 978-80-7421-038-9.
28. MPSV, 2012. Právo na dětství, Praha. *Národní strategie ochrany práv dětí*. (NSOPD ČR 2012). Schváleno 04.01.2012.
29. MPSV, 2014. Manuál implementace *Vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte pro orgány sociálně-právní ochrany*. Praha: MPSV.
30. MPSV, 2016. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-120-1.
31. MPSV. (2012). Novela zákona o sociálně právní ochraně dětí. [online]. [cit. 2013-11-19]. Dostupné z [http:// www.mpsv.cz/cs/14304](http://www.mpsv.cz/cs/14304).
32. NOVÁK, Tomáš, 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*, Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4110-9.
33. NOVÁK, Tomáš, 2013. *Střídavá péče o dítě*, Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0342-1.
34. NOVÁK, Tomáš, 2013. *Znalecké posudky pod drobnohledem*, Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-900-7.

35. PEMOVÁ, Terezie, Radek PTÁČEK, 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s.. ISBN 978-80-247-4317-2.
36. PONSARDOVÁ, Christine, 2008. *Víra v rodině*. Vydrů: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-184-1.
37. PIAGET, Jean, INHELDER, Bärbel, 2014. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0691-0.
38. PREKOPOVÁ, Jiřina, 2014. *Jen v lásce přežijeme*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0589-0.
39. REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 192 s., ISBN 978-80-247-3006-6.
40. ŘÍČAN, Pavel, 2013. *S dětmi chytře a moudře*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0343-8.
41. SATIROVÁ, Virginie, 2008. *Terapie rodiny krok za krokem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0179-3.
42. ŠIŠKOVÁ, Tatjana, 2012. *Facilitativní mediace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0091-8.
43. ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.), 2016. *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1157-0.
44. WATSON, David a Janice WEST, 2006. *Social Work Process and Practice: Approaches, Knowledge and Skills*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. ISBN 1-4039-0585-1.
45. ZÁKON č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.
46. ZÁKON č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění
47. ZÁKON č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění.
48. ZAKOUŘILOVÁ, Eva, 2014. *Speciální techniky sociální terapie rodin*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0583-8.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Okruh otázek

Příloha 2 – zápis Případové konference

Příloha č.1

Účastníci PK

- Věděla jste, co se od Vás na PK očekává?
- Domníváte se, že jste měl/a dostatek prostoru vyjádřit se, zeptat se?
- Jak jste spokojen/a se zpracováním plánu postupu a rozdělení odpovědností?
- Domníváte se, že byli přítomni všichni lidé, kteří mohli v dané situaci pomoci?
- Byla pro Vás případová konference přínosná?
- Co byste nám rád/a sdělil/a? (Jak jste se cítil/a? Co Vám chybělo? Co byste udělal/a jinak?)
- Jaké zkušenosti máte z případové konference?
- Je důležitá přítomnost dítěte na případové konferenci?
- Je důležitá role facilitátora?

Sociální pracovníci

- Jak hodnotíte Vaši spolupráci s facilitátorem během přípravy i realizace případové konference?
- Jak hodnotíte Vaši spolupráci s rodiči/pěstouny během přípravy i realizace případové konference?
- Jak hodnotíte práci s ostatními odborníky?
- Jak hodnotíte výsledný plán postupu a rozdělení odpovědností, který na případové konferenci vznikl?
- Domníváte se, že byli přítomni všichni lidé, kteří mohli vytvořit plán dalšího postupu?
- Byla pro Vás případová konference přínosná?
- Má vliv případová konference na průběh problému v mnohproblémové rodině?
- Máte nějaké další poznámky, nápady, zhodnocení? Co byste potřeboval/a jinak, co naopak fungovalo?

Příloha č. 2

Zápis z případové konference (PK)

Datum konání:

Místo konání:

Čas:

Základní informace o klientovi

Prohlášení o zachování mlčenlivosti

Tímto prohlašuji, že budu zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, se kterými jsem se při provádění sociálně-právní ochrany dětí nebo v přímé souvislosti s tím jako účastník této případové konference seznámil, pokud platné právní předpisy nestanoví jinak. Budu zachovávat trvalou a časově neomezenou mlčenlivost. Toto prohlášení činím dle ustanovení §57, odst. 1,2,3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím se shromažďováním výše uvedených osobních údajů výhradně pro účely evidence tohoto prohlášení o zachování mlčenlivosti ve smyslu ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím s tím, že veřejným výstupem PK bude zápis z případové konference s plánem postupů, termíny a rozdělení odpovědností.

Účastníci

Jméno	Role	Kontakt	Prohlášení o mlčenlivosti + souhlas (viz výše)

Cíl případové konference:

Popis aktuální situace:

Témata, na kterých se v rámci PK bude pracovat:

1. Řešení problému

a.

b.

c.

Shrnutí k bodu 1 –

Shrnutí k bodu 2 –

Plán postupu, termíny, rozdělení odpovědností:

*

Odpovědnost:

Termín:

Kontrola splnění:

Termín kontroly:

Závěr:

Dle zúčastněných případová konference splnila svůj účel – byly stanoveny cíle, které je třeba splnit, termíny plnění, způsob kontroly a odpovědnosti jednotlivých účastníků konference za dané úkoly. Všichni zúčastnění průběh konference hodnotí pozitivně, byli s jednáním spokojeni.

Termín další případové konference:

S výše uvedeným plánovaným postupem přítomní souhlasí a stvrzují to svým podpisem:

VYJÁDŘENÍ SOUHLASU KLIENTA

Já, níže podepsaná potvrzují, že jsem byla pracovnící SPOD MěÚ,,
seznámena s možností projednat současnou situaci v rodině prostřednictvím případové
konference, na níž bude vypracován postup a plán řešení.

Tímto souhlasím s projednáním situace na případové konferenci konané dne na
Městském úřadě

M o d e r á t o r

1. Přivítání účastníků a představení účastníků
2. Zdůraznit důvěrnost informací, potvrzení mlčenlivosti podpisem na zápisu, podpisy účastníků po ukončení případové konference v zápise
3. Veřejným výstupem případové konference bude Plán postupu, termíny, odpovědnosti
4. Cíl PK:
5. Obsah setkání:
 - a) Zhodnocení situace v rodině
 - b) Témata, na kterých budeme pracovat:
 1. Řešení problému
 - a.
 - b.
 - c.
 - c) Plán postupu, termíny, odpovědnosti
6. Zhodnocení PK – zpětná vazba